

Эсэгэ ороцоо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулав!

БҮРЯАДАЙ ФУТЭН

1998
январин
22

Үбэлэй үлүү
дунда
һарын
24
гарагай 5
ЧЕТВЕРГ
№ 12 (19853)

№ 3 (45)

Бүгэдэ арадай сонин

1921 оной
декабриин
21-һээ гарана

"БҮРЯАДАЙ ТҮРҮҮ ХҮНҮҮД" КОНКУРСДО ИЛАГШАД:

"АМЖА МЭРГЭН АРЮУН ГООХОН ХОЁР-97"

Аяар холын Испанида бэлтгээ харуулан Түнхэнэй габьяата врачнууд Аралжан Дондокович, Майя Сыреновна Прушеновтэн.
Авторынь - Жорж Юбухаев.

Захаамнай аймагай Үлэгшэн нютагай хүндэтэй бэрхэ багшанар, түүхэ заншалаа сахин ябадаг түрүү бүлэгүүдэй нэгэн Пама Тундупович, Сэндэма Цыдыповна Очировтан.
Авторынь - Дулма Очирова.

"ХОРИИН ХАТАДАЙ" ТАНИЛСАХАТ

Буряадай арадай поэт Цырен-Дулма Дондоковна Дондоковада Хани барисаанай орден барюулагдаа гэжэ уншагшадтаа мэдээсээ хэмди. Буряадай бүлэг уран зохиолшод, нэрлэбэл, Дулгар Доржиева, Галина Базаржапова, Баир Дугаров, Юрий Будаев, Булат Жанчипов, Ким Ванданов, мүн эдэ мүнрүүлэй автор буряад литературингаа хүндэтэ Абжаагай ршалхаяа уржадэр гэртэнь сугларба. Энэ уулзалга тон һониноор, урданай хэлээр хэлэбэл, литературна салоний гуримаар үнгэрөө.

үнинэйшье, үсэгэлдэрэйшье үйлэ хэрэгые мартахагүй, үгэнь хурса байхадаа иимэ ажалша байна бшуудаа. Энэ талаар 100 шахуу үндэр наһа эдлэһэн М.С.Шагинянтай манай Абжаае сасуулхаар.

1946 ондо "Хоёр дуран" гэжэ уянгата шүлэгүүдэй түрүүшынгээ ном гаргаһан энэ поэдтэ табяад оноор хэсүү зэмэ тохогдожо, Анна Ахматова шэнги байдалда оруулһан юм. Теэд тэрэ хүндэ ханые эрэлхэгээр дабаһан Абжаагаймнай ган булад гуурһан мүнөө болотор хурса зандаа.

Уран зохиолшод Абжаадаа сэнхир хадаг барюулжа, уран зохиолоо бэшэлын ута наһа хүсэбэ. Ушарынь гэхэдэ, Ц-Д.Д.Дондокова "Наһанай бэшэ" гэжэ дурдалгын ном (хэһэг хэһэгээр манай газетын нюрта толилогдожол байдаг) бэшэжэ байхынгаа хажуугаар "Хориин хатад" гэжэ бүхэли роман бэшэжэ дүүргэжэрхиһэн байна. Үндэр наһанай ашаанда дарагдаагүй, ухаан һонор,

гэжэ уянгата шүлэгүүдэй түрүүшынгээ ном гаргаһан энэ поэдтэ табяад оноор хэсүү зэмэ тохогдожо, Анна Ахматова шэнги байдалда оруулһан юм. Теэд тэрэ хүндэ ханые эрэлхэгээр дабаһан Абжаагаймнай ган булад гуурһан мүнөө болотор хурса зандаа. Буряад хэлэнэйнгээ сан гээшые баяжуулха, арьбажуулха, хуушанайнгаа үгэнүүдтэ ами оруулжа, өөһэдынгөө зохиолнуудые шэмэглэхэ, аялга нугалбарииень һайжаруулха тухай хэн хэндмнайшье туһатай хөөрлдөөн болоо гэжэ онсолхо дуран хүрэнэ. "Хориин хатад" гэхэн романаа баһал "Дүхэригтэ" дурадхаха ханаатай гэжэ уншагшадтаа дуулгая.

Ц.ДОНДОГОЙ.

"БУДАМШУУ-97"

Баруун гараа далайгаад, зүүн хүлөө дэбһээд түрэхэн, нюдэнэй шэмэг, шэхэнэй хужар, угаа үһанда хаяагүй, бороодо ороһон "доржоохойдол" ябаагүй, сасуутан олон нүхэдтэй, Барханай хүбүүн Радна Ешонов.

Авторынь - Соёлма Раднаева.

Жэлтэйхэн Аянын юумэнэй тоо мэдэхэ шадабаринь гайхамаар.
Автор - Софья Бардуева.

Баабгай зуража, согтой шүлэг бэшэжэ, хаана юулуур суурхаһан, аза талаантай нүхэсэхэн, журналист болохо хүсэлтэй Саша Ламуев.

Еһоорхон суутай Саша ахааа 4-дэхи классай сурагша Наташа Ламуева магтаа.

24-25 января с.г.
проводится / шахматный турнир на призы Совета Профсоюзов Республики Бурятия.

Открытие турнира 24 января в 16 часов в учебно-методическом центре Профсоюзов РБ (ул. Воровского, 25. Около торговой базы Буркоопсоюза).

Регистрация участников турнира производится в офисе Федерации шахмат (проспект Победы, 11).

КОНТАКТНЫЕ ТЕЛЕФОНЫ: 21-65-92; 22-23-09

САҢАН ОРОХО, ХҮЙТЭРХЭ

Январин 22-то зарим газарнуудта баганаг саһан орохо. Баруун хойноһоо секундын 5-10 метр хүсэтэйгөөр халхилаха. Хойто аймагуудаар һүннидоо 35-40 градус, зарим газарнуудаар 45 градус хүрэтэр хүйтэрхэ. Бусад аймагуудта һүннидоо 28-33 градус, үдэртөө 19-24 градус хүйтэн байха. Улаан-Үдэдэ һүннидоо 29-31 градус, үдэртөө 22-24 градус хүйтэн болохо.

Январин 23-да жабартай хүйтэн байха. Саһан орохогүй. Республикын хойто аймагуудаар һүннидоо 43-48 градус, үдэртөө 31-36 градус, бусад газарнуудаар һүннидоо 33-38 градус, үдэртөө 22-27 градус хүйтэн байхаар хүлээгдэнэ.

Улаан-Үдэдэ һүннидоо 35-37 градус, үдэртөө 26-28 градус хүйтэн болохо.

Ц.ЖАЛСАНОВА,
Улаан-Үдын гидрометобсерваторине даагша.

газетынхон сэн мүнөө орондоод 15 түхэригтэ. ... Аймагай захиргаанай конференц-зал соо ямарин 16-най үдэр хүн зон багтахаар бэ...

мүнэ хүндэтгэн дээр хүдээн абгаа. Сагай гүйдэлхөө хойно-тонгуй, сагые ахин то-боруулыт гэхэн үрээлтэйгээр морин-хүдэг эрдэни, хүйтэндэ даарангүй, хүнэртэ дабагдангүй, бэеын дулаа ульхатайгаар хүдэмыт гэхэн хүсэлтэйгөөр аяга амхарта, сээжын шэмэг

СУРБАЛЖАЛАГШЫН ЗАМААР ДАБШЫТ ДАА...

Замби түби соо гансахан захын нютагай сонин лэ, Жаран табан залаа жэл - Захадан тулан ербэлта.

Замбаа, мэхээр найруулдаг Заншал найта зонийнгоо Заяанайнь нуудал байдалые Зураглал соогоо үргөөлта.

Зэргэлээ дүүжэн харгытай Зэдын уурхайн солье, Зэргэ баатар ажалыень Зэдэлүүлээр батажаалта

эгээл нимэ амаршалгын мүнүүдые Захааминнай аймагай хэблэлэй 65 жэлэй ойдо зориулаа бэлэйбди. Хүшэр сагта олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй зариман урданай-хиһаа үсөөнөөр, нарадаа нэгэ-хоёр удаа гарадаг болонхон гээшэ. Мүнөө тус аймагай "Знамя труда" сонин долоон хоногтоо - хоёр, буряад хэлэн дээрэ гарадаг "Ажалай туг" нэгэ дахин хэблэгдэжэ, уншагшадтаа элбэгдэнэ.

Нэн түрүүн хүнүүдэй һанамжа дурдая.

Валентин Сапрыко, пенсионер:

Анхан райониймнай "Знамя труда" газетэ "За металл" гэхэн нэрэтэй байһан. Зэдын комбинатай, хүдөө нютагуудай һонин һорьмой тодорхойгоор лэ бэшэгдэдэг хэн. Тэрэ саһаа хойшо үдэр бүри гэр бүлөөрөө уншанабди. Мүнөө ондоо һонин захираггүйбди. "Домашняя экономика" гэхэн нийтэ гаршаг доро гарадаг туһатай зүбшэлнүүд пенсионернүүдтэ илангаяа хэрэгтэй. Экономикодо, социальна байдалда хубилалтанууд тухай уншажа, һонирхожол байдагбди.

Сэнгэ Ринчинов, сонинной сурбалжалагша:

"Ажалай туг" 65 жэлэй саана "Захааминнай үнэн" гэхэн нэрэтэйгээр хэблэгдэжэ эхилһэн түүхэтэй. "Ажалай туг" Захааминнай олон тоото бэлитгэнэй, "Уран Дүшэ" нэгэдэлэй эмхидхэлэй ехэ түб гуламтань байгаа, байнашье... Буряад хэлэн дээрэ гарадаг

болгон арюухан ягаа улаахан сээсэгүүд барюулагдаа. "Буряад үнэн" - "Дүхэригэй" эмхидхэлэн "Буряадай түрүү хүнүүд" гэхэн конкурсно илан зондо мүн лэ амаршалга, бэлэгүүдынь хүргэгдөө. Энэ жэлэй түрүүшын хахалта "Буряад үнэн" аяар

2500 захил Захааминда хэгдээ юм. Энэ талаар аймагай захиргаанай гулваа В.Б.Соктоевто, захиргаанай эмхидхэлэй таһагые даагша Ц.Ц.Цыреновтэ, нютагуудай зайһанарта, хэлхээ холбооной хүдэлмэрилэгшэдтэ баяр баясхалан хүргэмөөр лэ. Республикын ветерануудай советэй түрүүлэгшэ М-Ж.Ц.Гармаев

районной үнинэй журналистнуудта, "Буряад үнэн" - "Дүхэригэй" эмхидхэлэн "Буряадай түрүү хүнүүд" гэхэн конкурсно шалгарһан зондо бэлэгүүдые элбэгэжэ урмашуулаба.

Аймагай олон тоото албан зургаануудай, акционернэ

В.Б.Соктоев гэгшэд амаршалгын үгэ хэлэжэ, тусхай сценаряар найруулан һайндэр зэдэлээ бэлэй. һонинной түүхэхээ дурсалганууд, мүнөө үеын ажал хэрэгүүд тухай хөөрөөнүүд, амаршалганууд...

Республикын нислэлхээ зорижо ерһэн айлшад - Арадай Хуралай комитедэй түрүүлэгшын орлогшо Б.Н.Намдаков, Арадай Хуралай хэблэлэй албанай хүтэлбэрилэгшэ В.В.Бадмаев гэгшэд амаршалха зуураа сэгнэгшэни бэлэг-компьютер редакцида дамжуулба. Буряад Республикын Правительствын зүгһөө видеокамера бэлэг болгон элбэгдэхэ гэхэн мэдээсэл дуудажэ, халуун алыг ташалган болоо. Захаамин нютагаһаа урган гараһан, нютагтаа туһа хайрааа үзүүлжэ байдаг Буряад Республикын паспортно-визовэ албанай начальник, полковник П.О.Доржиев хубини үнэтэй сэнтэй бэлэг хурса гуурһатай, хурдан ухаатай хүбүүд, басагадтаа элбэгэжэ, ёһотойл баяр үүсхэбэ. "Буряад үнэн" газетын зүгһөө бэлэг-амаршалганууд

ХАНДАЛГА

БИДЭНЭР, БУРЯАД ОРОНОЙ, АГЫН, УСТЬ-ОРДЫН БУРЯАДАЙ АВТОНОМИТО ОКРУГУУДАЙ, САНКТ-ПЕТЕРБУРГЫН ДАСАНУУДАЙ ШЭРЭЭТЭНЭР РОССИИ ФЕДЕРАЦИИН ГАЗАР ДЭЭРЭ АЖАҢУУДАГ НҮЭЭТЭНЭР ЖИНДАГУУДА ХАНДАНАБДИ.

"Ахарма" нэгэдэлэй түрүүлэгшэ Н.И.Илюхиновэй болом тэрэниие өөшөөн дэмжэгшэдэй һандаргаһы ябуулгануудта бидэнэр дураа гутанабди. Нүзэгшэдые, засагай зургаануудые олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдые худал хуурамаһаа худхан һамаруулаа, санаартанда, хүзэгшэдтэ харша байһан тэрэ харуулаа. Россин буддын шажанда һэшхэл бодолой талаар айхабтар ехэ хохидол үзүүлэн, Россин Заншалта Буддын шажанай Сангхын хуули ёһото документнүүдые бүридхэлдэ абалга тухай асуудалые элдэбээр дэбэргэн, Илюхинов Россин ЦДУБ-ай Хамбы лама гэжэ өөрыгөө соносхожо, Россин буддын шажантанай нэгэдэлдэ засаг эзэмдэхэ гэжэ оролддо. Харин тала баригшад тэрэниие саг соонь зогсоонгүй, хүзэгшэниэй этигэл бэшэрээл доромжолоһон, олоной наадан болгожо, тэрэниие шабартай худхадаһань туһална.

Засагта нюдэ балай дугтаһаһан энэ хүн бидэндэ хайраттай байна.

Россин буддын заншалта шажанда этигэдэг хүндэтэ хүзэгшэ жиндагууд!

Худал мэдээгээр сэдхэлэметнай мунхаруулжа, хүзэгшэ бэшэрээлэметнай бузарлуулжа байһан зоной түдөө Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын санаартан хүндэтэ гуйна.

Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын бүхы санаартанай нэрэлээ эрхэтэдтэ, хүзэгшэдтэ гүнзэгы хүндэтэлтэйгөөр Россин дасануудай шэрээтэ ламанар ханданабди.

Эгэтын, Санагын, Бургалтайн, Хэрэнэй, Аршаанай, Агын, Шэтын областини Угданай, Хэжэнгын, Усть-Ордын, Эрхүүгэй областини Нүхэдэй, Моорөөшын, Мухар-Шэбэрэй, Чисаанын, Санкт-Петербургы, Ивалгын, Шэбэртын дасануудай шэрээтэнэр, шэрээтэнэрэй орлогшоһор, "Арьяа-Баала" нэгэдэлэй түрүүлэгшэ, "Сангхын шалгалтын комиссини түрүүлэгшэ Ч.Д.Дашабылов, Хамба лама Д.Аюшеев. (Хандалга Россин Буддын шажанай Заншалта Сангхын Хамбын Хурал дээрэ 1998 оной январин 15-да абтаа).

ШЭНЭ БАЙРАДА ОРОБО

"Сэлэнгэ" газетын редакци һаяхана адресаа хэлгэбэ. Газетэ хэблэн гаргаха компьютернууд болон бусад техникэ худалдан абахадаһань, үмхирһэн хуушан байшандань шэнэ технологи нэбгэрүүлэхэ эрхэ байдал үгы болоһоо.

Тинимһээ Сэлэнгын аймагай хүтэлбэрини зургаан редакцида шулуун, журналистнуудай ажалда таарамжатай байһан оложо үгөө. "Сэлэнгын" редакци мүнөө Гусиниоозерский тэг дундахана байртай болобо гэшэ.

Н.НАМСАРАЕВ.

БЭЛЭДХЭЛ ТҮЛЭГ ДУНДАА

Республикын Соёлой министрствын хүдэлмэрилэгшэд мүнөө гараад байһан долоон хоногой туршада бэлдүүлхэ зорилгонуудта тодорхойлобо.

1897 ондо Буряад орондо. Хяагтада анха түрүүшынхээ кино харуулагдаһан түүхэтэй. Энэ ушарай болоһоор 100 жэлэй ойн баярай хэмжээнүүд хараалагдаба. Хотын кинотеатруудта, хүдөөгэй соёлой байшангуудта Буряад орондо буулгагдаһан, мүн буряад артистнуудай хабаадаһан фильмүүдэй үргэнөөр харуулагдаһан урда артистнуудтай, искусство шонжэлэгшэдтэй һонирхолтой уулзалганууд үнгэргэгдэхэ.

Хоца Намсараеван нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театр Буряадай солото уран зоһеолоһон Даши-Рабдан Батожабайн "Тоориндэһэн хуби заяан" гэхэн трилогини худар жүжэгэй премьерэ январини һүүлшин үдэрнүүдтэ харуулаха. Мүнөө үедэ энэ жүжэгтэ хабаадаһан артистнууд бэлэдхэлэй горитой хүдэлмэри ябуулжа, харагшадтаа баярлуулаха зорилго урда табинхай. Энэ жүжэгтэ мэдээжэ режиссер Юрий Александров табина.

Н.Бестужевэй нэрэмжэтэ ород драмын театр Америкэ ошолгодоо бэлдэжэ байна.

Буряад оронно түдөөлхэ артистнууд "С любовью к Америке", "Шаманские сновидения" гэхэн жүжэгүүдые Америкэдэ харуулаха. Хоёрдох жүжэгтэ Буряад драмын театрай артистка Саяна Цыдынова театрай ахмад режиссер Владимир Кондратьев хоёр хабаадажа, хольн гастрольдо ошолсоһон.

Д.САМГАЖАПОВА.

Соёлой министрствын таһагые даагша.

ҮРГЭНӨӨР ТЭМДЭГЛЭХЭНЬ

Республикын Соёлой министрствын искусствын таһагта эмхидхэлэй комитедэй гэгшүүд сугларжа, мэдээжэ драматург Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреат Баяр Эрдынеевэй 50 һаһанай ойн баярые хэзээ, хаана тэмдэглэхэ тухай асуудал зүбшөөд, тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалба. Драматургын бэлгэһэн "Бэлэгдээгүй шүлэг", "Хазаар хара һахал", "Галуунуудай бусалга" гэхэн жүжэгүүдые театрта дуратайшууд дулаанаар хүлээн абһан, мүн түрэл театрай репертуарта нилээд үни байһан гээшэ. Баяр Эрдынеев Ринчин Бадмаевтай сүг бэлгэһэн "Дамдин лама" гэхэн жүжэгшынгоо түдөө Буряад Республикын Гүрэнэй шангай лауреадууд болоһон гээд эндэ һануулаа. Энэ жүжэгтэ табинан режиссерто, гол роль гүйсэдхэхэн артистнуудта, мүн лэ энэ хүндэтэ шан олгогдоһон юм.

Мэдээжэ драматург Баяр Эрдынеев арба гаран жэлэй туршада Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрта литература талые даагшаар амжалтатайгаар хүдэлмэрилһэн багыятай. Харин мүнөө Баяр Ширавонич республикын арадай театруудай ахмад режиссероор ажаллахада, гэдэнэй ажал хэрэгтэ бодото туһаламжа үзүүлэе. Драматургын ойн баярга зориулагдаһан ябуулганууд байһа оной февралини 13-да үнгэргэгдэхэ болонхой.

А.ХУБИТУЕВ.

тамгатай саархатайл хаа, сүлөөтэйгөөр, айлтагүйгөөр наймаа хэлбэди. Батор Очирович Гармаев гэжэ хүн мяхыемнай найнаар сабшаад үгэнэ. Наймаанайнгаа гүйсэ хаража, сэнгээ тогтооноб. Урид заримдаа 8-9 мянган түхэригөөр дам наймаа эрхилэгшэдтэ мяхаяа үгэдэг байгаабди. Мү-

тусхай түхээрэгдээгүй газарта, нээмэл түхэлэй дэлгүүртэ мяха худалдалгые хорихон хэмжээ абаа бэлэй. Эпээнһээ уламжалан манай дэлгүүртэ энэ хэрэг баһал хорихон байнабди. Президент Л.В.Потапов Железнодорожно районуор хаяхан ябахандаа, манай дэлгүүртэ тусхай мухлаг бии болгохо, мяха худалдаха хэрэг зүбшөөхэ шиидхэбэри абаһан байна. Энээнһээ урид

ХОТЫН ДЭЛГҮҮРНҮҮДЭЙ ОЛОНШЬЕ НАА...

республикын фермернүүд, мүн хубийн хамнабарин ажахын эзэд эндэхи дэлгүүртэ мяха худалдахые зүбшөөгыт гэнэн гуйлгатайгаар тэрэндэ хандан байгаа.

Тийн Президент болон Правительствын шиидхэбэри бэлүүлжэ, 10 үдэрэй туршада бэлдхэл хэгдэжэ, январин 5-да ариг сэбэрэй байдалые сахиха эрилтэнүүдтэй тааралдуулан саг зуура мяха наймаалха байра түхээрэгдэбэ гээшэ. Үшөө хэдэн киоск табижа, мяханай наймаа үргэдхэхэ ханаатайбди. Мүн лэ тус шиидхэбэринэй ёһоор жэлэй дүрбэн сагта хүдэлхэ болбосон түхэлтэй багахан дэлгүүрэй барилга түсэблэжэ, 1998 оной сентябрийн 1 болотор энэ хэрэг хүсэндэнь оруулха ёһотойбди. Энэ дэлгүүртэмнай өөрын ветеринарнай врач хүдэлэнэ. Д.С.Алганаева мяханай шанар саг үргэлжэ шалгажа байдаг.

Хотын дэлгүүрнүүдэй олоншые наа, өөһэдэньгөө дураар, мэдэл сооһоно мяха худалдаха гэгбэл, энэ дэлгүүрые хүдөөгэй ажалладай шэлэхэдэнь болохол даа.

Э.ДАМБАЕВА.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: мяха наймаалдаг мухлагта; захиамнайхидай наймаан гүйсэтэй.

Г.САМБЯЛОВАЙ фото.

ДАЛИ ДОРОО АБАЖА...

Шэнэ жэлэй урдахана "Бурятскагропромснаб" гэжэ акционернэ эмхи Баргажанай аймагай гаряашадай ажахынуудай "Баянгол" эблэлтэй хоорондоо нягта холбоо барисаатайгаар харилсан хүдэлхэ гэнэн хэлсээ баталба.

Мүнөөнэй экономическа орёо эрхэ байдалда өөһэдөө тухашаржа байгаашые наа, бидэ хүдөөгэй эдээ хоол үйлдбэрилэгшэдтэ тухалха зорилготойгоор нимэ хэлсээ баталаабди. Манай эмхи "Баянгол" эблэдэ машина, техникыень захибарилжа, запас зүйлнүүдээр, шэнгэн түлишэ, тоһодолгын хэрэгсэлээр хангажа, хабарай тарилгада, ургаса хуряахадань тухалсаха юм. Тийхэдэмнай "Баянгол" манда ургасынгаа хахадые үгэхэ болоно, - гэжэ "Бурятскагропромснаб" генеральна директорэй орлогшо Ч.Ц.Митапдоржиев хөөрэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлһээ энэ эмхи гахай үсэбэрилгын "К.К.К" комплекстой, Кабанскын үрэ жэмэсэй болон овошгой тусгай баһал тиймэ хэлсээ баталжа, тэдэниие дали дороо абаад, хүдэлжэ байна.

М.НАМЖИЛОВ.

ГАР ХООНОН НУУНХААР

Аймагай алишые тосхон хууринда ажалгүй зон улам олон боложо байна. Хүнүүд хүдэлмэри хэхэ дурагүй дээрһээ ажалгүй хууна бэшэ, харин тэдэндэ ямар нэгэ хүдэлмэри дурадхаха ажахы, организаци үгы юм.

Нимэ эрхэ байдалда зарим зон өөһэдэньгөө найн дураар суботнигто гаража, үйлсэ, гудамжа, гэр байрануудай газархине сэбэрлэхэ, болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ тухалсаха наа, ехэ юумэ хэхэ аргатай.

Манай аймагай захиргаанай зоние ажалаар хангалгын албанайхидай урялаар олохон нютагуудта ажалгүйшүүл суботнигуудта хабаадсадаг заншалтай болонхой. Тээсгэн шэнэ жэлэй урда Хүдэри-Сомондо, Хамнигада, бусадшые тосхонуудта яһала олон зон өөһэдэньгөө найн дураар, нэмэлтэ түлөөлөгчүүгөөр гаража хүдэлөөд, тэндэхи ажахынуудайнгаа таряанай тоогой, малай байрануудай газархине сэбэрлэхэ, хуһамаг хорёо захибарилла, үйлсэнүүдэй сэсэрлэгэй хорёо, үүдэ гэхэ мэтые будаа.

Т.ГАЛДАНОВА.

Хягтын аймаг.

ХУУШААРАА ХҮДЭЛХЭ САГ БЭШЭ

Нээмэл аргаар нүүрһэ малтажа абахын тула газарай хүрһэ хумижа, этэрхэ туйлай ехэ ажал хэгдэдэг юм. Абарга хүсэтэ экскаватор болон бульдозернууд Холбоолжоной уурхайда хүдэлдэг. Ашаглагын проектын ёһоор, тус уурхайнаа жэл бүри 3 миллион тонно шулуун нүүрһэн малтагдажа байха аад, үнгэрһэн жэлдэ оройдоо миллионшые тонно абтаагүй. Түсэблэгдэһэн хэмжээнһээ хоёр дахин бага түлишэ малтагдаа.

Шалтагааниний юуб гэхэдэ, үйлдбэридэ хэрэгтэй техникэ болон тоһо-түлишын дутагдалһаа уламжалан уурхайдахи хүдэлмэри дүрбэн харын туршада зогсоогдонхой байгаа. Үни заяанда абтаһан экскаватор, бульдозер,

үйлдбэриние шэнэ директор Олег Зелинский эрхилжэ эхилб. Тэрэнэй урда туйлай ехэ бэрхшээлнүүд байна ханамдаа. Шиидхэгдээгүй асуудалнуудай нэгэн - худалдагдан түйлишын мүнгэнэй үри бусаалта. Нүүрһэ хэрэгсэлгэд энэ уурханда дүн хамта 25 миллиард (хуушан мүнгөөр) үритэй юм. Гол түлбэри энергетигүүд үрнээ хажа шаданагүй.

Гэгбэшые нүүрһээр ТЭЦ, станци, котельнүүдые хангалгүй байхын аргагүй. Үбэлэй эгээл хүйтэн саг ерээ ха юм. Тиймһээ холбоолжоной харюусалгата үүргээ мэдэржэ, байһан арга боломжнуудта элсүүлэн, хүдэлжэ байна. Манай республикын ажа амидаралда нүүрһэнэй үйлдбэри хэрэгтэй хадань правительствын зүгһөө тухаламжа үзүүлэгдэжэ байха

БелАЗууд хуушаржа, эбдэржэ, урагшаа ябанагүй. Жэшээлхэдэ, мүнөө үедэ 11 бульдозернуудай хоёрхонинь, зургаан экскаваторнуудай хоёрын хүдэлгэгдэнэ. Эбдэрхэй техникэ захибарилха гэхэдэ, запчастынууд хомор, тэдэнэрэй сэн диалдэшгүй үнэтэй. Экскаватор бүтээдэг завод ондоо гүрэн - Украины болошонхой, тийхэдэ БелАЗуудай запчастынуудые мүн лэ хари гүрэн Беларусьһаа асарха баатай болоо ха юм. Солярка, бензин болон тоһо түлишын бусад зүйлнүүд саг үргэлжэ дутагдажа байдаг. Ашаанай автомашинууд зөөбэридөө гарадаггүй.

Гол үйлдбэриний зогсолтоһоо уламжалан, хамнабарин албанууд хүдэлмэриёо хумиха баатай болоно. Олон мэргэжэлтэд, хүдэлмэриндэ ажалгүй үлэшхэмнай гэнэн ханаа зоболонгой хорхондо мүлжүүнэ. Хэдэн харьсалыншые абахгүй байдаг эбсээнхэй.

Шэнэ жэлэй урдахана Холбоолжоной уурхайн

гэжэ коллектив найдана. Мүн акционернэ "Востоксибуголь" нэгдэл Холбоолжоной уурхайда анхаралаа хандуулжа байха зэргэтэй.

Зүгөөр хуушан жама ёһоор энэ халбарине эрхилжэ, хүдээрнэ гаргахын аргагүй гэжэ эндэхи мэргэжэлтэд ойлого. Наянай нимэ нэгэ дурадхал зүбшэгдэнэ. Хэрбээ Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай Гусиноозерскын ГРЭС-тэй нэгдүүлээд, тусхай компани байгуулаа хада, хоорондын үри нэхэбэриний асуудал үгы болохо, үйлдбэрилэгдээг электрын элшэ хүсэний оорын үнэ сэн хямдарха, гаргана бага болохо. Нүүрһэшэшые, энергетигүүдые нимэ нэгдэмэл компани байгуулаха гэнэн ханамжые дэмжэнэ. Энэ асуудал зүйли хэлсэгдэһээр жэл болобо. Хөөрөөдоогоо бодого үйлд хэрэг боложо, тусхай үнэ хадань Холбоолжоной уурхайн байдал нэргэжэ магадгүй.

Н.НАМСАРАЕВ.

Железнодорожно районий гаринай гудамжаар оршодог дэлгүүрэн баруун заханда мяха худалдаха шэнэ газар түхээрэгдэбэ. Тусхай киоск-нууд эндэ табигданхай, урда захадань мяха сабшаха амьяан байртай. Газар хүйтэныше наань, дулаан дэргэлүүд дээрээ сагаан халаадуудые үндэһэн залуу басагад, бэ-рэдүүд наймаанайнгаа мяха

Ажаснайгаар дурадхана. Хурамхаанай аймагай Барган нютагһаа үмсүнгөө хамнабарин ажахын дүрбэн үдэрэй, эды шэнээн гахайн мяха асараад наймаалжа байһан Дарима Раднаевна Цыремпиловатай хөөрөлдэбди.

Олон зоной ябадалтай эндэхи дэлгүүртэ мяха худалдаха талай түхээрэгдэһэндэнь бидэ, мал ажалтай зон ехэ байртайбди. Улаан-Үдэн түбэй дэлгүүртэ наймаанай хуури абаханшые бэрхэтэй байдаг. Асарһан мяхаяа шэгнүүртэ гаргаханаа эхилээд, түлбэринь ехэ. Харин эндэ городской ветеринарна лабораторидо мяхаяа шалгуулаад, хүдөөһөө ерзэн

нөө өөһэдөө худалдаха газартай болохо хадаа дунда зэргээр килограммынь 14 мянган түхэригтэ хүргэбэл, урматай, олзотойшые гэртээ бусаха гэжэ хананаб.

Захаамнай аймагай Шара-Азарга нютагай аха дүүнэрэйнгөө Хамжаанай хамнабарин ажахын үхэрэй мяха наймаалжа байһан Дарима Дамбаевна Ринчинова энэ бодолыень дэмжэнэ.

Үбэлэй тэг дунда мяха наймаалха тусхай газарай яаралтайгаар түхээрэгдэһэн тухай эндэхи дэлгүүрэй директор Лев Алексеевич Асалханов иигэжэ хэлэ: "Буряад Республикадахи гүрэнэй санитарно-эпидемиологическа хиналтын түб 1995 ондо

Республикын агропромышленна комплекс - 1998 ондо

ХҮДӨӨ АЖАХЫМНАЙ ХЭР БАЙХАБ?

Үнгэрһэн жэлдэ республикын агропромышленна комплекс, тэрэ тоодо хүдөө ажахыда урда мэтэ баһал хүнгэн бэшэ байгаа. Зарим талаараа бүри хүндэшые байдал тохөөлдөө гэхэдэ, алдуугүй. Хүдөө ажахын продукция, илангаяа мяха, һү, үндэгэ үйлдбэрилгэ үшөөл доошолоор, адууһа малай тоо толгой хороһоор.

Тээд 1998 ондо нэг гүрүүн хүдөө ажахымнай ааха тогтоцижорхо, хүл дээрээ гаража эхилхэгүй гээшэ гү? Энэ талаар ямар багсаамжалта бииб?

Буряад Республикын Арадай Хуралай тээсгэн болоһон XVI сесси дээрэ республикын экономикын министр Н.И.Атанов элдхэл хэлээ, 1998 ондо хүдөө ажахын валова продукция үйлдбэрилгэ бүхы дээрээ нөдөндөнохойһоо 1 процентээр доошоло магад гэжэ багсаана. Тийхэдэ гарзатай, доройтонги зарим ажахынууд болон предприятиянуудые хубилгажа, ашаг олзотой

ажахынуудые, мүн хүн зоной хубийн ажахынуудые дэмжээд байгаа наа, Эдын, Захаамнай, Хурамхаанай аймагта хүдөө ажахын продукция үйлдбэрилгэ энэ жэлдэ нөдөндөнохойһоо 8-13 хүрэтэр процент дээшлэхэ жэшээтэй гэжэ экономикын министр багсаана. Тэршэлэн адууһа малые зондо арендээр үгөөд, мүн ажахынуудта малай харууһа, тэжээлыень найн болгоод байбал, Хягтын, Кабанскын, Бэшүүрэй аймагуудта мяха үйлдбэрилгые 2-һоо 4 хүрэтэр процентээр, тийхэдэ Хурамхаанай, Баунтын, Баргажанай, Захаамнай, Түнхэнэй аймагуудта - һү үйлдбэрилгые 5-12 процентээр дээшлүүлэхэ арга бии гэжэ багсаагдана.

Гэхэтэй хамта энэ үе соо Хойто-Байгалай, Загарайн, Хягтын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта хүдөө ажахын валова продукция үйлдбэрилгэ бүхы дээрээ доошоложо болохо гэнэ.

М.НАМЖИЛОВ.

ҮБГЭД, ХҮГШЭДЭЙ ҮРЕЭЛЫН

Госпиталиин ахмад врач В.А.Тарнуев

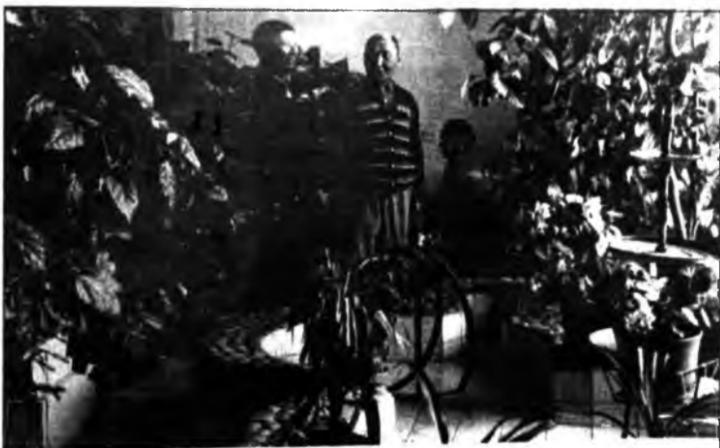
Неврологийн отделенийн медсестранууд

Пульмонологийн отделение даагша Л.Б.Гылыкова

Неврологийн отделение даагша И.А.Цоктоев үбшэнтэниие үзэнэ

Үбшэнтэдэй амардаг булан

ЭСЭГЭ ОРОНОО ХАМГААЛГЫН ДАЙНАЙ ИНВАЛИДУУД БОЛОН ДАЙНДА ХАБААДАГШАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА ГОСПИТАЛЬ ТУХАЙ ХӨӨРЭ

Хүн бүхэндэ, тийнээс тийгэрээ наһатай зондо үбшэ хабшагүй, элүүр энхэ ябаханаа ехэ жаргал үгыл ааб даа. Тээд саг хүниие хайрлаха бэшэ, ажабайдалай уга харгыда юуншые ушаржа, ямаршые үбшэн дайража болохол ха юм. Илангаяа үндэр наһан, үлгэ-налга болоходо хүнэй бээдэ эндэ тэндэ үбдэхэ, хадхаха, яншаха юумэн олошордохидог гүбэ.

Энэл үедэ үбгэд, хүгшэдтэ, үбшэлхэн зондо үргэмжэтэй харууһан, нарин нягта аргаламжа үзүүлхэ, ямар нэгэ үбшыень һүжэрөөнгүй һэргылжэ абаха эмшэлгын газар байхадаа, одоол бурханай хайра гэхээр лэ даа.

Мүнөө эндэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ аюулга дайнай инвалидуудые болон тэрэндэ хабаадагшадые, мүн дайнай ара талада баһал аймшагтай хүндэ эрхэ байдалда хүдэлхэн ветерануудые эмшэлдэг Республиканска госпиталь тухай хэлэнэбди.

Үнэхөөрөөл энэмнай хотыншые, хүдөө нютагуудайшые наһатай зоной дунда нилээд мэдээжэ болоһон, магтаал һайшаалдашые яһала хүртэдэг эмшэлгын гуламта болонхой. Эндэ эмшэлгэ абажа гаранан үбгэд, хүгшэдэй бүхы хүдэмэрилэгшэдтэнь үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэжэ бэшэһэн дулаан үгэнүүд отделени бүхэнэй дэбтэр соо тоогүй олон бэшээтэй байдаг. Жэшэнь, "Үтэлхэн хүнэй үмхирхэн үе мүсье шэнэлжэрхихэ эди шэди энэ дэлхэйдэ үгы. Тиймэһээ үбшэ хабшыемнай заахашые хүнгэдхэжэ, сэдхэлыемнай заажа табиха арга шадалтай, оролдосотой эмшэдэй эндэ хүдэлжэ байһаниинь дэмбэрэлтэй һайн лэ. Тэдэниие бурхан хараг, үршөөг", - гэжэ бэшэһэниие уншахада, сэдхэл одоол хүдэлмөөр лэ.

ҮРГЭДХЭГДЭЖЭЛ БАЙДАГ ЭМШЭЛГЫН БАЙШАН

Тус госпиталь эмхидхэгдэһээр тиймэшые үни болоогүй. 1989 он болотор эндэ КПСС-эй окомой болон республикын Правительствын мэдэлэй тусхай багахан больница байһан аад, хубилган шэнэдхэлгын үедэ тэрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай инвалидуудай болон дайнай ветерануудай госпиталь болгогдоо хэн.

- Түрүүн эндэ 75 оронтой оройдоол хоёр отделени байһан юм. Тээд эмшэлүүлхэ хүнүүдэй жэл бүхэндэ олон боложол байхада, оронууднай яаха аргагүй үсөөдөөд, госпита-

лингаа байшаниие бага багаар үргэдхэхэ баатай болообди. Түрүүн гол корпусоо залгалаа барюулаад, тэндэ нилээд томо неврологическа отделени нээгээбди. Һүүдэнь баһал али арга оложо, үшөө нэгэ дабхар барихашые ушар гараа, - гэжэ госпиталиин ахмад врач Владимир Абогоевич Тарнуев хөөрэнэ.

Юрэдөөл, энэмнай жэл бүхэндэ үргэдхэгдэжэл, өөдөөшые, хажуу тээшээшые ургажал байдаг эмшэлгын гуламта. Мүнөөшые энээнэй хажууда обоо-хүбөө модо, шулуун, барилгын хэрэгсэлнүүд хэбтэһээр, хүхэ, хюрөөгэй ханхинаан, барилгын техникын түршэгэниөөн дуудлаһаар.

- Владимир Абогоевичоо ондоо хүн эндэ хүдэлжэ байгаа хаа, энэ госпиталиие үргэдхэхын тула иигэжэ нэтэрүүгээр оролсохогүйдөөшые болохо хэн. Бодоодшые үзыт. Мүнөө шэнэ барилга хэхэһээ байтагай заазуу заһабарила, дулаалгашые хэхэнь гайтай ха юм. Имагтал бидэнэр шэнги үбгэд, хүгшэдэй, үбшэнтэнэй аша туһын түлөө оролдожо ябадаг хадаал али бүхы аргаар мүнгэ танга, барилгын хэрэгсэл оложо, республикын хүтэлбэрилэгшэдтэ ходо хандажа, госпитальо үргэдхэнэ гэшэ, - гэжэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай хоёрдохи бүлэгэй инвалид Полина Кондратьевна Мальчикова хэлэнэ.

Нээрээшые зүб хэлэнэ. Түрүүн 75 оронтой багахан больница байгаа хаа, мүнөө эндэ нэгэ доро 115 үбшэнтэн хэбтэжэ, бээе аргалуулна. Тэрэшэлэн "Улаан-Үдын нарин сэмбын мануфактура" гэжэ акционернэ эмхи багашаг больница барюулан аад, тэрэнээ даажэ байха аргагүй болоходоо, энэл госпитальдо үгөө юм. Тийхэдэ Благовещенскын мединститудай физиологийн болон патологийн филиалые баһал даажэ абаха баатай болоо.

ОЛОН ЯНЗЫН АРГАНЬ ОНОСО ЕХЭТЭЙ

- Манайда мүнөө хамта 182 үбшэнтэн хэбтэжэ аргалуулна. Жэшэнь, хирургийн отделенидэ - 40, терапевтичкэдэ - 42, неврологидо - 40, кардиологидо - 30, пульмологийн отделенидэ - 30, реанимацида - 6 орон бии. Тийхэдэ бидэ таһалга бүхэндэ дан олон үбшэнтэниие оруулжархөөд, хашадуулжа, байдаггүйбди. Үбшэнтэнэй һайнаар амархын, аргаламжын туһа болохын тула таһалга (палата) бүхэндэ хоёрһоо олон хүниие байлганагүйбди.

Гадна үбшэнтэндэ али бүхы комплексно шэнжэлгэ, эмшэлгэ хэгдэнэ. Тусхайлбал, хүнэй элүүр энхые, махабадые һэргээхэ таһаг зүүн зүгэй эмшэлгэ хэхэ таһаг, клиникадиагностикын

таһаг (рентген, лаборатори эндоскопи гэхэ мэтэ функционална диагностика) (ЭКГ, УЗИ, велоэрогOMETP) ортопедиин болон стоматологийн, мүн нюдэнэй, шээс хамар, хоолойн үбшэнтэн кабинедууд бии.

Эдэ бүгэдэ юундэ шухам гэхэдэ, манайш үбшэнтэни диилэнхидэ үбгэд, хүгшэдэ юм даа. Наһатай хүнэй ехэнхидэ ганса нэгэ үбшэнтэн хүрэдэггүй, халтад гэхэдэ хамгабэнь, махабадын үбшэнтэн зобоодог шуу. Тэдэниие нэгэ доро, олон ондоо арга хэбтэ эмшэлээгүйдэ аргагүй, - гэжэ ахмад врачай орлогш Никифор Нагаслаевич Мотоев хөөрэнэ.

"ҮНДЭР НАНАТАЙШУУДА УРИЕЭ ҮШӨӨ ТҮЛӨӨГҮЙБДИ"

Үнэхөөрөө, энээхэн байшан сооһоо гарангүйгөөр али хэрэгтэй шэнжэлгэ, үзүүлгэ гараха, бүхы эмшэлгэ абаха гэшээ үбшэнтэндэ ехэл һайн. Тиймэһээ госпиталиин бүхы коллектив ажалаа бодомжотой зүбөөр эмхидхэхэ, гурим, журам наринаар сахиха гэжэ оролдодог.

Илангаяа һүүлэй жэлүүдтэ үбшэ түргэн элирүүлэн тодорхойлох, эмшэлхэ шэнэ онол аргануудые нэбтэрүүлхэ, шэнэ онһон түхээрлэгнүүдые абажа хэрэглэхэ талаар ехэ юумэн хэгдэнэ. Һүүлэй үедэ эндэ еһотойл мүнөө үеин, диилэнхидэ хилын саанаһаа асарагдһан мединцкэ техник, түхээрлэгэ, эм дом яһала үргэнөөр хэрэглэгдэнэ.

Тээд энэмнай хэлэхэдэ бэлэн, харин хэрэгдээрнэ бээлүүлхэн хүндэ. Эмшэлгын иимэ томо эмхиие зогсоонгүй хүдэлгэжэ, хамаг хэрэгтэй юумээр хангажэ, үбшэнтэниие эмшэлхэ ажал хэрэггэ муудхаангүй байха гэшээ мүнөө сагта хүнгэн хэрэг бэшэ. Гансахан зайн галай, халуун, хүйтэн уһанай, үбшэнтэнэй унтари хэбтэриин хэрэгсэлэй, эдэе хоолойн гаргаша хэды ехэ гэшээбди. Тэрэнэй хажуугаар врачнууд медресстранууд болон бусад хүдэмэрилэгшэдөө тараажархингүй багашагые һаа, салингыень түлэжэ хүдэлгэхэһөө гадна, үшөө шэнэ онол арга, эм дом хэрэглэхын түлөө оролдожол байна бишуу.

Эдэ бүгэдэ ахмад врач, Россин Федерацийн габыята врач Владимир Абогоевич Тарнуевай оролдолгын аша ехэ гэжэ олон хүн хэлэдэг. Тэрэнэ зүйтэйшые. Нэн түрүүн госпиталиин коллектив олон жэлэй туршада хубилнаггүй, тогтууритай хүдэмэрилэгшэ. Врачнуудай, медресстрануудай гаража, ондоо тээшээ ошохо ушар үсөөн Тэдэнь диилэнхидэ дүршэл ехэтэй хүнүүд юм.

ҮЛЗЫ ХОТОГ БОЛТОГОЙ!

Хүн зоний элүүр энхээр, шигшгүй ябаханаа үнэтэй үнэн үгы гэхэ байнаб. Илангаяа бүхы наһаараа Эхэ зонийгоо, шотаг нугынгаа туһын гүлөө хүсэ шадалаа, бэеэ гамнаагүй ябаһан наһатан, аханарай урда үшөөл өхөөн үритэйбди. Зонини заахашы харюулаха оролдохо уялгамнай.

Тингэбнише мүнөө сагта наһаа, медицинскэ хүдэлмэ-дэгшэднөө дуудыдаха юу-ны үшөөл багашаг лэ даа. Эхэ эхэ, манай респуб-лика мүнөө Эсэгэ ороноо зоогаалгын дайнай 12 мянган ветеранууд тоологдоно. Мүн дайны жэмүүдтэ ара талада хүдэлмэри хэжэ, олохон мянган үбгэд, байна. Тээд манай госпитальдо жэдээ оройдоол 800 хүн эмшэлүүлжэ гараха дуратай нааб даа. Гадна үүдэй үедэ ороной эддэб "хемороото газарнуудта" бажа ерэхэн сэрэгшэд баһал госпитальдо аргалуулаха гэхтэй. Тинмэхэ хэдышые олон зонини оруулжа эм-сэхэ ханаан байгад, арга мөжжоннай үшөөл баганаа, Владимир Абогевич гэхэ.

Гэхтэй хамта ахмад врачай үбшэнэй ёһоор, Республикын Президентын, Правительствын болохо тухаламжа, дэмжэлгэ үүдээгүй наань, госпиталин бадал бүри хүндэ байха Президент А.В.Потанов, Республикын Правительство, Хурал, эддэб предпри-яти организаацинуудыше арга зургаанга зэргээр госпитальдо танганай болон бусад-ые юумэнэй талаар ту-лаана. Энэзонини гэршэлхэн эмгэдэнууд госпиталин газраа хадагдан самбар дээрэ үбшэлтэй байдаг.

МЭРГЭЖЭЛ ШАДАБАРИЯА МҮЛИЖЭЛ БАЙХАДАА...

Госпиталин дээд дабхарһаа гэхэлхэдэ, эндэ хирургийн отделение оршоно. Эндэ үбшэлтэй бэрхэ врачнууд эмгэжигүй Эдыкович Цо-шиев (отделение даагна), Сергей Владимирович Базаров, Аюр Сергеевич Тугутов, ахалагша медсестра Валентина Николаевна Шимелова, сестранар Мария Ивановна Юдина, залуушуул Татьяна Бадаанова, Любовь Тугуева болон бусад хүдэлнэ. Хирургийн отделение гэжэ эмгэжигүй хүнүүдтэ эддэб опера-ция (отололго) хэдэг, олохон үшарта хүндэ үбшэлтэнэй үбшэлтэдэг газар. Тинмэхэ эхэ хэдышы харюусалгатай, нарин халта харууһан, ариг сэбэр наһаа хэрэгтэй.

Тэрэнэй доронь кардиоло-гийн отделение байдаг. Хорбод жэдээ энэ мэргэжэлээр үбшэлжэ байһан врач Галина Иннокентьевна Богомолова отделение даана. Тэрэнэй үбшэлтэй сугтаа врачнууд Мария Батомункуевна Цыденжанова, Елена Дамдиновна Цыдыпова, ахалагша медсестра Римма Николаевна Сыпчук, медсес-

транууд Нина Владимировна Ринчинова, Елена Юрьевна Перельгина болон бусад ажаллана.

- Манда гол түлэб зүрхэнэй үбшэлтэй зон ородог. Хүнүүд үндэр наһатай болоходоо, халта гэбэл, зүрхэнэй үбшэндэ нэрбэгдэхэеэ ханадаг түб даа. Тинмэ үбшэлтэнине ехэл наринаар, болгоомжотойгоор дүмэжэ эмшэлхэ, тааруу зохид байдалда байлгаха хэрэгтэй. Зарим зонини бүри удаан, 40-50 хоногтоные аргалха ушар гарадаг. Манай үбшэлтэнэй 80-85 процентни яһала һайн боложо гарадаг юм, - гэжэ отделение даагша хэлээ.

Неврологийн отделение эгээл һаруул сэбэр, шэнэшые залгалаа соо оршоно. Отделение даагша Игорь Лхамжапович Цоктоев, дүршэлтэй врач Ирина Афанасьевна Алексеева, залуу врач Тумэн Санданов, ахалагша медсестра Ирина Владимировна Пильчинова, 10 медсестра 40 үбшэлтэнине харууһална, эмшэлнэ.

- Һүүлэй үедэ олон зон, илангаяа наһатайшуул амни хоолойн (бронхальная астма) эддэб аллергическэ үбшэндэ ехэтэ дайрагдана. Тэрэн олонхи ушарта хотын, гэдэхэ доторой үбшэлтэй холбоотой байдаг. Тинмэхэ терапевтическэ болон пульмонологийн отделениенуудые хамталаад хүтэлбэрилнэб, - гэжэ дүршэлтэй врач-пульмонолог Любовь Батуевна Гылыкова хэлэнэ.

Илангаяа эндэ һүүлэй үедэ агаар арюудхаха галокамера, небулайзер гэхэ мэтэ хилын саанаһаа асаргаданан шэнэ түхээрлэгшүүд үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Любовь Батуевна Англи ошоожо, тэндэхи пульмонологийн дүй дүршэл, онол аргуудтай танилсажа ерээ юм. Шэнэ жэдэ эндэ Благовещенскын институтдай пульмонологийн филиал нээгдэхээр күлээгдэнэ. "Юрэдөөл, Москвагай болон бусад городуудай түбэй больница-нуудай хилһаа дутуугүй пульмонологийн түхээрлэгшүүдтэй болохо, эмшэлгын хамаг түрүү онол аргуудые хэрэглэдэг болохо зорилготойбди," - гэжэ Л.Б.Гылыкова хөөрэнэ.

Энэ отделение дүршэл ехэтэй врач, дээдэ категорийн мэргэжэлтэ Нина Доржиевна Намдакова, ахалагша медсестра Любовь Федоровна Будаева, медсестранууд Ольга Дамбуева, Любовь Михайлова болон хүдэлдэг.

Физиотерапевтическэ кабинетуудтэ (даагшань Е.А.Шафирова), зүүн зүтэй онол аргаар эмшэлдэг таһагта (даагшань Т.В.Батомункуева), клиничко-диагностическа (даагшань С.В.Дроздов), функционально-диагностикын (даагшань С.Г.Раднаев) болон бусад баһал шухала ажалтай албан, эддэб уялга дүүргэдэг мэргэжэлтэд олон ааб даа.

УРИН ДУЛААН ХАНДАСА ЭМ ДОМНООШЬЕ ДУТУУГУЙ

Үбдэжэ зобожо байһан хүнүүдтэ урин зохидоор хандаха гэшнэ эмдомтой, эмшэлгын онол аргатай адли хүсэтэйгоор

нүлөөлдэг гэжэ дэмы хэлсэдэггүй ёһотой. Наһатай, тэрэ мүртөө үбдэжэ байһан хүнүүдэй зариман абари зангаа ху-билжа, заахан юумэндэ гомдохо жэшээтэй болодог бээ. Тэрэнине ойлгожо, дүмүүхэнээр, ая соохононь тэсэбэртэйгээр хандажа, урмые хүндөөнгүй байгаа һаа, түргэншые заһаржа, эм домные, аргаламжань аһатай тухатай байжа болохо бшуу.

Госпиталин алишые отделение хэбтэжэ эмшэлүүлхэн хүнүүд эндэхи бүхы врачнуудые, медсестрануудые нэрэ, обогорнь дурдан, сэдхэлэй һайн үгэнүүдые хэлэжэ, баяр баясхалан хүргэдэг гэжэ дээрэ дурдаа һэм.

Мүнөө һаяхан тэндэ ороходоо хэдэн хүнүүдээр уулзажа, ямараар эмшэлүүлжэ, ямар байдалда байһан тухайнь һонирхоо бэлэйб.

Мыдыгма Цырендоржиевна Рыгзенова:

- Бидэ Даша Цыденович нүхэртээ Загарайн аймагай Асагад нютагай зомди. Хоюулаа хүл, гар муутай инвалидуудбди. Бинь бүхы наһаараа колхоз, совхоздо хүдэлжэ, наһанай амаралтада гараһан хүм. Нүхэрни дайнда хабаадалсажа, хүндөөр шархатаһан.

Хоюулаа гэртээ байһандал дулаахан байрада, зоолэн, сэбэр унталгада хэбтэжэ, һайн эдээ хоол дээрэ байжа эмшэлүүлээбди. Бүхы хэрэгтэй эмшэлгэ абая, эм домдо хүртөөбди.

Сергей Антонович Бахлаев, дайнай болон ажалай ветеран:

- Энэ госпитальдо урданшые үсөөн бэшэ орожо эмшэлүүлхэнби. Мүнөөнэй хүшэр хүндэ, хамаг юумэнэй үнэтэй, мүнгэ тайганай хомор сагта ахмад врач Владимир Абогевич Тарнуев түрүүтэй энэ госпиталин коллективэй үбшэлхэн үбгэд, хүгшэдые ингэжэ үргэмжэлжэ, урданай хилһашые дутуугүйгоор эмшэлжэ байһанин бурханай хайра шэнги. Заахашые бээ нэргээжэ, үбшэнөө доро дараһан үндэр наһатан үшөө хэдэн жэдэ мэндэ амар ябахал даа. Энэ госпиталь үшөө олон жэдэ амжалтатай ажаллаг лэ.

Дулма Дарижаповна Дарижапова, ажалай болон дайнай ветеран:

- Манни эмшэлхэн бүхы врачнуудта, госпиталин эмшэлгын алишые отделениен хүдэлмэрилэгшэдтэ сэдхэлэй халуун баяр, һайн һайханни, ута наһа, удаан жаргал хүсэхэ, ходоодоо нимэ урин зохидхон, урагшаа ханаатай ябагты, "эрхытнай эмтэй, долёобортнай домтой" байг гэжэ үрээхэ байһаб.

Уулзажа хөөрөлдэхэн хүн бүхэмни бултал нимэрхүү үгэнүүдые хэлээ һэн. Үбшэлтэнһөө, тэрэ мүртөө үндэр наһатанһаа нимэ магтаал һайшаалда хүртэхэһөө үндэр сэгнэлтэ хаана байхаб. Энэ янзаараа саашадашые үшөө һайнаар урагшатай ажаллагты гэжэ госпиталин бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ хүсэхөөр байна.

М.НАМЖИЛОВ. Авторай фото.

Хирургийн отделениян врачнууд С.В.Базаров, А.С.Тугутов, К.К.Багаев

Зүрхэ һудаһанай үбшэ эмшэлдэг врачнууд Г.И.Богомолова, М.Б.Цыренжапова, Е.Д.Цыдыпова

Врач-невропатолог Т.М.Санданов

Физиотерапиин мэргэжэлтэд

Хирургийн отделениян медсестранууд

ҮНГЭР ХЭН ЖЭЛЭЙ ЭРХИМ СПОРТСМЕНУУД

Россин спортивна журналистнуудай федераци 1997 оной эгээл эрхим спортсменуудыг нэрлэбэ.

Мэдээжэ санашан, дэлхэйн 14 дахин чемпион, Дэлхэйн кубогта 5 дахин хүртэгшэ, Олимпиин 2 дахин чемпион Елена Вяльбе 1997 оной Россин эгээл бэрхэ спортсмен гэжэ согсологдоо. Уһанда тамарагша,

Олимпиин наадануудай 4 дахин чемпион Александр Попов, хүндэ атлет, Олимпиин наадануудай чемпион, дэлхэйн 2 дахин чемпион Андрей Чемеркин, греко-римскэ барилдаагаар Олимпиин 3 дахин чемпион, дэлхэйн 7 дахин чемпион Александр Карелин, боксёр, Олимпиин наадануудай чемпион, дэлхэйн чемпион Олег Саитов гэгшэд 1997 оной эгээл бэрхэ 5 спортсменуудэй тоодо оролсобо.

Боксоор Россин суглуулагдамал команда, гандболоор Россин суглуулагдамал команда, мини-футболоор Москвагай "Дина" клуб гурбан 1997 оной Россин эгээл эрхим команданууд гэжэ нэрлэгдэбэ юм.

Манай Росси гүрэнэй эгээл бэрхэ футболистын нэрэ элирүүлэгдэбэ. Энэ хэн бэ гэбэл, Москвагай "Спартак" командын хамгаалагша Дмитрий Аленичев болоно.

Мүн баһа Европын эгээл бэрхэ футболистнууд нэрлэгдэбэ. Франциин суглуулагдамал командын гэшүүн, Италиин Турин хотын "Ювентус" клубай футболист Зинеддин Зидан "Хүрэл бүмбэгэ" ("Бронзовый мяч") гэхэн шанда хүртөө. "Мүнгэн бүмбэгэ" ("Серебряный мяч") Испаниин ниислэл Мадрид хотын "Реал" клубай ба Югославиин суглуулагдамал командын довтологшо Предраг Миятович абаха болобо. Европын эгээл бэрхэ футболист "Алтан бүмбэгэ" ("Золотой мяч") абадаг заншалтай хэн. Харин үнгэрхэн жэлдэ энэ шанда Бразилиин суглуулагдамал командын гэшүүн, дэлхэйн чемпион Роналдо хүртэбэ гэшэ. Роналдо 1997 ондо Испаниин "Барселона ба Италиин "Интер" команданууд соо наадаа хэн. Энэл довтологшо үнгэрхэн жэлэй дэлхэй дээрэхи эгээл бэрхэ футболист гэжэ нэрлэгдэбэ. Бразилиин суглуулагдамал командын гэшүүн, Испаниин Мадрид хотын "Реал" клубай футболист Роберто Карлос, Голландиин футболист Денис Бергкамп, француз Зинеддин Зидан гэшэд 1997 оной дэлхэйн эгээл бэрхэ футболистнууд болобо.

Борис БАЛДАНОВ.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Дмитрий Аленичев; Елена Вяльбе; Роналдо довтолгодо.

ОЮУН БЭЛИГЭЭ ОЛОНДО ХҮРГЭЭЛ!

Һаяхан Улаан-Үдэ хотын Залуушуулай театр соо (Димитровой үйлсын 2-дохи байшан) һонирхолтой хоёр үдэшэ үнгэргэгдөө. "Свет души и жизнь искусства" гэжэ нэрлэгдэһэн концерт-лекциин программа эндэ харуулагдаһан байна. Хүгжэмтэ-шүлэглэмэл, философско удхатай энэ найруулга соо мүнөө үеын оюун ухаанай искусствын мэдээжэ ажал ябуулагша Шри Чинмойн зохёохы хүдэлмэри харуулагдаа.

Эндэ сугларһан зоной анхаралда тэрэнэй зохёолон дуунууд (ород хэлэн дээрэ оршуулагдаһан), уран зурагууд, шүлэгүүд, зохёолнуудурадагдаһан юм. Бэлиг талаан хадаа Бурханай үршөөл гэхэ гү, али үгышые һаа, эрхим зондо түрэхэһөө үгтэһэн, мүнгөөр худалдажа абахаар бэшэ буян гэжэ тоологдодог. Хүн бүхэн талаан бэлигтэй болохо

аргатай гэжэ Шри Чинмой хэлэдэг байна. Хүн бүхэн бэлигтэй болохо гэжэ эрмэлзэхэ зэргэтэй.

Шри Чинмой Бенгалида түрэнэн юм. Мүнөө тэрэ 66 наһатай, Нью-Йорк хотодо ажаһуудаг, тэрэнэй зохёохы ажал олон зондо, бүхы дэлхэйдэ мэдээжэ юм. Жэшээн, "Крылья радости" гэхэн номын эгээл эрхим номуудай нэгэн (бестселлер) болонхой. Тэрэнэй зохёолон шүлэгүүд, драматическа болон бусад зохёолнуудын арба гаран хэлэн дээрэ оршуулагдаһан. "Джарна Кала" гэхэн уран зурагайн выставкэнүүд (150 мянга гаран зурагуудай автор), концертнүүд (13 мянган дуунай автор) бүхы томо томо хотонуудта үнгэргэгдөө, тэрэ өөрөө 100 гаран хүгжэмэй инструментнүүд дээрэ наададаг юм.

Л. ЦЫРЕНОВА.

ПЕКИНДЭШЬЕ ДОРЬБООД, ДОҠОЛООД АБАА...

Зоной үдын хоол бариха гэжэ гэр гэртээ тараад байтар газар гэнтэ хүсэтэйгөөр доһолжо, хэдхэн секундын туршада хананууд унажа, тобойхо торхонууд үлэбэгүй. Пекинһээ 200-гаад модоной зайда оршоһон һууринда Рихтерэй шкалагаар 6,2 балл хүсэтэйгөөр газар доһолоо. Һүүлэй мэдээнүүдээр 50 хүн наһа бараа, 12 мянган хүн гэмэлтэ. Мүнөө бэдэрэлгын хүдэлмэри үргэлжэлһөөр. Армиин олохон подразделенинүүд тэрэндэ хабаадуулагдаһа.

"Майхангууд, дулаан хубсаһа хунар шухала хэрэгтэй", - гэжэ усал аюулай хойшолонгуудыг усадхаха талаар штабай түлөөлэгшэ мэдүүлдхэн байна. Агуухэ Хитадай ханада дүтэхэнэ оршоһон энэ

райондо һая нааша үзэгдөөгүй хүйтэ болоно. Юрэд шулуу ябтала бүхэлдэнигөөр баригһан нэгэ дабхарта 130 мянган гэр унашоо. Үшөө 260 мянган гэр байхын аргагүйгөөр хандаршантай.

Пекиндэ ажаһууһада баһал мэдээгэ абаа ха. Олон дабхартай гэрнүүд амһартанууд эбдэрхэн, тагууд дээгүүр номууд унаһан байха юм.

Ниислэл хотодо ехэ хүсэтэйгөө газар хүдэлжэ үзөөгүй. Гэбэшэ Пекинһээ холо бэшэ - зүүн урмал зүгтэ оршоһон Таншань хотодо 1997 ондо газар доһолжо, нэгэ һүни соо 2 мянган хүн наһа бараа хэн. Энэ аюуһа ушарые һанаандаа оруулжа, хитадаг газарай халташые хүдэлбэл, газарай гүйдэжэ гарадаг.

В РОССИЮ С КОНЦЕРТОМ

Чем же так уникален южноафриканский танец? Прежде всего своей живостью, энергией и девственностью форм. В то время, как Европа и Америка в поисках новизны обращаются к давно забытым традициям, но интерпретируют их зачастую в упрощенной и похирующей форме. Южная Африка продолжает танцевать в свойственной только ей манере. Изолированность при апартеиде заставляла ее искать в своем богатом наследии средства выражения горечи, насилия и чаяний нового поколения.

В начале этого года в Россию прибывает один из популярнейших южноафриканских ансамблей песни и танца "Thula Sizwe". Этот ансамбль является воплощением исполнительских традиций различных культур и неповторимым явлением Южной Африки. Его сотрудничество с известным певцом-африканером обещает поразить российскую аудиторию блестящей гармонией африканских и западных ритмов.

(Һара бүхэндэ гарадаг "Сегодня ЮАР" гэхэн бюллетеньһээ абтаба).

ТАБАН ҮДЭР СОО МҮНДЭРӨӨР ШЭДЭЛЖЭ...

Канадада аяар табан үдэрэй туршада мүйлхэн бороо адхаржа, гай тодхор хэбэ. Хүндэ гэгшын мүйлхэн хуягта дарагдаһан модод газарта найган унаа, элшэ хүсэ дамжуулдаг шэжэм утаһанууд таһараа...

1400 мянган гэр байранууд гэрэлгүй, дулаагүй үлэжэ, бэрхэтэйхэн байдал тохёолодо. Засаг түрэ шамуу түргэн хэмжээнүүдые абажа, түлээ түлишөөр, дулаан хубсаһа хунараар хангаа.

ТҮРҮҮШЫНХЭЭ ХЭБЛЭГДЭБЭ

Ярославльда Александр Солженицынэй публицистическэ зохёолнуудай согсолборин һүүлшын 3-дахы ботиие "Верхняя Волга" гэжэ хэблэл 10 мянган хэһэгтэйгээр гаргаба. 1969 онһоо 1994 он хүртэтэр бэшэгдэһэн 200 гаран статьянууд, лекцинууд, мэдүүлгэнүүд, бэшгүүд гэхэ мэтэ тэрэн соо суглуулагдаһанхай. Хэблэлэй директор Владимир Кутузовай хэлэһэнэй ёһоор, тэдэнэй олонхинь Россида түрүүшынхээ хэблэгдэһэн байна.

Уран зохёолшын 80 жэлэй ойдо тус хэблэл үшөө нэгэ ном гаргаха түсэбтэй. Тэрэн соонь А.Солженицынэй шэнэ расказууд байха.

АМИДЫРУУЛХА ШЭДИТЭЙ

Һүүлэй үедэ Шри Ланкада үхэһэн амитадые амидыруулагдаг эди шэдитэй хүн бии болоо гэхэн һураг суу таража, зониие хүлгөөнэ, һүрдөөнэ. Үхэһэн тахяануудые, элжэгэ амиды болгожо үрдэе гэжэ байгаад хөөрөлдэхэ юм.

Городской полициин департаментын начальник тэрэ шэдитэндэ хатуугаар иигэжэ һануулаа ха: "Хэрбээ үхэһэн хүнүүдтэ гар хүрээлшнэ, тэрэ дары түрмэдэ хаахабди".

ХҮДӨӨГЭЙ НУРГУУЛИНУУДАЙ БАЙДАЛ ДОРОЙТОҠООР

Россин Федерациин Эрдэм туралсаһай болон Хүдөө ажахын министрствэнүүдэй экспертнүүдэй үнгэргэһэн шэнжэлгэнүүдэй мэдээнүүдээр хүдөөдэ ажаһуудаг нургуулин наһанай үхибүүдэй 10 процентһыг нургуулида һурадаггүй байна. Энэл шаалтагачнууд гэхэлэ, ядуу байдалтай, бага тэдхэмжэтэй бүлэгнүүд олошорно, үгы гэбэл, бүлгын агробизнесэ хуулиин наһа хүрөөгүй үхибүүд хабаадуулагдаһа.

АБЯНАЙ, ҮНГЭ БУДАГАЙ НҮЛӨӨ

"Покэмон" гэжэ мэдээжэ мультсериал хараһан хэдэн зуугаа үхибүүд болон эдиришүүл (3 наһанһаа 20-той хүрэтэр) Токиогой болонциануудта оруулагдаа. Ушар юуб гэхэдэ, тэдэ бултадаа "унадаг үбшэндэ" дайрагдаа. Мультсериалай абяанай гэнтэ һуа, шанга болоходо, мүн үнгэ будагай хоодо хубилхада, уураг тархини худалһануудай шуһан үдхэрдэг байна гэжэ медигүүд тобшолно.

Түбэй һонинуудһаа Д.ЭРДЫНЧЕВЯ бэлдэбэ.

НУЖНЫ ЛИ ЛЮДЯМ РЕВОЛЮЦИИ?

Нам, советским людям, крепко-накрепко внушили (и это стало нашим мировоззрением), что исторические ошибки можно исправлять только кровавым революционным путем...

разбитых телефонных будок, уголовных преступлений и т.д. Благие намерения устали дорогу в ад. Последствия октябрьского революционного переворота были ужасны. Этот "Сатурн" революции жеграл в общей сложности более 100 млн. своих "детей"...

В СВЕТЛОЕ ПРОШЛОЕ

О ДВУХ УСТОЯХ МАТЕРИАЛЬНОГО ПОРЯДКА

Ряд ученых сурово осуждают акцию 1937 года. Как известно, тогда были образованы Агинский и Усть-Ордынский Бурят-Монгольские национальные округа путем расчленения до сего времени единой Бурят-Монгольской АССР.

Я присоединяюсь к осуждениям однозначно. Но акция 1937 года бледнеет перед актом 1994 года. Я имею в виду "новую" Конституцию Республики Бурятия. Из этой буржуазной Конституции беру два момента: вопрос о национальной государственности и вопрос о земле.

Участвуя в обсуждении проекта Конституции РБ тогда кандидат, ныне доктор философских наук Ирина Урбанаева в беседе с корреспондентом Т.Жимбуевой сказала: "... Проект Конституции РБ автоматически, без дискуссий, отменил бурятскую государственность". ("Бурятия". 01.94)

В таком виде, с отмененной национальной государственностью, Конституция РБ и принята 22 февраля 1994 года. Разработчики проекта - народные депутаты Верховного Совета РБ так и не выняли голосу ученого.

По этой Конституции, Бурятия - суверенная республика. Но это такая суверенность, которая полностью отменяется путем губернизации. Небезизвестные Солженицын и Жириновский, которым в свое время были устроены радушные встречи в Улан-Удэ, являющиеся ярыми поборниками губернизации всей России. Назвать ли это равнозначностью губернизации, но раздавались же голоса, появлялись же статьи о создании Забайкальской Республики, объединяющей Читинскую и Иркутскую области с Буртией.

Есть другой, не менее важный вопрос: Это - земля. Бурятскую землю собираются пустить на торги, организовать куплю-продажу ее. Касаясь противоречивости и двусмысленности отдельных положений проекта Конституции РБ, Ирина Сафронова авторитетно заявляла: "Как же земля будет собственностью народа и в то же время - частной собственностью? ... Земля не должна быть в частной собственности, объектом купли-продажи". И это осталось без внимания. Конституция РБ принята с таким двусмысленным толкованием положения о земле (см. статью 8-ю, пункты 1, 2) не случайно. В любой момент земля может быть объявлена частной собственностью. Не будь в Государственной думе сильной коммунистической оппозиции, уже на сегодня был принят закон о купле-продаже русских, бурятских и иных земель. Ибо этого настоятельно требует МВФ.

Кому как, но я Конституцию РБ 1994 года считаю актом в 10, 100 раз худшим, чем акция 1937 года. Сколько бы важны не были духовность, культура, язык и т.д., все же, думается, нам без устоев материального порядка не обойтись. Национальная социалистическая государственность и общинное пользование землей - эти два устоя непременно присутствовали при социализме, служили опорой и надеждой бурятского народа! Об этом следовало бы помнить.

ВОЗРОЖДЕНИЕ ИЛИ УБИЙСТВО?

Профессор А.А.Зиновьев говорит о процессе убийства русского народа. В связи с этим задаю себе вопрос: а что, разве процесс убийства бурятского народа не происходит? И почему бурятские ученые об этом не говорят, а ведут дискуссии о возрождении бурятского народа. Я имею в виду концепцию "Возрождение бурятского народа и его культуры".

Профессор, когда говорит о процессе убийства русского народа, исходит из того, что в настоящее время Россия находится в состоянии войны с Западом. Зиновьев сравнивает нынешнее нашествие американского империализма на Россию с нашествием фашистской Германии на Советский Союз. Нынешней войной против России практически реализуется замыслы Гитлера, разговоры о "гидре коммунизма" лишь предлог. В прошлую войну Гитлеру противостоял Сталин.

А сейчас Ельцин на дружеской ноге с Клинтонем. Он 27 января 1996 года заявил: "Я не дам свернуть с пути реформ! Я дал слово Клинтону! Я не позволю..." Таким образом, нынешнюю войну Запада против России на этот раз победоносно возглавляют США, президент Клинтон.

В этом историко-военном контексте ученый рассматривает процесс исторического убийства того или иного народа. Что это значит? К великому сожалению, то, что произошло с нами, советским народом. Советский народ исторически убит, превратился в народонаселение каждый на своем постсоветском пространстве, т.е. в странах СНГ.

Зиновьев говорит: "То, что мы имеем сегодня в лице России - исторический полутруп". Предстоит расчленение России по Уралу, на другие части и страна дойдет до полной зависимости от Запада и США. У бурят по форме пока сохранено государство - Республика Бурятия. Но по содержанию государство уже не социалистическое, а буржуазно-колониальное. В этом смысле бурятский народ, также как и русский, наполовину исторически убит.

К "демократической" губернизации прибавляется американская штатизация. Тогда бурятский народ окончательно лишится своей национальной государственности. Читайте статьи Иннокентия Бодоогова "Каким по счету штатом США будет Бурятия?" ("ПБ". 10.08.94) и Александра Бадиева "Разгул охлократии" ("ПБ". 14.11.95). На этот раз мы превращаемся в штат Амурская Бурятия, куда входят Бурятия Читинская и Амурская области. Кроме того не забывайте, что бурятская земля превратится в объект купли-продажи. Тогда мы превратимся в бурятское население без земли и воды - Байкала. Нас ждет незавидная судьба, мы скатываемся к полуфеодалному, родовому состоянию.

Остается выяснить вопрос: русскому, бурятскому, и другим народам, занимающим постсоветское пространство как избежать окончательного исторического убийства?

Развернутый ответ содержится в "Обращении к братским народам" III Конгресса народов СССР, состоявшийся 16 марта 1997 года в городе-герое Минске ("Гласность". N 6.97).

Решения III Конгресса соответствуют учению Александра Зиновьева о том, что Россия могла победить только как коммунистическая держава и только Коммунистическая партия Советского Союза способна спасти русских от уничтожения. Поэтому правы те коммунисты и компартии, которые уже сегодня выступают за ликвидацию института президентства и создание советской власти. Вот почему спасение Бурятии и ее народа, подобно России и русскому народу, лежит только на путях коммунизма и только в составе Советской России.

Эрдэнэ БАЛЖИНИМАЕВ, журналист.

КОНСТИТУЦИЯ. СУДЬБА НАРОДА

Неужели наших гениев Октябрьской революции - ее идеологов ничему не научила опыт прошедших веков? Ну тогда бы неудачные общественные эксперименты двух французских революций (1789-1794 гг. и 1871 г.). Ведь, пройдя через моря своей и чужой крови, Франция уже к концу XIX в. возвратилась на круги своя - к своему естественно-эволюционному импортунистическому (с латинского - удобному, выгодному) пути развития, отказавшись от нетерпеливых, спешных, взрывных революционных форм борьбы. Действительно, любые сторонние (чуждые) вмешательства, вносимые в эту систему, не могут изменить ритмику ее деятельности. Обычно система попросту "не замечает" эти случайные, "не свои" по частотным характеристикам (шумы и помехи) и продолжает функционировать как единое целое в согласованном гармонизированном алгоритме, игнорируя своей внутренней непротиворечивой логике существования.

Для насильственного революционного изменения общественного строя отечественные и интернационалисты идут на экспорт революции, используя с треском провалившиеся в других странах "протухшие" рецепты "гениальных" иностранцев (по существу утопиков, идеализированных людей, рассчитывая "железную руку" всех их сразу привести к счастью, сделать всех равными по физическим, умственным и духовным качествам и способностям, сделать всех одинаково думающими духовными братьями). При этом революционеры - интернационалисты трактовали (и трактуют?) временную болезнь роста и дифференциацию (развилку) перед выбором одной из появившихся возможных альтернатив дальнейшего развития) как удобную революционную ситуацию для углубления общественно-экономического разлада, чтобы, воспользовавшись этим, навязать свою модель общественного строя.

Осуществленный на практике революционный переворот, совершенный в верхних эшелонах власти при поддержке низов, т.е. тех, кому нечего терять (люмпен пролетариев), преследовавших совсем иные цели, чем их идеологи (а именно: "отрабить набранный" заодно и заработанный и зажить безбедно, как их бывшие господа), всегда приводит к еще более тяжелой болезни. Происходит не только слом и гибель старой системы правления, но и совершаются необратимые разрушения всего и вся, невозполнимые потери в экономике и во всех других сферах жизни общества. Объясняется это расстройством и застоем общественной системы, как в "Квартете" И.А.Крылова с разборами и спорами "оркестрантов" вместо дела. Борясь со старым ("пережитками прошлого"), революционеры с водой выкинули и самодитя. Попытки начать "с нуля" ни к чему хорошему не привели. Человек, ставший убийцей и грабигелем, чьими руками перебили умелых, умных и компетентных, будучи люмпеном, не умел и не хотел работать, а тем более - самосовершенствоваться.

История человечества показала, что все революционные перевороты оборачивались лишь сменой одного режима правления еще более жестокими режимами, и бедные становились еще беднее. Для другого более стабильного функционирования общественный организм должен путем медленных диалектических эволюционных (а не мутационных) изменений, диктуемых новыми народившимися объективными обстоятельствами, постепенно бескровно перестроить свою внутреннюю материально-экономическую производственную структуру, т.е. свой базис. И эта перестройка должна протекать без насилия над людьми, без "большой крови", согласно потребностям самого общества, что резонансно регулируется стихийно и спонтанно возникающим конъюнктурным течением "спроса-предложения", т.е. свободным рынком.

Хотя осталось еще много людей, пораженных детской болезнью левизны, но в целом человечество перешло к естественному эволюционному развитию. И в этом большая

заслуга естествознания, достижения которого позволяют создавать новые технологии, по-настоящему бескровно революционизировать производство материальных благ, освобождают человека от тяжелого рутинного умственного и физического труда, против чего постоянно восставали рабы и рабочие. Лопата заключенного не может конкурировать с экскаватором, а тем более - с компьютеризированным заводом или фабрикой. Новые технологии (ноу-хау) приводят к синергетической самоорганизации общества с полной гармонизацией интересов личности и постоянно совершенствующегося производства.

Наилучшим образом в эпоху информатизации вписалась Япония. В Японии не все занимаются фундаментальными научными исследованиями, к которым обычно примыкают лжеученые, хорошо описанные еще Дж.Сфифтом. Японцы, купив лицензию на использование патентов, быстро внедряют в производство новейшие идеи. Мы же по-прежнему живем в неноворотливом, по существу - феодально-чиновничьем государстве с пиданским энерго-материалоемким производством железного хлама, который никто не покупает. В нашем социалистическом по своему базису государстве не только не используются собственные открытия и изобретения, но и тормозится развитие науки. У нас старые научные школы, ставшие авторитарными, по сугубо эгоистическим соображениям не дают дорогу новым плодотворным веяниям, боясь стать ненужными. Это одна из причин "утечки мозгов" из революционной России.

Революционный резкий отказ от не оправдавшего себя социалистического строительства и движение в обратном (!) направлении (якобы к капитализму) тоже ведет в неизвестность, а пока реально ведет к полному обнищанию большинства населения России и ее субъекта - Бурятии. Демократы не придумали ничего лучше того, что пустить все на самотек, не создав условия для развития рынка. Вывод один: революционные изменения людям не нужны.

М.ЗОНХИЕВ, доцент БГУ.

ИСПРАВЛЯЕМ СОЦИАЛЬНЫЕ ОГРЕХИ

СОВРЕМЕННАЯ уголовная исполнительная система ведет свое начало от 25 июля 1922 г. Недавно она отметила свое 75-летие.

На необъятных российских просторах разбросаны многочисленные исправительные учреждения. Работа в них не считается престижной. Но она нужна, без нее обществу не обойтись, и ей посвящают себя тысячи служивых, своим незаметным, но самоотверженным трудом. В числе них "Улан-Удэнская воспитательная колония и ее сотрудники. Пройден путь от трудовой колонии несовершеннолетних до колонии воспитательной. За эти годы система подверглась неоднократному реформированию.

Воспитанники начали работать на производстве. Изготавливали мебель: трюмо, трельяжи, двухтумбовые столы. В 1970 году план выпуска составлял 622 тысячи рублей, а в 1988 году уже 5 миллионов 795 тысяч рублей. Обучались в школе рабочей молодежи, получали рабочие специальности в профессиональном училище. В 80-е годы производство было полностью переформировано.

С начала организации колонии кооперировали с заводом "Электромашин", авиазаводом, делали валики для стиральных машин "Белка-4". Производство их постепенно налаживалось. Цех №1 по изготовлению валиков возглавляла старший мастер Казакова А.И. Все у нее получалось: и выпуск качественной продукции, и воспитание несовершеннолетних осужденных. В цехе работало до 24 и более воспитанников в смену.

Много интересных событий пережила колония за эти годы: вечера трудовой славы, встречи с известными людьми, концерты творческих коллективов города и т.п. С 1974 года в колонии

ежегодно проводились родительские конференции.

В разные годы начальниками учреждения работали такие известные талантливые руководители как Дроздов В.М., подполковник внутренней службы, Тихонов А.А., полковник внутренней службы, Кононов В.Г.,

майор внутренней службы, Лебедев А.С., полковник внутренней службы.

Прошли годы, многое изменилось. С прекращением производственной деятельности выросла нагрузка на отдел режима и охраны и отдел воспитательной работы. В связи с этим вводятся новые формы работы. Так, в колонии организована психологическая лаборатория, которая организует исправительную коррекционную работу с несовершеннолетними осужденными, опираясь на научные методики по психологии и педагогике. Ведется углубленная индивидуальная работа с воспитанниками, состоящими на различных видах учета. Новую развлекательно-познавательную форму приняли многие воспитательные мероприятия в колонии. Они проводятся в виде игр, таких как "Поле чудес", "Счастливый случай", "Твой шанс", "Экобиржа", "Литературный аукцион" и т.п.

Большая работа проделана коллективом под руководством начальника колонии полковника внутренней службы Иванова А.И. в преддверии знаменательного праздника 75-летия УИС. Личный состав учреждения имеет большой потенциал для решения поставленных перед ним задач по исправлению и социальной реабилитации несовершеннолетних правонарушителей. Не один десяток лет здесь трудятся те, которых называют: ветераны детской.

Путь от воспитателя отделения да заместителя начальника колонии по воспитательной работе прошла подполковник внутренней службы Шагжиева Т.А. Был когда-то начальником отряда Атуттов В.А., теперь подполковник внутренней службы, является заместителем начальника колонии отдела режима и охраны. Многие годы здесь трудятся начальники отрядов, воспитатели отделений:

Токтонова Е.Е., майор внутренней службы, Бардаханова Н.С., майор внутренней службы, Балдуев А.Н., майор внутренней службы, Ангуев М.А., майор внутренней службы, Халбаев Л.Н., майор внутренней службы, Алексеева Е.Б., капитан внутренней службы, Бадамаев В.Ц., капитан внутренней службы, Базарсадуев Ж.Г., капитан внутренней службы, начальник спец. части Тараканова В.П., майор внутренней службы, фельдшер Преображенская С.В., капитан внутренней службы, начальник опер. отдела Уханаев А.А., капитан внутренней службы, инспектор отдела режима и охраны Хангаев М.Т., майор внутренней службы, дежурные помощники начальника колонии Хармаев П.В., майор внутренней службы, Шойдоков Э.Д.Ц., майор внутренней службы, младшие инспектора отдела режима и охраны Агафонов С.С., Алексеева В.В., Инкеева З.Д., Эдуардова И.П., вольнонаемные Походиева А.Т., методист Крылова Г.А., ведущий инженер по организации труда и заработной плате, заведующая столовой Ковтун С.И., повар Бардонова Е.Б., бухгалтеры колонии Валюк В.А., Крестовникова С.Г., Курахтина Л.И., преподаватели ШРМ №13 при ВК Прокопьева Т.И., Янгутова Е.Е., Мануев К.Б., Лаврентьева Д.И., Доржиева Т.Т., Галиндабаев В.В., Дамбиева Т.Н., Казанцева Г.М., Шангина Т.Д., Будаева Л.А. и многие другие.

Неоценима роль ветеранов воспитательной колонии в наставничестве молодых сотрудников, в подготовке их к службе в органах внутренних дел. Дстойная смена пополняет коллектив колонии, среди них Мандреев С.И., инструктор по ФСР, Жалсанова Б.Н., психолог, Самбуев А.И., начальник отряда, Малгатаева М.Г., воспитатель отделения, Попова Н.И., заведующая клубом.

В.БАДАМАЕВ.

Я ОСУЖДЕН...

ли, как в 50-е годы? Столько-то осудить, столько-то расстрелять, как раньше спускалось сверху.

Вообще в районе правоохранительные органы относятся к подсудимым и осужденным, как к людям низшего сорта (и это еще до

приговора суда). Вот современное продолжение НКВД-эшного советского правосудия, оно конечно стало другим, но дурная наследственность все же скрывается. Директор про ф и л а к т о р и и "БратскГЭССтроя" Сутармин Э.П. не явился на суд, ему было некогда - он в лесу "веселился". И он часто говорит, что в районе вся

Сажина) госпитализировали, несли его под руки два ээка, волочил ноги, сам идти не мог, кровь капала с рук. Иногда пытались поднять голову. Пронесли его под окнами в здание, на третьем этаже больница. Картина наблюдения была, надо сказать, пренеприятная, хотя утро было солнечное и день обещал быть хорошим.

Все надо отметить.

Размышления по поводу...

"ВОСЬМЕРКА"

ТАК в обыденке называют ИТК-8 (исправительно-трудовая колония № 8). А вот кусочек жизни оттуда. 8 мая 1996 года в канун Дня Победы то ли в порядке профилактики, чтобы ээки на маевку не собирались, то ли для того, чтобы как-то отметить этот праздник, администрация ввела спецназовцев. Я наблюдал за ними с высоты четвертого этажа (там наше ПТУ-6), поскольку мои ученики-фермеры предупреждали меня, что перед праздниками социализма эта процедура проводится регулярно.

Спецназовцев было 16 человек в черных трикотажных масках (чтобы потом не узнавали). НКВД была жестокой и трусливой силовой структурой СССР - так свидетельствует история. МВД - из ее чрева, но оно исправляется как может, и надо понять, что сразу ничего не бывает - родимые пятна передаются по наследству.

Но вернемся к дням прошедшим, к 51-ой годовщине Дня Победы над фашизмом. Спецназовцы зашли в 10.00 часов, ээки в это время были на прогулке во дворике и собирались возвращаться в камеры. И тут началось их избивание дубинками, притом зверское и беспричинное. Профилактическое - показать кто хозяин. Рядом стоял мой ученик Виталий Б. - тщедушный молодой человек, ранее в 80-е годы тянувший срок в юзлаге. Его комментарий: там омовцев заводили каждый четверг, мы их ждали, натягивали на себя все, что можно было одеть, чтобы уменьшить боли и снизить травматизм. Сейчас в квартал раз.

Единственный способ защиты от побоев - довольно простой: - ээки вскрывают вены на руках осколком стекла или лезвием бритвы. В тот день вскрыло вены 10 человек, один из них "перестарался" и его (Лешку

поступательное движение правовому обществу наблюдается - раньше было неделю один раз, сейчас - квартал. Со временем перестанут бить беззащитных ээков.

Но тем не менее напрашивается вопрос: почему органы правопорядка творят беззаконие? Администрация колонии (Дегтярев) просит спецназ провести акцию устрашения и те идут на это - нужен тренинг мышц и воспитание характера (какого?).

Из истории известно, что императрица Елизавета I отменила смертную казнь, пытки, избивание в тюрьмах и при проведении следствия. Это неукоснительно соблюдалось вплоть до Великого Октября. Ленина, Сталина, Дзержинского не унижали в ссылки, не говоря уже о мелкой политической шпане того времени.

А нашего современника Бидью Дандарона - буддиста и философа кончили на третьей "отсидке" в лагере Выдрино, кажется в 1974 году. По свидетельству ээков "восьмерки" в этом лагере в 70-80 годах заключенные от истощения мёрли как мухи (и до Аникеева и при нем - ныне зам министра).

Надо сказать, что действительно, хотя и медленно, правонарушения со стороны МВД снижаются, и в колониях в том числе, благодаря процессам демократизации. Например, А.Д. Карнышев - зам. преа. НКРБ возглавляет какую-то наблюдательную комиссию в системе правонарушений. И его деятельность весьма ощутима. Хотя бы потому, что ээки о нем хорошо отзываются.

В общем жизнь не стоит, идет и развивается на позитив.

Май, 1996-1997 гг.

Ю.УБЕЕВ, преподаватель ПТУ-6 в ИТК-8

Р.С. К сожалению, в "восьмерке" - колонии строгого режима, где "тянут срок" по 3-4-ой "ходке" находятся немало "выпускников" детской колонии.

Тункинский нарсуд дал мне срок 5 года на исправление. Но я считаю, что это произошло незаконно. Во-первых, следствие было проведено безобразно, следователь Хусасва Г.С. совершенно не воспринимала мои аргументы, моих свидетелей на суд не вызывали. Мне приписали угон автомашины, тогда как

зам. директора послала меня искать запчасти. Народный судья Баданов в приговоре написал, что у меня на иждивении один ребенок, когда в деле была справка о том, что у меня их трое. Даже в мелочах у них неточности. Небрежность к человеку у ОБД и судей во всем. Им лишь бы осудить, а правильно или нет - неважно. У них план-разнорядки что

администрация у меня в руках; как скажу - так и будет. Бидимо так и есть. Потому я не стал подавать кассационную жалобу бесполезно.

А письма, пишу в редакцию в надежде, что хоть что-нибудь сдвинется с места в сторону уважения личности.

А.КИСЕЛЕВ, осужденный.

ажаллаан гэшээ. Үшөө хаана ажаллаа нэм?

Харюу: "Комсомольский" совхоздо амжалттайгаар ажаллажа, дээшээдэбжүүлэгдэж, республикын Хүдөө ажахын министерствэд ахалагша инженерээр 1969 ондо томилогдобо. Харин 1975-

АЖАБАЙДАЛДАА АЗАТАЙ ЯБЫТ!

Буряадай арадай уран зоёолшо, Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшэ, "Байгал" сэтгүүлэй ахамад редактор Сергей Сульгимович ЦЫРЕНДОРЖИЕВИЙ нутагайн хүбүүн, Республикын Арадай Хуралай Уласхоорондын ба нутагууд хоорондын холбоонуудай, үндэхэ яһатанай асуудалнуудай, нийтын нэгдэлүүдэй, шажанай эмхивүүдэй хэрэгүүдэй талаар комитетэй түрүүлэгшэ Дамба Чимитович Боросгоев тухай, тэрэнэй ажайбуулга тухайн хөөрлэдэбди.

1976 онуудта тус министрствын автобазын таһагай начальнигай тушаалдажа, дүй дүршлөө улам нарижуулан гэшээ. Тэдэ жэлүүдтэ Д.Ч. Боросгоев Буряадай хүдөө ажахын институтта заочноор хуралсажа, инженер-механигай дипломтой болоһон юм.

Асуудал: Сергей Сульгимович, ажабайдалайн, ажал ябуулгын удаадахи шата-нууд тухай юу хөөрэхэ байнат?

Харюу: Инсэнгын, удаань "Комсомольский" совхозуудай директорээр 7 жэл соо ажаллажа, эдэ ажахынуудай экономико найжаруулаха талаар нилээд амжалтанууды туйлаһан намгартай.

1985 оной январь һарада КПСС-эй Яруунын райкомой нэгдэхэ секретаряар хунгадаад, Комнартин тарагдатар (1991 он) ажаллаһан байгаа. Буряадай АССР-эй (1990 он) Верховно Советэй депутадаар хунгадаһан юм. 1992-94 онуудта Яруунын райсоведэй түрүүлэгшээр хүүдлөө. 1994 ондо Буряад Республикын Арадай Хуралай депутадаар хунгадажа, мүнөө Арадай Хуралай комитетэй түрүүлэгшын тушаалда дэбжүүлэгдээд хүүдлэж байна.

Дамба Чимитович номгон даруу зантай, найн найхан сэдхэлтэй, урагшаа ханаатай, хүн зондоо туһалха, түрүү хүнүүд дэмжэхэ гэжэ ходоодо оролдодог гэжэ мэдээжэ. Олон үхибүүд, аһанартай, энэрхи зөөлэн, зулгя хандасатай хүн гээд онсолхо шухала Юрэнхидөө, сэхынь хэлэбэл, иимэл хүнүүд зоной урда ябадаг бэшэ аал?

Арадай Хуралай депутадай, комитетэй түрүүлэгшын ажал хэрэг ехэ, харюусалгатай, хүндэтэй гээд мэдэнэбди. Тимэхээ ажал хэрэгтээ азатай урагшатай, ажабайдалдаа золтой ябыт гэжэ хүсэл даа.

Тус хөөрлэдөө Степан ОЧИРОВ хэбэ.

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ, НИИТЫН АЖАЛ ЯБУУЛАГША, ЭРДЭМТЭН

Буряад ороной мэдээжэ, гүрэнэй олоон нийтын политическэ ажал ябуулагша Вандан Бадмаевич Барарвай 70 наһанай ойн баяр үргэн дэлсэтэйгээр үнгэргэгдэж байна.

Бадмаевич энэ хоёр жэл соо ажабайдалай яһалахан аз хургуули гаталаа нэм гэдэг юм.

Вандан хадаа 1927 ондо Баргажан нутагай Улан гэдэг тосхондо Бадмин Базарай үнгэртэй бүлэдэ түрөө һан. Гарма Эмэлсена эхэн 3 хүүүүдье, 4 басагад түрөөһэн. Вандан 6-дахи үрнй байгаа.

Буряадаа хүсэ шадалаа зангидажа, урма ехэтэй, эршэ хүсэтэйгээр олоной хэрэгтэй түлөө ородон ороо бэлэй. Жаахан Вандан колхозой залуушуулай хүсөөр баригдан эсэглэгшэ гэрэ болоһон найр, сохор пада мүнөөшье ханадагби гэжэ хөөрлэдэ.

Хургуулида орохогойгоо хамта хурса ухаатай, хүбэлгэн Вандан эрхим хурагшад дунда ходо ябадаг байгаа. Ванданин болон Шагдуров Бадагары эрхим пионерүүд гэжэ Баянголой пионерүүдэй лагерта зундаа амархынь эльгэһэн юм. Тус лагерта эльгэһын тула колхозой эрхим хүдэлмэрлэгшэ Ринчинов Радныг шэлэжэ, хоёр мори ходоог тэргэдэ хүүдлэжэ, дугааеһы улаан ягаан лентинүүдээр шэмэглээд, дугаадан гурбан хонхо шатгалалаад харгыда гарган түүхэтэй. Тэрэхэн хоёр хүүбүүдэй ухаан соо, сэдхэл соо ямар болоһонуд, ямар түймэр шатажа байгаа гэжэ ханаһанат!

Тэрэ лагерта минни анха түрүүшн пионервожата Бата Семенов байһан юм. Мүнөөшье болотор Бата Семенович минни вожата шэнгээр ханадаг, тэрэнэй хэлэһэн сэрэн мори үшөөнь, удхатай забаринь он мүнөөшье хүндэтэй дээрэ абажа ябадагби, гэжэ минни аха нүхэр хөөрлэдэ.

Комсомолод орохотойгоо хамта колхозой КПСС-эй, сэрэгтэй алба хэншдэн эрхим эмхивүүдэй секретарь болодог аа, залуунууды зонхилоод, эмхидгээд ударидаад ябадаг залуу хүүбүүн хэн Сэрэгтэй албанай хүлээр ВЛКСМ-ын Буряадай обкомдо инструктораар ажаллаа. Тинн комсомолой Загарайн райкомдо нэгдэхэ секретарь болгогдожэ хунгадаһан юм. Энэ үедэ Загарайн аймагта тарьяан ба савшалан унажа, үржэлтэй болгохо хэрэгтэ эх анхарал хандуулагдажа байгаа. Вандан ой тайгаар баян Баргажан нутагай хүбүүн хадаа, ябаһан аз газартаа модо тариха гэжэ оролдодог дээрлээд, нусогэн талата Загарай нутагай тосхонууды ногооруулаха хэрэгтэ яһала ехэ хубитаяа оруулаа.

Би хадаа Вандан Бадмаевич Барарвайе КПСС-эй Загарайн райкомой партийно-эмхидхэлэй таһагшэ дагша болоод байхадань, анха түрүүн хараа хүм.

Загарайн аймагта яһала ехэ туһалаа эдэбхитэй хүүдлэжэ ябаһан энэ хүүбүүе 1958 ондо Хурмаанай райкомой хоёрдох секретарь болгожэ эльгэбэ. Энэ ажадаа хаял шунажа орон байтарнь, ИС Хрущёвой эдэб реформнууд манай Буряад орондо хүржэ ерээд бүхы Хурмаанай аймаг Лениной нэрэмжэтэ Барханай колхозно бэшын нэгэ Хурмаанай совхоз болгодогдо. Вандан Бадмаевич директорээр багалагдаба. Энэ одоошье унтаха хэрэгтэ сүлөөлгөй ажал эхилэ.

Баргажан мүнэй эхи абадаг Бууалд Түмэнэй оройһоо Бархан уулан хормой хүртэр, Зүүн Хүнтэйһөө Баруун Хүнтэй хүртэр таха тарья тариха үргэн талатай, 113 мянган толгой хониды, 15 мянган эблртэ малые, араад мянган адуу хараха малшад, тарьяанайды эрьхэхэ гэшээ хэды бэрхэгтэй нэм. Мүнөөшье Вандан

1961 ондо Баргажан Хурамхаан хоерой нэгэн болоод байхада, Баргажанай райкомой нэгдэхэ секретаряар Вандан нүхэрнай хунгадаба. Залуушуулай дунда нэрэтэй, содогтэй нэгэн хүтэй комсомолой райкомой нэгдэхэ секретарь ябаһан Климентий Потильохин Бадмаевиче партиин райкомой секретарь болгобо. Хожомын тэрэ нүхэрнай КГБ-гэй даргын орлогшо боложэ, полковник нэрэ зэргэтэй болоод, наһанайгаа амаралтада гараа юм. Хоёрдох жэшээ гэхэдэ, Александр Алексеевич Бадиев болоно. Баргажанай райондо прокурор боложэ ерхэдэн, Вандан Бадмаевич Александр Алексеевиче райгүйсэдкомой түрүүлэгшээр зууршалһан байна. Будтанай мэдэхээр энээнэй түлээр А.А.Бадиев яһала урагшатай Зэдын Райкомой нэгдэхэ секретаряар ажаллаа, хожомын партиин Буряадай обкомон секретаряар, Верховно Советэй Президиумэй түрүүлэгшээр ажаллаһан хамнай даа.

Баргажанда яһала найнаар табан жэл соо ажаллаад байтарнь, Вандан Бадмаевиче партиин Сэлэнгын райкомой нэгдэхэ секретаряар зууршалба. Энэ Вандан Бадмаевич мүн аз баһа онсо илгаран ажаллаа. Хэрбээ ерхэдэн, Сэлэнгын аймагта 144 мянган хонид байгаа хаа, ябахадань 254 мянган болоод байһан юм. Ноһоо тушаалган 2,5 дахин, хонийной мяха тушаалган 2 дахин ехэ болоо. Эгээл энэ үедэ Сэлэнгын аймагт хуулигаараа суурхаа нэн. 1967 ондо Зүүн Сибирин болон Алас Дурна хизаарай дунда анха түрүүн үнээн бүриһөө 2200 литр хуулига, түрүү хуури эзлээ бэлэй. Эгээл энэ үедэ бүхы орон соогоо суурхаһан Надежда Тавашкина хаалһан онсо шалгаржа, Социалистик Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө нэн. Хожомын Тавашкина СССР-эй Верховно Советэй депутадаар хунгадаа хамнай даа.

Удаань Вандан Бадмаевич КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Академид аспирант болгожэ эльгээгдэбэ. Энэ В.Б.Базаров хоёрхон жэлэй туршада диссертаци бэшэжэ, амжалттай хамгаалаад, түхын эрдэмт кандидат болоод бусаба.

Нутагаа бусаад, Түнхэнэй райкомой нэгдэхэ секретаряар хунгадаба. Энэ оройдоо 8 һара ажаллаад байхадань, Сэлэнгын аймагай партиин актив партиин обкомдо мэдүүлэ бэшэжэ, Вандан Бадмаевиче гэдэргэнэ урижа асарһан байна. Хоёрдохие Сэлэнгын аймагта дарга боложэ ерхэдээ, тарьяалангай ургаса дээшлүүлэхэ хэрэгтэ онсо анхаралаа хандуулаа. Газар тарьяалангай уһанда угаалгажа, халхинда үлээлгэжэ нурахагшын тула зурууд модо жэрлэгэн хуулгаа нэн. Сэлэнгынхид

мүнөө тэндэ хархяаг түүдэг болонхой гэлсэгшэ.

Эндээ ямаршьегүй найн ажаллажа байтараа наһанайгаа хани нүхэр Вера Малановнагаа алдаа юм. Энээнэй түлээр сэдхэлээ ехээр голхороод, үншэрэн байхадань Вандан Бадмаевиче Советскэ районы нэгдэхэ секретаряар хүдэлхынь уриба. Энэ яһала амжалттай гурбан жэл ажаллаһан хойнонь 1978 ондо партиин обкомой соёлой таһагы даагшаар томилобо.

Энэ ажадаа ороод, Вандан Бадмаевич мүн аз баһа хамсыгаа шуужа хүдэлжэ эхилээ даа. Эгээл энэ үедэ оперо болон баледэй, Буряад драмын театрнууд академическэ гэгэн үндэр нэрэ зэргэтэй болоһон юм. Артистнуудта гэр байра абажа үгэхын тула яһала оролдоо нэн. Удаань тоонго нутаг Баргажандаа хоёрдохие нэгдэхэ секретаряар ажаллаа. Ажаглана гүт, Сэлэнгэдэ хоёр дахин тэхэржэ ажаллаа, Баргажан хоёрдохие онобо. Түрэл нутагтаа хоёрдохие бусажа ерээд, яһала амжалттай, аяар зургаан жэл соо ажаллаа.

1988 онһоо эхилжэ Вандан Бадмаевич республикын эб найрамдалай фондце толойно. Энэ ажалтай партиин, гүрэнэй бэшэ, юрл нийтын ажал гэшээ хамт даа. Эдэбхын эмхи, предпринятиинуд, жинэй эрхэтэд найн дураараа энэ фондце мүнгэн зөөри оруулаа бшуу. Энэ ажадаа Вандан Бадмаевиче өөрнөө аз нэрэ хүндэ ехэ үүргэтэй. Хэрбээ энэ фондце В.Б.Базаровой орондо ондоо хүнэй толгойложа байгаа хаа, тэрэнэй ажал нимэ урагшатай байхынгүй байгаа бэшэ аал гэжэ ханадаг.

Хубилган шэнэхдэлгын үедэ КПСС-эй хориулаад байхада, Вандан Бадмаевич яһала ехэ эмхидхэхы ажал ябуулаа: 1992 онһоо 1997 он болотор эгээ хүндэ хүшор сагта В.Б.Базаров Коммунист партиин рескомой нэгдэхэ секретаряар ажаллаа. КПФ-эй гурбан сээдэ делегатаар, ЦК-гай гэшүүнээр хунгадаа. Өөрынгоо залуу нүхэр Сергей Пурбуевич Будажаповта тушаалаа дамжуулан үгэхэдэн, тоосоото конференциин делегатууд Вандан Бадмаевиче хүндэтэй түрүүлэгшээр хунгаһан байна. Энэ шарамтамнай мүн аз онсо удаха санартай бэшэ аал!

Далан наһаа угтажа байбашье, Вандан Бадмаевич республикын нийтын политическэ ажабайдалда эдэбхитэйгээр хабалдаһар. Тэрэниие мүнөө үелын орёо, арасадаата байдал амар хуулгангүй.

Вандан Бадмаевич жаргалтай эсэгэ, үбэн аба. Тэрэ гурбан баатар хүүбүүдтэй, табан аһанартай. Ехэ хүүбүүн Баярын гэр бүлэтэй, нэгэ хүүбүүтэй, юрист-адвокат. Дунда хүүбүүн Борис хоёр хүүбүүтэй, түүхын эрдэмт доктор, профессор, БИОН-ной директор. Борис Ванданович түүхын эрдэмт докторой нэрэ хамгаалхадаа, бүхы орон дотороо эгээ залуу доктор байһан юм. Одохон хүүбүүн Валерий Москвагай гадаадын хэрэгүүдэй институт эрхимээр дүүргэдэ. Афганистанда сэрэгтэй албание гаржа ерээд, мүнөө Москвада ажалуудат. Генерал Д.Цыденовий басагы намган болгожэ абанхай, хоёр басагатай. Нилсэла хотодо республикын түлөөлгшын орлогшоор, найманай болон харинн экономическа харилсаанай комитетэй түрүүлэгшын орлогшоор ажаллаа.

"Хэрбээ Совет засагай тогтоогүй хаа, хэдэн дээдэ хургуули дүүргэжэ, эрдэмт болонгүй, Баруун Хүнтэй үргэн талаар буруунууды адуулжа наһаа барахал нэм даа", - гэжэ Вандан Бадмаевич хэлээд юм.

Дондоб ОЧИРОВ.

ДҮХЭРИГЭЙМНАЙ ЛИТЭ

Шэнэ жэлэймнай шэнхинэн гараһаар хорёод хоног үнгэршэбэ.

Бидэ энэ литэ соогоо буряад арадынгаа гайхамшагта хүүбүүдэй тэбхэр ойнүүд тухай тобшохоноор хөөрө даа.

Михаил Иванович Сердюков (Имгэнэй Бароно) 320 жэлэй саада тээ 1678 ондо Сэлэнгэ мүнэнэй эрьедэ түрэнэн юм. Тэрэ Петр I хаанай үедэ ажаһууһан түрэл арадыннай гайхамшагта хүүбүүдэй нэгэн болоно.

Эдир наһандаа Бароно дасанда үгтэжэ, хубараг болоо нэн. Тэрэ үедэ, тодорхойлол, ородуудай манай газар дээрэ ерэхын урда тээ, Байгал шадархи дайда монголой Түшээтэ хаанай, Сэцэн хаанай мэдээдэ байгаа. Ара-Монголой албатан гэхэ гү, али буряад-монголшууд тэдэндэ алба татабари түлэдэг бэлэй. Эгээл энэ үедэ 13 наһатай Бароно Сэлэнгын острогто байдаг болоод, удаань Енисейск хото ошонон байна. Тэндэ байхадаа, тэрэ хүпээсэй приказчик Иван Михайлович Сердюковто ехэтэ найшаагдажа, приказчик буряад хүүбүүе 10 түхэригөөр худалдажа абаад,

Михаил Иванович Сердюков гэгэн нэрэ үгэжэ, хэрэһэ зүүлгэһэн юм. Тиигэжэ Имгэнэй Бароно нэрээ нэлгээ нэн. Тэрэ үедэ Сэлэнгэ, Хүхэ мүнэн шадар ажаһууһан сонгоол, атаган, хатагин, экинат гү, али ашабагад угуудай нэгэнһээ бэлигтэй хүүбүүн урган гараһан түүхэтэй.

1695 ондо Михаил Сердюков Москвада байдаг болоһон байна. Тэрэнэй Москвагай баян хүпээс Матвей Григорьевич Евреиновэй приказчик болоод байхада, Петр I хаан уулзажа, хаанай дүтын хүн болоо нэн. Петр I хаан Михаил Сердюковые Новгородско хүпээс болгоод, гүрэн түрэнгөө захиал дүүргүүлжэ эхилээ бэлэй. Тэрэ Волго (монголоор Ижил) мүнэниие Балтийн далай руу урдаһан голнуудтай холбожо, Вышневолочковско канал бариха, Петр I хаанай. Елизавета Петровна хатанай найшаал магтаалда хүртэжэ, дворянин гэгэн нэрэ зэргэтэй болоо нэн. Харин тэрэнэй зээ хүүбүүн Александр сенатор хүртээр урһан байна.

(Түгэсхэлэнь 20-дохи нюурта.)

ПРОГРАММА ТЕЛЕ-РАДИОПЕРЕДАЧ

с 26 января по 1 февраля 1998 года

26 ПОНЕДЕЛЬНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 Поле чудес.
12.00 Здоровье.
12.30 Угадай мелодию.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Г. Жженов, П. Вельяминов в детективе "Возвращение резидента", 1 с.
15.25 Футбольное обозрение.
16.00 Новости.
16.20 М/с "Розовая пантера".
16.45 Марафон-15.
17.05 Звездный час.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 До 16 и старше...
18.30 Вокруг света.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 Час пик.
20.30 Угадай мелодию.
21.00 Мы.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Т/с "Полтергейст".
23.45 Майя Плисецкая в серии "Жизнь замечательных людей".
00.15 И. Костоловский в спектакле "Женитьба".
02.10 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 "Стронг" представляет...
09.25 На заметку.
09.30 Деньги.
09.45 Графоман.
09.55 Православный календарь.
10.00 "Аншлаг" и Ко.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.30 Т/с "Графиня де Монсоро".
13.20 Музыкальный ринг. Новое поколение.
15.00 Вести.
15.35 Комедия "Сезон налогов" (США).
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.00 Мультфильм.
18.25 Байгал.
18.40 Телетайп.
18.45 Клубу ветеранов "Оптимист" - 7 лет.
18.55 Сагай хурдэ.
19.15 Город У.
19.35 Театр и зритель. Бенефис нар. арт. России К. Никулиной.
20.10 Телетайп.
20.15 Деловое время.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Т/с "Санта Барбара".
22.50 Довгань-шоу.
23.20 Т/с "Графиня де Монсоро".
00.30 Вести.
00.55 Дежурная часть.
01.15 Автошоу.

ОТБ

07.00 Музыка на СТС.
07.30 XX век. Страницы футбола.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55, 11.55, 18.55 Реклама.

09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.00 Красный угол.
11.30 "Ералаш".
16.00 Мультфильмы.
16.30 Музыкальный проспект.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Послесловие.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Самые-самые.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Графиня де Монсоро".

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир", 1 с.
18.00 Благая весть.
18.30 Т/с "Мамочки".
19.00 Муз. подарок.
19.15 Нон-стоп лист.
19.20 Аптека.
19.30 Скандалы недели.
20.00 "Ариг Ус" представляет хор "Светоч" творческого объединения слепых.
20.20 Нон-стоп лист.
20.25 Т/с "Вавилон-5".
21.15 Нон-стоп лист.
21.20 Обозреватель.
22.30 Дорожный патруль.
22.50 Шерлин Фенн в х/ф "Раб мечты".
00.30 Диск-канал.

РАДИО

6.12 Радиожурнал "Хозяин на земле".
6.37 Информация, объявления.
6.45-7.00 "Будни энергетиков Бурятии".
7.12 Программа "Анфас".
7.37-8.00 Радиостудия "Биракан".
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.10 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)
19.40-19.55 "У микрофона - учитель".

27 ВТОРНИК

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 Мы.
11.45 Смехопанорама.
12.20 Домашняя библиотека.
12.30 Угадай мелодию.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Возвращение резидента", 2 с.
15.25 Майя Плисецкая в серии "Жизнь замечательных людей".
16.00 Новости.
16.20 М/с "Розовая пантера".
16.55 Счастливый случай.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 До 16 и старше...
18.30 Вокруг света.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 Час пик.
20.30 Угадай мелодию.
21.00 Тема.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Звезды футбола, Г. Хазанов, Л. Якубович и др. в представлении "Спартак" - чемпион".

23.55 В. Высоцкий в х/ф "Единственная".
01.40 Футбол. Дневник Кубка чемпионов стран Содружества.

02.00 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 Мир здоровья.
09.25 На заметку.
09.30 Деньги.
09.45 Графоман.
09.55 Православный календарь.
10.00 Диалоги о животных.
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.30 Т/с "Графиня де Монсоро".
15.00 Вести.
15.35 Мелодрама "Глаза".

БУРЯТСКОЕ ТВ

17.05 Мультфильм.
17.25 Урок поэзии.
17.45 Улгур.
18.05 Байгал.
18.20 Сагай хурдэ.
18.35 Телетайп.
18.40 Молодежь и выборы.
19.10 Дела деревенские.
19.30 Авоьска.
19.40 К 30-летию оркестра народных инструментов БГТРК.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Т/с "Санта Барбара".
22.50 Т/с "Собачий мир".
23.20 Т/с "Графиня де Монсоро".
00.30 Вести.
00.55 Дежурная часть.
01.15 Звуковая дорожка.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
07.30 Суурян.
07.40 Послесловие.
08.05 Музыка на СТС.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55, 11.00, 18.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.05 Боевик "Странное везение".
16.00 Мультфильмы.
16.30 Подъем переворотом.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.40 "Ералаш".
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Слово за слово.

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Телетайп.
21.05 Т/с "Графиня де Монсоро".

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы.
16.35 Любишь - смотри.
16.55 ТСН-6.
17.05 Диск-канал.
17.25 Т/с "Затерянный мир".
17.55 Благая весть.
18.25 Т/с "Мамочки".
18.55 Муз. подарок.
19.10 Нон-стоп лист.
19.15 Аптека.
19.25 Спорт недели.
20.00 Мы и налоги.
20.15 Нон-стоп лист.
20.20 Т/с "Вавилон-5".
21.10 Нон-стоп лист.
21.15 Акулы пера.
22.10 Дорожный патруль.
22.20 М. Йорк, Л. Вентура в х/ф "Меч Гедеона".

00.10 Диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
7.12 "В политических партиях и движениях" (на бур. яз.)
7.37-8.00 Программа "Вера, надежда, любовь"
12.00 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
12.10-13.00 Концерт из последних записей оркестра народных инструментов БГТРК.
19.10 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

28 СРЕДА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 Тема.
11.45 В мире животных.
12.25 Джентльмен-шоу.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Конец операции "Резидент", 1 с.
15.25 Играй, гармонь любимая!
16.00 Новости.
16.20 М/с "Розовая пантера".
16.45 Классная компания.
17.15 Зов джунглей.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.10 До 16 и старше...
18.30 Вокруг света.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 Час пик.
20.30 Золотая лихорадка.
21.10 Человек и закон.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.40 Кристофер Ламберт в супербоевике "Смертельный бой".
00.40 Док. детектив "1964 год. Страх над столицей: дело "Мосгаз".
01.25 Футбол. Дневник Кубка чемпионов стран Содружества.

01.45 Новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Мультфильм.
08.15 Проснись!
08.30 Вести.
09.00 Дежурная часть.
09.15 Товары - почтой.
09.20 Медицинский вестник.
09.25 На заметку.
09.30 Деньги.
09.45 Графоман.
09.55 Православный календарь.
10.00 Маски-шоу.
10.30 Т/с "Собачий мир".
11.05 Т/с "Санта Барбара".
12.00 Вести.
12.30 Т/с "Графиня де Монсоро".
13.30 Моя семья.
14.30 Футбол без границ.
15.00 Вести.
15.35 Клиф Робертсон в х/ф "Наваждение".
17.30 Т/с "Маленький бродяга".

БУРЯТСКОЕ ТВ

18.05 Байгал.
18.20 Информ.-муз. программа.
18.40 Телетайп.
18.45 Тоонто.
19.05 Тибетские впечатления.
19.30 Пресс-ТВ.
19.50 Эрвэсэ.
20.25 Телетайп.
20.30 Республиканские новости.

КАНАЛ "РОССИЯ"

21.00 Вести.
21.30 Подробности.
21.45 Т/с "Санта Барбара".
22.50 Сам себе режиссер.
23.20 Т/с "Графиня де Монсоро".

00.30 Вести.
00.55 Дежурная часть.
01.15 Живая коллекция.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
07.30 Суурян.
07.40 Мир животных.
08.30 Т/с "Странная семейка".
08.55, 11.00, 18.55 Реклама.
09.00 М/с "Черный Плац".
09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
11.05 Боевик "Странное везение".
16.00 Мультфильмы.
16.30 XX век. Страницы футбола.
17.00 Т/с "Даллас".
18.00 События дня.
18.10 Рек-парад.
18.15 Клип-презент.
18.30 Порядок.
19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
20.00 Двадцать ноль-ноль.
20.25 Рек-парад.
20.30 Слово за слово.

АРИГ УС

16.00 Диск-канал.
16.40 Любишь - смотри.
17.00 ТСН-6.
17.10 Диск-канал.
17.30 Т/с "Затерянный мир".
18.00 Благая весть.
18.30 Армия любимичиков.
18.45 Т/с "Мамочки".
19.10 Муз. подарок.
19.25 Нон-стоп лист.
19.30 Аптека.
19.40 Катастрофы недели.
20.15 Нон-стоп лист.
20.20 Шоу Бенни Хилла.
20.45 Т/с "Вавилон-5".
21.35 Нон-стоп лист.
21.40 Профессия: гипнотизер.
22.35 Дорожный патруль.
22.45 М. Йорк, Л. Вентура в х/ф "Меч Гедеона".
00.15 Ночной диск-канал.

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
7.12 Программа "Выбор. О молодежном центре занятости при Госкомитете по делам молодежи.
7.37-8.00 "Его" - "Традиции". Передача об эстетическом воспитании.
12.00-12.10 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
19.12 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)
19.40-20.00 "Алтан зула" (на бур. яз.)

29 ЧЕТВЕРГ

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
10.00 Новости.
10.15 Т/с "Роковое наследство".
11.00 Человек и закон.
11.35 Пока все дома.
12.15 Домашняя библиотека.
12.25 Эти забавные животные.
13.00 Новости.
13.15 Вместе.
14.05 Х/ф "Конец операции "Резидент", 2 с.
15.20 Золотая лихорадка.
16.00 Новости.
16.20 М/с "Невероятные приключения Джонни Квеста".
16.45 Классная компания.
17.10 Лего-го.
17.40 Т/с "Новые приключения Робин Гуда".
18.05 50x50.
18.30 Вокруг света.
19.00 Новости.
19.20 Т/с "Роковое наследство".
20.05 Час пик.
20.30 Эти забавные животные.
21.05 В поисках утраченного.
21.45 Спокойной ночи, малыши!

22.40 Комедия "Деловые люди".
 00.25 Каскадеры. Мир трюков.
 00.55 Новости.
КАНАЛ "РОССИЯ"
 08.00 Мультфильм.
 08.15 Проснись!
 08.30 Вести.
 09.00 Дежурная часть.
 09.15 Товары - почтой.
 09.20 "Стронг" представляет...
 09.25 На заметку.
 09.30 Деньги.
 09.45 Графоман.
 09.55 Православный календарь.
 10.00 Вовремя.
 10.30 Сам себе режиссер.
 11.05 Т/с "Санта Барбара".
 12.00 Вести.
 12.30 Т/с "Графиня де Монсоро".
 13.30 Совершенно секретно.
 14.30 Очевидное-невероятное.
 15.00 Вести.
 15.35 Комедия "Невеста из Парижа".
 17.05 Настройте ваш организм.
 17.30 Т/с "Маленький бродяга".
БУРЯТСКОЕ ТВ
 18.00 Три, четыре...
 18.20 Байгал.
 18.35 Телетайп.
 18.40 Муз.-поэт. композиция памяти В. Высоцкого.
 19.00 Будьте здоровы!
 19.30 Тайзан.
 20.00 Народный Хурал: законы и время.
 20.25 Телетайп.
 20.30 Республиканские новости.
КАНАЛ "РОССИЯ"
 21.00 Вести.
 21.30 Подробности.
 21.45 Т/с "Санта Барбара".
 22.50 Т/с "Да, господин министр".
 23.20 Т/с "Графиня де Монсоро".
 00.30 Вести.
 00.55 Дежурная часть.
 01.15 Подиум.
 01.40 Лучшие игры НБА.
ОТБ
 07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
 07.30 Суурян.
 07.40 Порядок.
 08.00 Музыка на СТС.
 08.30 Т/с "Странная семейка".
 09.00 М/с "Черный Плащ".
 09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
 10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
 11.00, 18.55 Реклама.
 11.05 Боевик "Странное везение".
 16.00 Мультфильмы.
 16.30 XX век. Страницы футбола.
 17.00 Т/с "Даллас".
 18.00 События дня.
 18.10 Рек-парад.
 18.15 Клип-презент.
 18.30 Вера.
 19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
 20.00 Двадцать ноль-ноль.
 20.25 Рек-парад.
 20.30 Телефон спасения.
III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"
 21.00 Телетайп.
 21.05 Т/с "Графиня де Монсоро".
АРИГ УС
 16.00 Мультфильмы.
 16.40 Любишь - смотри.
 17.00 ТСН-6.
 17.10 Диск-канал.
 17.30 Т/с "Затерянный мир".
 18.00 Благая весть.
 18.30 Т/с "Мамочки".
 19.00 Муз. подарок.
 19.15 Нон-стоп лист.
 19.20 Аптека.
 19.30 Шоу Бенни Хилла.
 19.55 Нон-стоп лист.
 20.00 Т/с "Вавилон-5".
 20.50 Киноподробно.
 21.15 Нон-стоп лист.
 21.20 Дорожный патруль.
 21.30 А. Ташков в х/ф "Сыщик", 1 и 2 с.
 24.00 Диск-канал.
РАДИО
 6.12-7.00 Программа "Утро

Бурятии"
 7.12 "Говорит радиостудия "Улан-Удэ".
 7.35-8.00 "Народный Хурал: дела, заботы, проблемы"
 12.00 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой"
 19.10 Республиканские известия (выпуск на бур. и рус. яз.)

30 ПЯТНИЦА

КАНАЛ "ОРТ"

07.00 Доброе утро!
 10.00 Новости.
 10.15 Т/с "Роковое наследство".
 11.05 Клуб путешественников.
 11.55 Домашняя библиотека.
 12.05 Ураза-байрам.
 13.00 Новости.
 13.15 Вместе.
 14.05 Х/ф "Без вины виноватые".
 16.00 Новости.
 16.20 Фильм-сказка "Королевство кривых зеркал".
 17.40 Улица Сезам.
 18.10 Футбол. Кубок чемпионов стран Содружества.
 19.00 Новости.
 19.20 Т/с "Роковое наследство".
 20.15 Здоровье.
 20.45 Поле чудес.
 21.45 Спокойной ночи, малыши!
 22.00 Время.
 22.40 Коломбо в детективе "Кандидат на убийство".
 00.40 Взгляд.
 01.25 Футбол. Кубок чемпионов стран Содружества.

2 КАНАЛ БУРЯТСКОЕ ТВ
КАНАЛ "РОССИЯ"

07.00 Утро комментаторского ТВ.
 08.00 Мультфильм.
 08.15 Проснись!
 08.30 Вести.
 09.00 Дежурная часть.
 09.15 Товары - почтой.
 09.20 Мир здоровья.
 09.25 На заметку.
 09.30 Деньги.
 09.45 Графоман.
 09.55 Православный календарь.
 10.00 Красная книга.
 10.30 Т/с "Да, господин министр".
БУРЯТСКОЕ ТВ
 11.05 День комментаторского ТВ.
КАНАЛ "РОССИЯ"
 12.00 Вести.
 12.30 Т/с "Графиня де Монсоро".
 13.30 Старая квартира.
 14.30 У всех на устах.
 15.00 Вести.
 15.35 Мелодрама "Под созвездием Южного Креста".
 17.30 Т/с "Маленький бродяга".
БУРЯТСКОЕ ТВ
 18.00 Вечер комментаторского ТВ.
КАНАЛ "РОССИЯ"
 21.00 Вести.
 21.30 Подробности.
 21.45 Т/с "Санта Барбара".
 22.50 Городок.
 23.20 Т/с "Графиня де Монсоро".
 00.30 Вести.
 00.55 Дежурная часть.
 01.15 Творческий вечер Н. Бабкиной.

ОТБ

07.00 Двадцать ноль-ноль (повтор).
 07.30 Суурян.
 07.40 Вера.
 08.00 Музыка на СТС.
 08.30 Т/с "Странная семейка".
 08.55, 11.00, 18.55 Реклама.
 09.00 М/с "Черный Плащ".
 09.30 М/с "Новые приключения Винни-Пуха".
 10.00 Т/с "Мелроуз Плейс".
 11.05 Боевик "Странное везение".
 16.00 Мультфильмы.
 16.30 Лицо с обложки.
 17.00 Т/с "Даллас".
 18.00 События дня.
 18.10 Рек-парад.
 18.15 Клип-презент.

18.45 Мультфильм.
 19.00 Т/с "Бeverли Хиллз, 90210".
 20.00 Двадцать ноль-ноль.
 20.25 Рек-парад.
 20.30 Осторожно: модерн!

III КАНАЛ "БУРЯТИЯ"

21.00 Т/с "Графиня де Монсоро".
 22.00 Телетайп.
 22.05 Т/с "Графиня де Монсоро".

АРИГ УС

16.00 Мультфильмы.
 16.45 Любишь - смотри.
 17.05 ТСН-6.
 17.15 Диск-канал.
 17.35 Т/с "Затерянный мир".
 18.05 Благая весть.
 18.30 Т/с "Мамочки".
 19.00 Муз. подарок.
 19.15 Нон-стоп лист.
 19.20 Аптека.
 19.30 Шоу Бенни Хилла.
 19.55 Нон-стоп лист.
 20.00 Т/с "Вавилон-5".
 20.50 Нон-стоп лист.
 20.55 Сделай шаг.
 21.50 Дорожный патруль.
 22.30 Т. Рассел, С. Гленн в х/ф "Полет голубки".
 23.45 Те, кто...

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Утро Бурятии".
 7.12 Программа "Встречи".
 7.35-8.00 "Тоонто нютаг".
 12.00 Дневной выпуск новостей "Короткой строкой".
 12.10-13.00 Музыкальная программа по заявкам радиослушателей "Час вашего письма".
 19.10-20.00 Информационная программа. "Вчера. Сегодня. Завтра".

31 СУББОТА

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 Х/ф "Хлеб, золото, наган".
 10.10 Мультфильм.
 10.40 Лотто-миллион.
 10.45 Слово пастыря.
 11.00 Новости.
 11.10 Домашняя библиотека.
 11.30 Музыкальная почта.
 12.05 Каламбур.
 12.40 Смак.
 13.00 Возвращение Третьяковки.
 13.25 О. Стриженов, О. Жаков в х/ф "Земля до востребования", 1 и 2 с.
 16.00 Новости.
 16.20 Рождественская карусель.
 16.50 Мультфильмы.
 17.30 В мире животных.
 18.10 Как это было? Первый фермер России.
 18.55 Новости.
 19.10 Чердачок "Фруттис". Аркадий Вайнер.
 19.50 Т/с "Спрут-3".
 21.10 Джентльмен-шоу.
 21.45 Спокойной ночи, малыши!
 22.00 Время.
 22.55 Приглашает концертная студия "Останкино"... Эдвард Радзинский.
 23.55 Т. Доронина в х/ф "Еще раз про любовь".
 01.50 Коллекция I канала: х/ф "Моя левая нога".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Утренний экспресс.
 08.50 Мультфильм.
 09.00 Утро крестьянина.
 09.30 Мультфильмы.
 09.45 На дорогах России.
 10.00 Поле зрения.
 10.25 Позвоните Кузе!
 10.50 Мультфильм.
 11.05 Д/с "Мак и Матли".
 11.25 Доброе утро, страна!
 12.35 У всех на устах.
 13.10 Сказка "Черный принц Аджуба", 1 с.
 14.30 Футбол без границ.
 15.00 Вести.
 15.30 Люди и деньги.

16.00 Федерация.
БУРЯТСКОЕ ТВ
 17.00 Мультфильм.
 17.25 К 100-летию Оймурской средней школы.
 17.50 Дела деревенские.
 18.10 Примите поздравления...

КАНАЛ "РОССИЯ"

19.00 Совершенно секретно.
 19.55 Моя семья.
 21.00 Вести.
 21.45 Х/ф "Иван Васильевич меняет профессию".
 23.30 "Аншлаг" и Ко.
 00.30 Х/ф "Шлюха".
 02.00 Легкая атлетика.

ОТБ

12.00 Х/ф "Чародейки из предместья".
 13.30, 21.55 Реклама.
 13.35 Мультфильмы.
 14.00 Х/ф "Воздушный волк".
 15.00 Слово за слово.
 15.30 Лицо с обложки.
 16.00 Мир животных.
 17.00 XX век. Страницы футбола.
 17.55 Рек-парад.
 18.00 Клип-презент.
 20.00 Т/с "Детектив Вульф".
 21.00 Т/с "Отель".
 22.00 Х/ф "Третья мировая война", 1 с.

АРИГ УС

09.00 Мультфильм.
 09.40 Любишь - смотри.
 10.00 Мультфильм.
 10.25 Детский сеанс: х/ф "Потерялся слон".
 11.40 Нон-стоп лист.
 11.45 Назло рекордам.
 12.10 Д/с "Путешествия с Национальным географическим обществом".
 13.10 Кинескоп.
 14.05 Нон-стоп лист.
 14.10 Х/ф "Золотой туман".
 15.30 Д/с "Великие тайны и мифы XX века".
 16.00 К 60-летию В. Высоцкого. "Единственная дорога".
 17.40 Благая весть.
 18.10 Т/с "Таинственный остров".
 19.05 Муз. подарок.
 19.20 Нон-стоп лист.
 19.25 Р. Шейдер, А. Болдуин в х/ф "Козн и Тейт".
 21.00 Нон-стоп лист.
 21.05 Вы - очевидец.
 21.35 И. Аджани в триллере "Жилец".
 24.00 Т/с "Мистер Бин-2".
 00.35 Эротическая драма "Теплый летний дождь".

РАДИО

6.12-7.00 Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии".
 7.12 К 75-летию республики. В передаче "Бурятия - наш дом родной" участвует доктор исторических наук, профессор Г.Я.Санжиев.
 7.40-8.00 "Радиобиблиотека".
 8.10-9.00 Информационная программа. "Вчера. Сегодня. Завтра".
 19.00 "Степные мелодии". Радиожурнал.

1 ВОСКРЕСЕНЬЕ

КАНАЛ "ОРТ"

09.00 Мультфильм.
 09.10 Комедия "Усатый нянь".
 10.30 Дисней-клуб.
 10.55 Спортлото.
 11.00 Новости.
 11.10 Непутевые заметки.
 11.30 Пока все дома.
 12.10 Утренняя звезда.
 13.00 Армейский магазин.
 13.30 Играй, гармонь любимая!
 14.00 Сельский тележурнал.
 14.30 Д/с "Подводная одиссея команды Кусто".
 15.20 Смехопанорама.
 16.00 Футбол. Кубок чемпионов стран Содружества.

17.50 Дисней-клуб.
 18.45 Клуб путешественников.
 19.30 "Ералаш".
 20.00 Комедия "Бриллиантовая рука".
 21.55 Киноафиша.
 22.00 Время.
 22.35 Мэрилин Монро в детективе "Ниагара".
 00.25 Серебряный шар. Мэрилин Монро.
 01.10 Новости.
 01.25 Е. Миронов, В. Гафт в х/ф "Анкор, еще анкор!".

КАНАЛ "РОССИЯ"

08.00 Утренний экспресс.
 08.50 Мультфильм.
 09.00 Служу Отечеству!
 09.30 Там-там...
 10.25 Позвоните Кузе!
 10.50 Мультфильм.
 11.05 Д/с "Мак и Матли".
 11.25 Доброе утро, страна!
 12.15 Русское лото.
 12.55 Мир книг.
 13.15 Сказка "Черный принц Аджуба", 2 с.
 14.30 Очевидное-невероятное.
 15.00 Вести.
 15.30 Пульс.
 16.00 Парламентский час.
 17.00 Т/с "Закон и порядок".
 18.00 Диалоги о животных.
 19.00 Мультфильм
 19.55 Старая квартира. 1964 г. (часть 2-я).
 21.00 Зеркало.
 22.10 Урмас Отт с Аллой Пугачевой.
 23.15 Вовремя.
 23.45 Сириневый туман.
 00.25 "К-2" представляет...

ОТБ

12.00 Х/ф "Где ты, Багира?".
 13.25, 21.55 Реклама.
 13.30 Мультфильм.
 14.00 Х/ф "Воздушный волк".
 15.00 Х/ф "Ночной патруль".
 15.30 Лицо с обложки.
 16.00 Однажды вечером.
 17.00 Спорт на грани.
 17.55 Рек-парад.
 18.00 Х/ф "Ночной патруль".
 19.00 Красный угол.
 19.30 Осторожно: модерн!
 20.00 Т/с "Детектив Вульф".
 21.00 Т/с "Отель".
 22.00 Х/ф "Третья мировая война", 2 с.

АРИГ УС

09.00 Мультфильм.
 09.35 Любишь - смотри.
 09.55 Мультфильм.
 10.10 Детский сеанс: х/ф "Казачьи разбойники".
 11.20 Нон-стоп лист.
 11.25 Д/с "Путешествия с Национальным географическим обществом".
 12.25 Стильно!
 12.40 Звезды о звездах: В. Добрынин и гр. "Руки вверх".
 13.10 Нон-стоп лист.
 13.15 Х/ф "Хэлпи энд" (Россия).
 14.50 Владимир Высоцкий в Америке.
 15.50 Нон-стоп лист.
 15.55 Пальчики оближешь.
 16.25 Триллер "Вьетнам, Техас".
 18.05 Благая весть.
 18.35 Т/с "Таинственный остров".
 19.05 Муз. подарок.
 19.20 О.С.П.-студия.
 20.10 Нон-стоп лист.
 20.15 Мое кино.
 21.00 Нон-стоп лист.
 21.05 Обоз.
 22.05 Д. Николсон в х/ф "Китайский квартал".
 00.35 Партийная зона

РАДИО

7.15-8.00 Программа "Амар мэндэ, минии Буряад орон" - "Утро Бурятии".
 8.10-9.00 Литературно-художественная программа "Алтаргана": Радиорассказ "Мы все родом из детства".
 9.10-10.00 Школьный канал: "Оюун бэлиг" - "Светлый дар" - старт III республиканского радиоконкурса юных вокалистов; "Эдиршүүл".

мүргэл шүтээнэй зүйлнүүдые бүтээхэ, бурханай үйлэ үйлэдэхэ, хубсаһа оёхо, аршаанаар бээ арюудхаха, шажанай найндэр үнгэргэхэ, тараг бэрхэ, айраг халааха, бүлэдоо далага абаха, эд бүтээхэ, зурхай шудалха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бисалгал хэхэ, бүжэг наада эрхилэхэ, ехэ хүниие бараалхаха, буян үйлэдэхэ,

ханаха, төөнхэ, бэрийн үйлэ үйлэдэхэ, нүүхэ, шэнэ газарта буюса түхээрхэ, наһа барагшын хэрэг бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хэрүүл шууян гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 7-до шэнын 4 (январин 31). Энэ нарада 3-най үдэр байбагүй, забхарлаба.

Шара бар, 8 сагаан мэнгын, модондо нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, сахюусадта

XVII ЖАРНАЙ ГАЛ УЛААГШАН ҮХЭР ЖЭЛ (1997-1998 онууд)

ҮБЭЛЭЙ ҮЛҮҮ ДУНДА, ҮБЭЛЭЙ НҮҮЛ ХАРАГШАН ҮХЭР НАРАНУУД

Буряад литэ	28	29	30	1	2	4	5
Европын литэ	26	27	28	29	30	31	1
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа Һара понед.	Мяемар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солдон пятница	Бимба Сатурн суббото	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	харагшан тахая	хүхэ нохой	хүхэгшэн гахай	улаан хулгана	улаагшан үхэр	шөрө бар	шарэгшэн туулай
Мэнгэ	4 ноогоон	3 хүхэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан
Нуудал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон	хий

Гарагай 2-то хуушанай 28 (январин 26).

Харагшан тахья, 4 ногоон мэнгын, шоройдо нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тахил үргэхэ, эм, аршаан найруулха, наад тодхор дараха, тангаригаа болжуулха, наһа утадхалгын ёһо үйлэдэхэ, далага абаха, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан бүтээхэ, худалдаа наймаа хэхэ, амгаан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, тангаригаа болжуулха, хүнэй шуһа ханаха, төөнхэ, тарни бүтээхэ, нүхэдөө суглуулаха, Аюушын һахил хүртэжэ, наһанай хүсэ арбажуудха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр ном шагнаха, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, балин гаргаха, наһа барагшые хүдөөлхэ, бэри буулгаха, түрэ хэхэ, суглаа зарлаха, гуйраншадта юумэ үгэхэ, гэрэй һуури табиha, үһэ угааха, бэлбэһэн эхэнэрэй гэртэ орохо, үхибүү гэрһээ гаргажа, ондоо тээшэнэ эльгээхэ мэтын үйлэнүүдые тэбишэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хэрүүл хэлэн гараха, тэмсэл болохо.

Гарагай 3-да хуушанай 29 (январин 27).

Хүхэ нохой, 3 хүхэ мэнгын, түмэртэ нуудалтай үдэр. Наһа утадхалгын үйлэ бүтээхэ, далага абаха, тангаригаа болжуулха, агнаха, эм залаха, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха, тэдэнэй муу үйлые зайлуулха, уранай зүйлдэ һураха, балин шатааха, элшэниие зараха, эд абаха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэбшье суглаа зарлаха, замда гараха, нүүхэ, үһээ угааха, хүбүүдээ сэргэтэ мордохуулха, үхибүү хүлдэ оруулха, багануудые гэрһээ ондоо тээшэнэ ябуулха; тэнгэри тахиха, хутага хурсадаха, шорой, шулуу хүдэлгэхэ, харюулга хэхэ, гэрһээ хэрэглэл хажуу тээшэнэ гаргаха, бэри буулгаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, үхэр худалдаха, андалдаа хэхэ мэтын зүйлнүүд хориюлтай. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, хүнэнэн зайлажа төөрхөхө.

Гарагай 4-дэ хуушанай 30 (январин 28). Дүйсөн үдэр.

Хүхэгшэн гахай, 2 хара мэнгын, огторгойдо нуудалтай үдэр. Субарга, бурхан мэтын

гүрэм уншуулха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин нүүхэ, нохой тэжээхэ, нохой үгэхэ, үбшэ аргалха, тэнгэри тахиха, хүни ябаха, бэри буулгаха, түрэ найр хэхэ, замда гараха, наһа барагшые хүдөөлхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эригтэй ушарха.

Гарагай 5-да шэнын 1 (январин 29). Үхэр нарын шэнын 1-дэ лусууд эшээндээ ородог.

Улаан хулгана, 1 сагаан мэнгын, уһанда нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, дасан (дуган), субарга, сэргэ бурхан болон мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, тэдэниие арамнайлаха, бурхада, мүргэл шүтээнэй бүхы зүйлнүүдтэ үргэл үргэхэ, зальбарха, амгаан байдалай болон наһа утадхалгын ёһо бэелүүлхэ, замда гараха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, шэнэ газарта буюса түхээрхэ, үзэгтэ һураха, бурханай ном уншаха, үүдэ гаргаха, тангаригаа болжуулха, тэнгэри, сахюуса тахиха мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэтэй хамта наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, сангарил хураха, маани сахиха, суглаа зарлаха, бэри буулгаха, улай гаргаха, үхибүү үргэжэ абаха, хүндүрсээ алдатарай архи ууха, ехэ уһа гаталха, онгон амитанай ами таһалха, үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрһээ ондоо тээшэнэ ябуулха мэтын үйлэнүүдые сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, наһан богони болохо.

Гарагай 6-да шэнын 2 (январин 30).

Улаагшан үхэр, 9 улаан мэнгын, хада уулада нуудалтай үдэр. Бурхан, сахюуса тахиха, мүргэхэ, лүн абаха, ваджрын болон пүрбын харюулга хэхэ, далага абаха, эм найруулха, субарга, сэргэ бурхан мэтын мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые арамнайлаха, городто хэрэг эрхилэхэ, гэрэй һуури табиha, гэр бариха, хубсаһа эсхэхэ, замда гараха, хуули тунхаглаха, сүүдэй шиидхэбэри гаргаха, эһээбэри табиha мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Харин аралжаа наймаа хэхэ, ехэ үйлэ эхилхэ, бэри буулгаха, хээрэ нүхэ малтаха, үри зээлиез түлэхэ,

үргэл үргэхэ, сан табиha, дасан, субарга, бурхан, ном арамнайлаха, далага абаха, городто хэрэг эрхилхэ, абаһанаа бусааха, мал үүсэлхэ, замда гараха, аргаламжада орохо, наһа утадхалгын ном уншуулха, буян хэхэ, эд, үхэр худалдажа абаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, тэнгэри тахиха, бэрийн үйлэ үйлэдэхэ, балин гаргаха, ламада ошохо мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Зүгөөр хэрүүл хэлэ хэхэ, хоорондоо дайсад болохо, хубсаһа эсхэхэ, тангариг үгэхэ, модо отолхо, бэлэг үгэхэ, бэлбэһэн хүнэй бузар буртагһаа зайлаха, хүншүү хэрбоһо гаргаха мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, бэеын юрэнхы тамир һайгарха.

Гарагай 1-дэ шэнын 5 (февралин 1).

Шарагшан туулай, 7 улаан мэнгын, хийдэ нуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, ном номнохо, Наранда, нарада, Үүрэй Солбондо мүргэхэ, эм найруулха, буян хэхэ, бурханай ном уншаха, тэнгэри тахиха, тантрын тарни уншаха, харюулга хэхэ мэтын үйлэнүүдтэ һайн. Гэхэ зуура гэрэй һуури табиha, шорой шулуу хүдэлгэхэ, малгай, хубсаһа эсхэхэ, шуһа ханаха, модо сабшаха, хюрөөдэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, далага абаха, хадаг табиha, бэри буулгаха, түрэ хэхэ, тээрмэ бодхохо, тангариг үргэхэ, ханаха, хадхаха, хүншүү хэрбоһо гаргаха мэтые тэбишэхэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абабал, эд элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

АЖАГЛАЛТА. Улаагшан үхэр жэлэй үбэлэй һүүл харагшан үхэр жэлэй шэнжые хаража үзэхэдэ, нимэ байна: энэ нара 3 хүхэ мэнгэтэй, шоройдо нуудалтай байна. Могой, тахья жэлтэндэ бараг, хонин жэлтэндэ тиимшэж байжа магадгүй. Ехээр хүлэрхэһөө зайлажа ябаха шухала. Ехээр хүлэрбэл, хотын ажаллагаанда муу нүлөө үзүүлжэ болохо. Дулаан газарта ургуулан ногоон мангир, хонгино багаар хэрэглэгты. Намарай хюрууда сохюулан жэмэс хэрэглэбэл, нюурай үнгэ зүһые муу болгохо гэнэ. Дабһатай зүйл багаар эдихэ юм.

Этигэхэ хаа, этигэгты... ЛУСАЛУУГАА ХҮҮХЭНТЭЙ АЯНШАЛГА

Шэнэ жэлэй гарахаяа байхада, хүнийн 12 сагай ерэхые хүлээнгээ, орон дээрээ хэбтэбэл. Юртэмсэ дэлхэйн байдал яагаашье жэгтэй гэшэб даа! Энэ дэлхэй дээрэ хүн боложо түрэхэ хуби заяан хаанаһаа намда олдохон байгаа? Энэ ушар өөрын шалтагаантай юм. Ямар? Иймэ. Энэ дэлхэйн үсөөхэн лэ хүнүүд бисалгалда абтаһан шэди ехэтэй ламанар мэтэ унтажа байхадаа, хүнэнүүдээ ондоо тээшэнэ ябуулха арга шэдитэй байдаг. Ондоо, юрын хүнүүдтэ харагдадаггүй зэргээзэ юртэмсэ ошоод ерэхэш. Иигэжэ урда наһанайнгаа тон дүтэ танил газар дайда эрьехэш. Би нимэ арга боломжотой уладай нэгэн ха гүб? Иимэрхүү бодолдо абтажа хэбтэтэрээ, нойртоо дилдэшэһэн байба.

Ехэ Ярууна нуурай эрье дээрэ һуунаб. Мэнэ хаяжан гэртээ хэбтэһэнэ наһандаа оруулжа, энэдэһэни хурэхэдэ гэхэ юм. Мяхата бэемни мэдэрэлэймни, ухаан бодолоймни хушалта һэн туладаа, хэбтэжэ байг лэ. Би анхан хэлсэһэн ушарһаа Яруунын нуурнуудай эзэн болохо Лусууд хаанай Лусалуугаа дангинатай уулзаһаяа, аяншалхаа энэ дээрээ һууна бшууб.

Үбэлэй янгинама хүйтэн һүни байбашье, хүйтэн гэжэ би ойлгоногүйб. Би урда наһанайнгаа бодото бэе бэлэнхэйб. Манай юртэмсын хүнүүд энэ Газар гэдэг юртэмсэ дэлхэйдэ эльгээгдэхэдэ, юрын эхэнэрнүүдэй умайда юрын лэ нялха хүүгэн боложо бүрилдэн түрэдэг юм...

Гэнтэ нуурай алда хахад зузаан мүльһэнһөө гэрэл туяа сасархадгал гээд, юунэй болоһые ойлоошьегүй жуутарни, Лусалуугаа дангина хажуудамни бии болошохо. Лусууд хаанай Лусалуугаа хайшан гэжэ мүльһэ нэбтэрэн гарааб гэжэ һонирхолтогүй Өөрын ньуса, эди шэди бээ. Харахада, хорёод наһатай гэжэ тухайлахаар һаргама сэбэрхэн үхиндэл эхэнэрые энэ дэлхэй дээрэ харахань бэрхэтэйл хаш даа. Шэг шарайнь зүүн зүгэй эхэнэрэйхине хануула. Бэенх уташаг, хотолзомо наринхан, Үбэлэй хүйтэндэ дабагдахагүй таарама зохид хубсаһатай.

Сайн байна, Газарай хубүүн! Шэнэ жэл маңдан эрхэһэн. Анхан хөөрөлдэһэ-нэйнгөө ёһоор, Ород гүрэнниие гороолон эрьбээд, шиний урда түрэлэй юртэмсэ дэлхэйдэ хүрөөд эрзе, - гэжэ энэ эхэнэр намда хэлээд, гараа һарбайба.

Гар гараа барисадаһан бидэ агаарта дэгдэжэ, баруун зүг бариха ниидэбэбди. Налхи шуурганда тогтохо, хүйтэндэ даараха бэшэбди.

Хоёр модо шахуу үндэртэ ниидэжэ эхилхэтэймнай гэхээр хүн зоной голхорол, гомдолой абаян элээр дуулдажа эхилбэ. Росси гүрэнэй олонхи зон угытэй тулюур байдалда оронхой. Үлэн хоохон хүнүүд харанхалан унана. Тон олон фабрика, заводууд, промышленна бусад предпритинууд хүдэлхээ болонхой. Хүдөө ажахышые балан һандаржа байна. Ангита боложо байгаа энэ гүрэнэй ажалша түмэнэй салин саг соогоо үгтэнгүй.

Саяан уулые Байгал нууртайгаар тойроод, зэргэлээ юртэмсэдэ нэбтэрэн ороё. "Зэргэлээ юртэмсэ" гэшэнь миний анхан сагта бии болоһон дайда дэлхэй юм, - гэжэ Лусалуугаа дангина хэлэбэ.

Би зүбшөөжэ, сахюур сагаан оройгоо ялалзуулан байгаа Саяан уулые урда тээһэнэ нара зүб гороолон тойроод, уданшыегүй Эрхүү хотодо дүтэлэн ниидэжэ эрбэбди. Энэ хотогоо уйдхар гашуудалай, зэбүүрхэлэй гуниг абаян дуудашаба. Энэ хото дээрэ гэхээр Росси гүрэнэй сэргэй онгосо унашоо ха юм.

Газар гэдэг энэ юртэмсэ дээгүүр аяншалан ниидэлгэмнай дүүрэхэ тээшээ боложо, ниидэлгээ улам түргэдүүдэхэдэ, нүдэ сабшаха зуура тэхээр

ондоо юртэмсын дайдада ерээд байһанаа ойлобооди. Доромнай захгүй гэхээр далайн уһан миралзана. Дулаанай амисхаал абаһаар мэдэрэгдэнэ. Бидэ хоёр доошоо буужа, уһанай оёроор тамарбабди. Ондоо юртэмснүүдээ ерэнэн хүнүүд уһанда орожо, бээ арюудхаха уялгатай юм. Эрьдэз гарабабди. Энэл даа, миний анхан сагта мүндэлһэн дайда дэлхэй. Эндэ ходо зунай саг байдаг.

Эрье дээрэ гарахадамнай, намтай эхир болохо гурбан дангинанар хүлээжэ байба. Эдэ гурбан хүүхэд Лусалуугаа дангинаһаа үлүү сэбэр шарайтай. Эндэхи заншалаар мэндэшлэддээ, түхэрээн стол тойрожо һуубабди. Стол

дээрэхи үндэр табатууд соо алим жэмэсүүд хэгдэнхэй. "Ходоу удаархаяа наһааш даа. Хүлээжэ ядажа байгаабди. Танай газар дээрэ шэнэ жэл маңдан гарахаяа байна гэшэ", - гэжэ миний эхирэй үрөөлэн болохо эхэнэрнүүдэй нэгэн хэлэжэрхөөд, газар дээрэ табятай хайрсаг сооһоо мүнэн домбо гаргажа, алтан аяганууд соо эндэхи үрэ жэмэсүүдые эһэжэ нэрлэн архи аялалба. Эндэхи заншалаар Духарянуудаа дээрэ үргэн, бэе бээдээ дохөөд уужархибабди. Энэ архи хэлэшгүй амгатай, уухада зөөлөхөн юм.

Тоолошогүй гэхээр олон жэлнүүд үнгэрөө даа. Намтай зэргэлээд һуугааша гурбан залуухан эхэнэрэй хүнэнхүүдые нэгэ үдэр дээдын хүсэн бүрилдүүлэн бии болгоод, энэ дэлхэйдэ эльгээһэн бэлэй. Газартай зэргэлээ энэ юртэмсын хүнүүд замбуулиной онгосоһуудта һуужа, захгүй замбуулиной дайдаар аяншалаад бусадат. Газар гэдэг дэлхэйдэшые хүрэдэг бээ.

Газар дээрэхи хушалта мяхата бэээ орхижо, бидэнтэээ ниилэхэ сагшин дүтэлэжэ байна. Газарта юндэ эльгээгдэһэн зорилгоёо бэелүүлжэ байнаш. Бусахадашни, нэгэ басагантай гэр бүлэ болгохобди. Зай уулзаа хадаа, ябыш даа. Лусалуугае энэ манай дэлхэйтэй, танисуудланшини һайн байна. Баяртай! - гэжэ миний эхирэй нэгэн хэлээд хэлэшгүй сэбэрхэн гурбан эхэнэрнүүд столы саанаһаа бодоод, хото тээшээ гэшлэхэбэ...

Яруунын нуурнуудай эзэн Лусууд хаанай басаган Лусалуугаа бидэ хоёр гар гарай барисадан, агаарта дэгдэн гараад, Газар тээшээ ниидэбэбди...

Шанга шангаар хөөрөлдөөнэй болоходо, һэршэбэб. Гартаа тон һайхан хангал анхилһан ягаа улаахан сээсэг баринхайб. Хайшан гэжэ энэ сээсэгэй миний гарта оройһо гансал би мэдэнб. Би оройһоо үндын бодожо, хажуудаа байһан сээсэгүүдтэ домбо соо тэрэ сээсэгэй һуулгажархибаб. Ургажа байб. А. ДОРЖИЕВ.

онуудаар асарагдахан симментал үүлтэрэй мал үсхэбэрлэгдэдэг хэн. Залуу эрдэмт-зоотехник гансатал малай тоо бүрихэдэдэ

Эдэ хадаа угаа түргэн тэнжээдэг, Эрхим мяха үгэдэг үхэрнүүд юм. Яруунын хүйтэн ударидаа түргэн дадажа, холын бэлшээрнүүдтэ туугдадаг бэлэй. - Хэрбээ бүри ехэ олзо олохо

эхилээд байгаа. К.А.Албашеевэй ударидалга доро, жэшээлхэдэ, хартаабха тарилга аяар 3000 гектарта хүргэгдөө. Энэ гол эдеэн болохо хартаабха тарилга, хуряалга, сэбэрлэлгэ түгэс

Адагай "Победа" колхозуудай гэшүүд хамтынгаа ажал орхихогүйбди гэжэ мэдүүлээд, мүнөөшье болотор баян бардам ажаһуудалаа алдаагүй зандаа үлэнхэй.

ЖАРАН НАНАЙ ЖАРГАЛ ЫЙХАН ЛЭ

Константин Андаевич Албашеев январин 22-д 60 наһаяа гүйсэн наһанба. Сэтэй гүйсэ ямаршье түргэн үсхэбэрлэгдэдэг даа...

Манай хани нүхэр Яруунын Андагай Эгэтэ нотагта түрэн. Түрэнэй гэртэхин 1930-аад оной аяар аяар холын Ойхонһоо эржээр эрэн юм. Эжинь нагаса эржээр Барнаашха бөө холо хууруу суурхаан уран гартай, эхэ мэдэлшэ, үлгэршэ хүн байгаа. Тэрэ Нострадамус мэтэ эрэдүйн сагта болохо түүхэтэ үлгэрлэн хөөрэдэг хэн. Жэшээнь, хаанта засагай ганахые, түмэр харгын ганагдахые, агуу дайнай үлгэрхые хуу урид харан гэнээн юм даа. Эсэгэнь Андагай Албашеевич 1945 ондо баруун фронтдо баатарай үхэлөөр амалан унаа. Тиигэжэ Костя бүгүн эгээл эдир наһандаа хоёр үүтээ үншэрхын зоболон амалаа үзөө гэшэ. Аганья Жюкопьевна эхэн колхоздоо жишоноор, хаалишанааршье наһан малгайгаа абангүй гэхээр амаладаг, ходоодоол үрүүшүүлэй зэргэдэ ябадаг бай.

ХҮН БОЛОХО БАГАНАА

Жаахан Костя баганаа амаша байгаа, эжыгээ дахан, колхозойнгоо ажалда хамралсоо. Тииһээр 7 наһаяа үсхэжэ, Эгэтынгээ эхин үрүүлида орожо, тэрэнэ үсхэм сэгнэлтэйтэйгээр 1949 ондо үүргээд, Зүүн-Ульдэргын 7 эхэй хургуулида ошобо. Манай Константин Нархатын үндэ хургуулин шаби болоод, дайто жэлын Улаан-Үдын эрхэ интернат хургуулида амтаа бэлэй. Тэрэ сагта энэ үрүүлида үншэрхэн гү, али үсхэн хүүгэдтэй айлай үхибүүд республикын зүг бүхэнһөө үсхэжэ хурадаг байгаа.

1955 ондо Константин үрүүлиа эрхимээр түгэсхэжэ, үрүүлидай хүдөө ажахын дээдэ үрүүлиин студент болобо. Манай нэрлэгдэгшэ оной декабрь нарада партиин ЦК-гай Пленумээр хүдөө ажахы хүгжөөхэ тухай тогтоол амтаа абаад, хото үрүүлиа үрүүлиа шэбээлхэн үрүүлиа мэргэжэлтэдые нотаг үрүүлиа эльгээжэ эхилээ хэн. Мүн үрүүлиа хүдөө ажахын үрүүлиа мэргэжэлтэдые бэлдэдэг дээдэ үрүүлиа хургуулинуудта харуул томо хуралсалай корпусууд, үрүүлиа байранууд түргэн үрүүлиа соо баригдажа эхилээ бай. Хүдөөгэй мэргэжэлтэд үрүүлиа хүдөөгэй зон болобо.

1960 ондо К.А.Албашеев дээдэ үрүүлиа дүүргэһэн диплом үрүүлиа абаад, саашадаа үрүүлиа орохоһоо арсаад, үрүүлиа нотагаа бусаба. Тэрэл үрүүлиа Яруунын совхозой 2-дохи үрүүлиа зоотехнигээр үрүүлиа Тиихэдэ Шэрэнгийн фермэдэ 1930-аад

онсо анхаралаа табижа, үнээдэй хубайралга усадхахын тула искусственна аргаар хэгдэхэ үржүүлгэ нэбтэрүүлгэдэ, үүлтэр хайжаруулха хэрэгтэ илангаяа шанга эрилтэ табидаг хэн.

- Бидэ энэ ажалаа зүбөөр, тон нарин нягтаар, эрдэмэй эрилтын ёһоор табижа шадаа хаа, харахат, уданшьегүй эрхим үүлтэртэ симментал буруу, хашарагуудаа республикын аймагуудай ажахынуудта, республикаһаа гадууршье наймаалжа, совхоздоо нилээн ехэ олзо оруулдаг болохобди, - гэжэ Константин Албашеев мэдүүлхэн юм. Энэ зорилгоёо жэншэдгүй бэлүүлжэ шадаа. Шэрэнгийн фермынхид нэгэ үнээнһээ жэлдэ 2000 литр хүртээр хү наадаг болоо бэлэй.

Эндэ нэгэ һонин ушар дурсаха дуран хүрэгдэнэ. 1962 оной үбэл гэшэ хэн ха.

- Константин, үглөө үглөөгүүр партиин обкомой нэгэдэхи секретарь Андрей Урупхеевич Модогоев райкомой секретарь Даша-Нима Тыжебрович Раднаевтай манай совхоз эрхэнэ. Харгы дээрэ хэн туладатнай, Шэрэнги заатагүй хүрэхэ, бэлэн байгаарай, - гэжэ совхозой директор Б.Д.Ангархаев хонхободо.

Албашеев үглөө эртээр фермээ эрбэ. Харан гэнэнь хашаа, хорой соо хэдэн хоног уһалагдаагүй мал хибэдэһээ хибэжэ хэбтэбэд. Нүхэрэймнай үһэн үрзэшэбэ.

- Яаһан нэхэлгүй золг амитамиш! Сохом 3 хоног соо малаа ундалуулаагүйш, архидаа ёһотойш, - гэжэ үхэршэнөө хаража байтарын, хүнгэн машинаар дарганар буушаба.

- Ундаалаагүйнь яагаад мэдэбэш? - гэжэ Модогоев һонирхобо.

- Шабааньень харыт, борсойдожо хаташанхайнууд, - гэжэ сэбэрхэн түхэрээн шарайтай зоотехник харюусаба.

- Иимэ залуу аад, хаанаһаа иимэ хоморой мэдэсэтэй хүбүүмиш? - гэжэ Модогоев асуугаад, нотаг нугаарнь, намтараарнь һонирхохобо.

- Би Эгэтынби. Хаа баганаа эхээ дахажа, үхэрэй, хонинной гүүртэнүүдтэ ажаллаа хэм.

Һүүлээрнь яажа симментал үүлтэр хэргээжэ байһан тухайгаа дээдэ тушаалтай ноёдто тодорхойгоор хөөрбэ...

Дарганар машинадаа нуужа, Гүндэ тээшэ зорибо.

- Энэтнай хүрхэй бэрхэ хүбүүн байна. Холо ошохо хүн. Анхаралһаа бү алдагты, - гэжэ партиин обкомой нэгэдэхи секретарь Раднаев Ангархаев хоёрто захяа хэн.

1963 оной январь нарада К.А.Албашеев Яруунын совхозой ахамд зоотехнигээр дэбжүүлэгдэб. Эгээл энэ үедэ Казахстанһаа герефорд үүлтэрэй мал асарагдаад байгаа.

гэбэл, герефорд, мүн наймаанда ошоогүй симментал малаа совхозой түб асаржа, хооһорһон гахайн фермын байрые шэнэдхэн заһаад, бэлшээридэ табингүй тэжээжэ эхилэе, - гэнэн эрилтэ ахамд зоотехник табиба. Удангүй энэ шэнэ хэрэг бэлүүлэгдэб. М а л а й

тэжээлдэ аша тухатай аарсан оруулагдадаг болобо. Тус дүршэлын хаа хаанагүй мэдэгдэжэ, дэмжэгдэжэ, 1967 ондо Яруунын совхоздо республикын ажахынуудай мэргэжэлтэдэй семинар үнэргэгдэһэн түүхэтэй.

1967 оной январь нарада К.А.Албашеев совхозой директорээр томилогдожо, энэ тушаалдаа 1970 оной һүүлшын нара болотор ажаллаа. Ажахын бүхы һалбаринуудта ажалтай тоосоо нэбтэрүүлхэ хэрэг эрид шууд ябуулагдаа.

Республикын эгээл түрүүшын совхозуудай нэгэн болохо тус ажахы жэл бүхэнэйнгөө тосоогоор олзо доходтой гарадаг боло. Жэшээлбэл, 1 центнер һүнэй өөрын үнэ сэн оройдоол 18 түхэриг хүртээрөө буугаа.

1970 оной декабрь нарада Константин Андаевич Албашеев Яруунынгаа партиин райкомой нэгэдэхи секретариин тушаалдаа хунгадаа. Тэрэ үедэ аймагнай республика соогоо дундууршаг, олонхи ушарта адагуудайшье тоодо ородог байһаниинь мэдээжэ. Һүбэлгэн бэрхэ хүтэлбэрлэгшэ К.А.Албашеевэй хүдэлхэн жэлнүүдтэ Ярууна гүрэндэ һү, мяха, ноһо тушааха түсбөөрөө республика соогоо нэгэнтэ бэшэ түрүү һуури эзэлдэг бэлэй.

ЭРИЛТЭ ЕХЭТЭЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ

1974 ондо КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи партийна дээдэ хургуулида эльгээгдээд, тэрэнээ 2 жэл үнгэрһэн хойно эрхимээр түгэсөөд, нотагаа бусажа, партиин Улаан-Үдын хүдөөгэй райкомой нэгэдэхи секретаряар хунгадаба. Тэрэ үедэ республикын түб хотые тойруулан, элдэб ногоон эдээ хоол, хартаабха үйлдбэрлэгы эрид дээшлүүлхэ гэнэн хүдэлөөн

оньһожоруулагдаһан юм. Мүн баһа хотынгоо улад зониие һүүер гүйсэд хангаха зорилго табигдаба. Ямар арга хэрэглэлтэй? Һүнэй жэжээн фермэнүүдһээ амжалта хүлээлтэгүй. Промышленна һуури дээрэ һү үйлдбэрлэхэ томо комплекснуудые байгуулха гэнэн шийдхэбэри абтаба. Энэмнай тон зүйтэй, ехэ удха шанартай хэрэг байшоо. Һүнэй хаали гансатал уржа эхилээ. Үнээн бүриһөө 2500-һаа 3000 литр хүртээр һүн һаагдадаг болоо бэлэй.

1979 оной март нарада К.А.Албашеев КПСС-эй ЦК-да уригдажа, партино-эмхидхэлэй таһагта инструкторай тушаалдаа томилогдобо. Тувын Республика, Шэтын болон Омскын областнуудые хинаялха харюусалга, шалгаха даабари Константин Андаевичта үгтөө.

- Буряадууд үни заяанһаа гэрлэжэ байһан залуу хоёртоо: "Сэргэдэ уяха моритой, ЦК-да һууха хүбүүтэй болооройгы!" гэжэ үрээдэг бэлэй. Шимни тиймэл хүбүүн байшабаш, - гэжэ нэгэнтэ би хүхээ бэлэйб. Константин даруугаар энээбхилэн, үнээ эльбээд хэлээ хэн:

- Энэши, нэгэдэхээр, эжы абын буян. Хоёрдохоор, нээрэншье, аза талаан, ехэ харюусалга. Гурбадахаяр, ажалайми намтар, залуу наһамни шийдхэхы үүргэ дүүргэһэн байха.

Тиигээд саашань иигэжэ хөөрөө хэн:

- Тэндэ эрдэм бэлигтэй, дүршэлөөр баян зонтой ажаллажа, нилээн һайн хургуули гарааб. Сэхьень хэлбэл, хүтэлбэрлэхы алишье тушаалда зоний дундаһаа эгээл бэрхэшүүлн дэбжүүлэгдэдэг байгаа ха юм. - 1984 оной эхиндэ партиин Буряадай обком намай бусааха гуйлта КПСС-эй ЦК-гай хүтэлбэридэ оруула. Бусааб. Пленумдээр обкомой 2-дохи секретаряар хунгадажа, республикын хүдөө ажахын хүгжэлтын түлөө харюусаха даабари абтаба.

1984-1990 онуудта республикымнай хүдөө ажахын һалбаринуудай хүгжэлтэ жэлһээ жэлдэ дабшасаяа нэгэтэшье һуладхаагүй. Эдэ жэлнүүдтэ Буряад орондомнай хүдөөгэй ажаллад республикын бүхы түүхэдэ үзэгдөөгүй амжалтануудые туйлаһан юм.

1991 ондо Б.Н.Ельцинэй зарлигаар Коммунист партинай тараагдашоо гэхэ гү, али хоригдошоо хэмнай даа. К.А.Албашеев хүдөө ажахын ба эдээ хоолой министрай орлогшоор эльгээгдэб.

Һүүлэй үедэ олон колхоз, совхозууд хандаргадаа. Умсын ажалтан хэды олошорбошье, Буряадайнгаа экономокодо өөдтэй юмэ үгэнэгүй. Яруунын баруун талын 2 ажахынууд - Ульдэргын болон Эгэтын-

- Би эндэ хэдэн жэшээ харуулуу. Һүүлэй 5 жэлэй туршада гахайн тоо толгой 123 мянгаар, хонид-929 мянгаар хороо, 3265,5 мянган шубуудай оройдоол 700 мянганиинь үлөө. Һаяшаг Ярууна, Хорёор ябаад бусабаб. хандаршаһан үхэр малай, хонидой байрануудые харахадаа, үнэн сэдхэлһээ хара буухаар. Урдандаа нотагайми тала дайдаар тоогүй олон хони ямаадууд, үхэр мал нюдэ баясуулан харагдаша бэлэй. Мүнөө хоһон, хуудам, - гэжэ Константин Андаевич голхорон хөөрөө хэн.

- Хүдөө ажахыгаа хэргээхэ арга бии гэшэ гү? - гэжэ К.А.Албашеевһээ асуубаб.

- Һүүлэй жэлнүүдтэ өөрынгөө таһагаархидтай, мүн эрдэмтэдые хабаадуулан, хэдэн шэнжэлэлгэ хэһэн байнабди. Мүнгэ һомололог доошолһон зандаа, техник хуу хуушаржа, эдэржэ захалаа. Байдалнай энэ зандаа үлөө һаа, урагшаа найдалтайгаар хараха шалтагаан намда үгыл даа, - гэжэ Константин Андаевич һанаа алдана... Гэбэшье Америкэ, бусад гүрэнүүдые тэжээхэ бэшэ, түрэл оройнгоо хүдөө ажахы хүгжөөхэ шухала гэжэ тэрэ эрид шийдэнгээр хэлээ хэн.

К.А.Албашеев нилээн баян намтартай. Бүри хургуулиин үеһөө ниитын ажалда тэрэ эдэбхитэйгээр, шумууһанаар хабаададаг юм хэн. 1952 ондо комсомолдо, арбан жэлэй үнгэрөөд байхада, партиин гэшүүндэ абтаа. Эдэбхитэ ажалайнгаа түлөө ВЛКСМ-эй XVI съездын, КПСС-эй XXII съездын, партиин XVIII бүхэсоюзна конференциин делегадаар хунгадаһан байна. Буряадай Верховно Советтэ 3 удаа депутатаар, мүн РСФСР-эй Верховно Советтэ депутатаар хунгадаһан юм.

Миний багымни нүхэр 1971 ондо Ленинэй орденоор шагнагдаһан габыятай. Мүнөө тэрэнэй сээжэдэ хэдэн медал, тэрэ тоодо ВДНХ-гай алтан ба хүрэл медалнууд толорно. Ажалдаа амжалтатай, арад зондоо хүндэтэй хүтэлбэрлэгшэ байһаарнь үетэн нүхэдэнь, гэр бүлынхидын омогорхоно. Наһанайнгаа нүхэр Зоя Оляновнатаяа 4 үхибүүдые - 2 басага, 2 хүбүүдые гарын ганзагада, хүлын дүрөөдэ хүргөө. Мүнөө эрхэхэн 6 ашанар, эзэнэрээ үргэлсэжэ байна. Угаа хүндэмүүшэ, зохид хандасатай, эбтэй эетэй бүлэ юм. Нотагаархимнай айлшаар ходо буужал байдаг. һананаб, Москвада байхадань, эндэхээ ошоһон танилнуудын даражал, ошожол, айналжал байдаг бэлэй.

Мүнөө Константин Андаевич 60 наһанай дабаанда хүрбэб. Сэбэр сарюун зандаа. Маха баданшье түгэлдэр. Түрэл гаралтаа, үетэн нүхэдөөрөө ойнгоо баярые утгаад, саашадаа ажал хүдэлмэридөө амжалтатай ажаллахыень үнэн зүрхэнһөө үрээл даа. Жара наһанай жаргал хайхан лэ!

Сергей ЦЫРЕНДОРЖИЕВ, уран зохёлшо.

АЯН ЗАМ - ХОЛОТОЙ, ДҮТЭТЭЙ, АЯГ ЗАН - НАЙТАЙ, МУУТАЙ

Зохёолнууд бэшгэгдэж байдаг. Шүлэгүүдэй шэнэ номхоо эдэ мүнүүдье уншагшадай анхаралда табинаб. Ургахи "Энхэ тала" гэхэн согсолбори соохи гол шэглэл эндэ үргэлжэлэн зандаа. Шүлэг гээшэ ута богонёороо бэшэ, харин урха шанараараа, уран найруугаараа сэгнэгдэгэ гэмнэй даа.

Уншагшадай болон бэшгэгдэгэй хоорондох харилсаанай таһалдашаада, амин хайра хирэндээ хүрөөд байһан энэ үгсэ үшөө нэгэ хануулга тухай ханаан хэнтэг дурдаа. Шүлэгүүдэй нимгэхэн ном талаан боложо гарабашье, саарһанай хоморһоо хэдэн зуугаар, ехэдээл хаа, мянган хэлгээр барлагдана. Сэтгүүлүүдэйшье байдал тэрэ тухай ха юм. Тиймэ болохоороо, олон үргэн ништэ зондоо хэдэн арбаад мянгаар таран ошодог ори гансахан хэблэхэ һонин - "Буряад үнэн" үлөөд байна. Түрэл хэлээ мартангүй, саашань дамжуулха, шадаа хаа, тэрэнээ хүгжөөхэ түшэг тулгуурнай энэл гээшэ.

Үндэһэн соёлоо дэгжээхэ үүргэтэй "Буряад үнэнөө" дүнгэн дэмжэе, дээшээл дамжая!

Сагаалганаа угтуулан амаршалагша автор Владимир НАМСАРАЕВ.

Нэгэдэхү бүлэг

Оюуна дүшэдэл толгойтой Уран дүшэ уулынгаа эрмэг дамжан урагнаа зүдхэнэ. Зунай һүүлшын һара. Наранай гунгалаг дулаанаар шарахые аргагүй нааршаан, басаган улам саашална.

"Ух-хы! үх-хы!" Басаган энэ абяе юун бэ гэжэ зог татан шагнаархана. Намарай газар орошоод шахуу байхадань, ёһо гуримаа мартаһан гү, али мэдэхэе болиһон хүхы гээшэ гү, үгышые хаа, ондоо ямар нэгэн шубуухай гээшэлтэй?! Магад хэн нэгэн өөрыень шоглон наадална гээшэ гү? Теэд хэн байжа болохоб? Үхибүүн энээгээр ябаха аал? Үгышые хаа, ангиушан гээшэлтэй?

Үшөө алтан гургалдай хаанаһаа бин болобоб? Ирагуу хоолойгоороо дамай гоёор жэргэхэдэнь, ямаршые гэхэдэеа гунигтай аалин байдал тогтошоходол гэнэ. Теэд алтан гургалдай зунай түрүүшын үдэрнүүдтэ үлэмжэ ирагуутаар жэргэн, хүнүүдэй ханаа сэдхэлдэ баяр баясхалан түхөөдэг гүб даа.

Хэн нэгэн өөрыень шоглоно гээшэ ха. Энэһинээ уламжалан айдаһанинь хүрөөд, басаганай зүрхэһиний зогсошоходол гэбэ. Гэдэргээ эрьсэд гүйхын тэндэ бүтүү бургаһан сооһоо хүн гаража ербэ.

Үндэр аад, мантан томо марятай, орой харагдадаггүй

Дамба хаанаһаа бин болобо Номгон далайн флодто хэдэг ха юм.

Оюунын бүхы бэһеэ һалганана, зугадан гүйн дуранинь хүрэшбэ.

- Мэндэ сайн, Оюуна! - гэжэ бүдүүн хоолойгоо хүжинүүлээд, Дамба барбагарт хургадтай гараа харбаһан басаганай хуга ургаһан гуддагар бэеы һонирхон харһа юм: үдэжэ ябаһан хүүхдэ ургахадаашье түргэн гүб гэхэн тобшолол хэбэ.

- Мэндэ! - гэжэ хэлээ зөөлөхэн гараараа гарыень мэдэгдэхээр адхаба.

Дамба Оюуны һонирхон шэгтээ зогсоно: басаган зургаадахи класста байхадань юһэдэхү класста хураха үеы вожатаар хүдэлхэдэнь, шандаг мэтэ собхоржо, түбһэн юу асуужа бэрхэдүүлэг бэлэй Олонхи асуудалнуудтань харһа үгэхэ шадалгүй дээрһээ дуу үнгэргэдэг юм хэн.

- Оюуна, баабгайһаа айнаа аалши?

- Баабгайһаа?.. Угы. Харһа танһаа айжа байнаб?

- Намһаа? Яахадаа?

- Баабгай мэтэ барбагар гүб даа!

- Баабгайһаа хамгаалха ханаатай хойноһоотнай ябаалһа Тинхэдэ та!..

- Хүлсүт даа, Дамба!

- Юу хэһэндэтнай хүлсээ болонобиб!

- Танһаа айһандам!.. Хэзээ

АРБАН СУНЬ УЛАСАЙ

Ухамайхан бодол шадабарн Үгтэдэг хүндэ анханһаа.

Тэнэг шэнгээр нэгэн харагдаашье хаа,

Хамаһаа ухаатай байхал гэнтэ.

Хара жүтөөнэй шалтаг хаанаб?

Хитарһан нидхын хүдэлсэдэ.

Жада һэлмэ ялас гээ.

Зэрэб үгэ шалтагынь бэлэй.

Хатан мүрэнэй юһэн нугаралдал

Хатуу зүрхэн байгша юмэ.

Юһэн дабхарга буладһаа үлэмжэ

Шэрүүнээр хүлзһэн шарайта байгша юмэ.

Улаан архи ба эхэнэрэй хараса

Улас түрые, гэр бүлые хүнөөдэг.

Шүлэгшэн түүхэһэн хоёройл

Хоро хүргэхгүйн лабтай.

Хүн зоной дунда һуухань хэды хүшэр бэ даа. Аюултай юумэн олон. Буянга зам мартагдаа.

Хүнүүдэй досоохие таахань хэсүү. Мүнгэнэй, баялигай хойноһоо "хөөрсэгэнэдэн гүйдэнэ. Теэд хаанашье һүйдхэл тодхор тэдэниэ хүлээнэл даа.

Хүн гээшэ өөрын лэ хубида абарал бэдэрэн, гэр бүлээ тэдхэхэ гэжэ оролдоно.

Оролдолгын ашаг үрэ гаранашьегүй гү даа олон ушарта. Баялиг гээшэнь удаан тогтодог зүйл бэшэ. Дэлхэйдэ юумэн мүнхэ бэшэ, мянга дахин нэлгэнэ.

Урданай зон хэлсэгшэ бэлэй: "Энезбхилэл бүхэн удхатай юмэ, сухалтай хараса баһал тинмэ. Нидхэээ зангидахадаа, ойлго

тэрэнээ, энээхэдэ болгоомжотой бай". Ногтуулар шоглоһон нэгэ хүнэй өөрөө алуулхаһаа гадна, гэр бүлээ һүнөөһэн, мүн үшөө хэдэн хүнүүдые үхэдэ асарһан тухай хөөрэхэмнай. Тэрээндэ оролто болгон үшөө нэгэ түүхэ дурдан. Юаньфэнин захиргаанай үедэ Вэй гэжэ обогтой Чунсю гэжэ нэршэһэн оюутан байһан юм. Арба найматай болоходоо, сэсэг шэнги сэбэрхэн басаган һамган болгожо абаба. һарашье үнгэрөөгүй байтарнь, хабаран шалгалтанууд тулажа ербэ. Шалгалта бариха гэжэ нийслэл хото зорибо. Залуухан һамганинь тэрээндэ захяа бэлэй даа:

- Гүрэнэй албан тушаал абаһан гүш, болино гүш, түргэн бусаарай гэртээ. Инаг дуран тухайһаа ханажа быһш даа.

- Аша габьяа алдар соло намайеш дуудажа байнаб, - гэжэ Чунсю харюусаба. - ханааһаа бү зобыш даа.

Һайхан һамгантаяа хахасаа замда гараад, уданшьегүй нийслэл хотоёо тамаран хүрбэ. Нийрээшье, бэйгэ шадабарһаар энэ хүбүүе бурхан гомдохоогоогүй: бэрхэшүүд тоодо юһэдэхү хүндэтэ һуури эзэлжэ, нийслэлдэ һайн тушаалда хүртэбэ. Тийн гүрэнэй албанда амжалтатайгаар хүдэлжэ захалаа.

Гэртээ бэшэг бэшэжэ зарсатаяа эльгээбэ. Гэр бүлөө наашань зөөлгэжэ асархаш гэжэ

Тэбшэл хэрэгтэй.

Ябагаараа галгия - Ямбаараа гулгая!

Хара һөөргэ - Хоро хөөргэ!

Угы юумэн Улыгөөш һааш, Угыл ха юм даа - Сэг сэгээрээ һэмнай.

Уды юумэн Үндыгөөш һааш, Удыл ха юм даа - Саг сагаараа һэмнай.

Жэжэ юумэндэ обтохо - Жүрөө атаата байдалһаа. Жэжэ юумэндэ абтаха - Жиирэй, татай бодолһоо.

Дураа хүрэхэдөө, Дүрөө мэдэлсэхэ. Дураа хүсэхэдөө, Дэрээ нэгдэхэ.

Өө мөөгүй, Өөдэргэ, харуугүй гэхэм, Аа маагүй, Гэдэргэ харюугүй байбал.

Туха сүлөөгүй хэбэртэйл - Туһа хүлээнгүй ябалтайл!

Муу ханахадань, Луу хэрзэги дайлажа, Үдэрэй тодхороор Зүдэр һөөргэдэн шарбаха.

Һай ханахадань, Лай ланшад зайлажа, Шорой арилгаһаар Шарай арюудхан шэрбэхэ.

Бэдьхэ бодол бусалгаагүй Сэдьхэл минни номгохон. Эдьхэн элдэбы бисалгаагүй Эльгэ зүрхэм нимгэхэн.

Али болохо Эли баранда юумэндэ Мэдэгшээнни болонош - Мэдээгүй хэбэр харуулаб.

Аали намдуун Ээлтэй юрын юу хээндэ Мэгдэгшээнни болонош - Мэгдээгүй хэбэр харюулаб.

Дүрэ буруу - Дура уруу! Хаана хээээ Халтиран бүдэрхэээ, Ханһинан бадархаяа Хаанаһаа мэдэхэ бэлэйш?

Хээээ хаана Хүхирэн ниидэхэээ, Хүнтэрэн хийдэхэээ Хэдыдээ мэдэхэ бэлэйш?

Үхибүүн, хөөрхы, Уйлан хайлан байтараа,

Уйлын хүхюу энээжэрхихэ. Мэлзэхэ мэдээгүйн голхорол Мэлмэрээ харьядал гүйхэн даа.

Үхибүүн, хөөрхы, Гайтай энээн байтараа, Ганхуулан тархьяа. Хүгшаршаха. Эрхэхэн тангилай хүхилгэ Эрбээхэйн далидал хүнгэн даа.

Хайшааб гэбэл, Дээшээл бэшэ, Зэргэ соохоноо.

Хойшооб гэбэл, Доошоол бэшэ, Зоргон соохоноо.

Үзэн ядалгаар Үзэл бодол үүсхэжэ болоогүй.

Доро харалгаар Дура зүрхэ урьхалжа олоогүй.

Мангар - Мангир мэтэ гашуун. Мангар - Мэнгэр мэтэ эгшүүн.

Зан соогоо Зон соогоо яба. Золоо өөрөө Залаа өөдөө аба.

Дандаа хэрэлдэндэ үсэд - Дадаа хэдэрэлдэндэ хүсэд.

Ама алдагша - Ами алдагша.

Эрьхэ наран - Юрьхэ наһан.

Саагуур наагуур Самнан гүйдөөшэд олон зандаа - Шахаа тангаригаа Шалаа хоһон үгэ болгоо.

Дээгүүр доогуур Дэлдэн үйлдөөшэд олон зон даа - Шэлэһэн хэрэгын Шааяа хөөһэн - үгы болгоо.

Бараг ябахадань, Бараалхаашад барагдахагүй.

Мэгдүү ябахадань, Дэлдүү мэлзэн үзэгдэхэ. Һайн ябахадань, Һайзаганаашад халахагүй.

Муу ябахадань, Луу хэрзэгинь мэдэгдэхэ.

Зольборон абалга - Зол дууһанан нүгэл. Зальбаран ябалга - Зол дууданан буян.

Хөөһэн шамар - Хоһон шанар!

Амараа хараад, Хамаараа хараад ябангүй, Архияа татаад, Эрхией татаад ябалтай.

Зоргоороо ороод, Заргаараа болоод ябангүй, Хүсэлөө аршалаад, Хүсэээ эршэлээд ябалтай.

Һубай ябаган һанал - Убай мэдэхгүй гэнэл.

Ара нэрэ Эрэ хүндэ хамаагүй - Юрэ зугаа - Юрэндэгынь хабаагүй.

Зүнтэг - Зүн тэгшэ бэшэ, Зайлан гарашагүй, Зүдэрэлтэ үндэр наһанһаа. Хэнтэг - Хэн тинмэ бэшэб, Хэмһээ халиһан Хэмшээрхэг адаг абариһаа.

Яба - Хабаараа зүбөөр. Аба - Хубяараа, зүгөөр.

Нуга нугаараа Нугарһалжа маталсаан, Нютаг отогоороо Нюураа нюргаа харалсаан, Уг угаараа Угаржа жолоо буляалдаан, Аймаг айлаараа Хоймог юугээ худхалсаан... "Зүүн-баруун" - Зүһэнэн зүрхэ зурлаа, "Урда-хойно" - Үшөө гүнзэги зурлаа - Хуби заяандаа Хэрээһэ табяа аалди? Хойто үенүүдтээ Хоро ханаа аалди?

Бэээ шэмхэлхэ зан - Бэээ эмшэлхэ зам.

Зон бүгэдэ элдэбтэй - Зан, үгэдэ элбэгтэй.

Һалхи руу - Бэлые хараһаар - Бүдэрэн үгсэгшэ Һалхынн һарнидаг гээ.

Һалхи һүрин - Бэрхые хураһаар - Бэдэрэн үгсэгшэ Һархайн һарнайдаг гээ.

Һайхан жүрөөтэй, Һайбар жороотой, Һонор ухаатай, Һонин зугаатай ябагты!

Эбсэл бэшэ, Тэмсэл хэрэгтэй. Эблэл бэшэ,

Улаан хайлан байтараа,

Хөөһэн шамар - Хоһон шанар!

Хөөһэн шамар - Хоһон шанар!

Урван үгэ

бусаабта Дамба?
 Үдэш автобусхоо буугаа
 Мүнөө хайшаа ошожо
 Танаи хойнохоо ерээ
 Юунд минни хойнохоо
 болоо юмта?

бураха үедөө отрядийн
 вожатаар хүдэлхэдөө, хатар
 нааданда зургаадахяархиние
 хургажа, инзаган мэтэ
 собхоржо, дэбхэржэ ажаладаг
 бэлэй. Хүнгэн солбон, нугархай
 хухархай хүбүүн ябахыень
 Оюуна мүнөө хайн ханана.
 - Оюуна, орой танигдахаар

- Нёдондо? .. Танһаа ямаршыё
 бэшг абаагүйлби.
 - Хаягаа бэшэхэе мартаад
 табижархиһан хүнби. Үшөө
 нэрээ.
 - Хаягаа ... Нэрээ! ... Тэрэ
 танай бэшг хэн аал?
 - Минии.

асуудалаар зүбшэхэбши даа.
 - Харюу хүдээнэб! - гэжэ
 Дамба абыа гараба.
 - Гэр бүлэ! ... гэжэ эсэстээ
 Оюуна толгойгоо үргэбэ.
 Хэды лугжагар марятайшыё
 һаа, нэгэл хайратайханаар
 өөрыень шарайшалан, ингэжэ
 дэмы юумэ дуугараа гүб даа
 гэрэндэл Дамба уруугаа
 харашоод зогсохо юм.

Басаганай бодолгото
 болоһоорнь гү, нюдэнийн нэгэл
 хүлэмхихэнөөр гэтэхээрнь
 тухайлажа, абаһаар зүбшөөһэн
 харюу үгэхэнь гэжэ тугаарай
 һанаһан бодолынь унгаржа, энэ
 дурадхалаараа Оюунада
 хандаһанаа шаналан, Дамбада
 тэрэедэхэ дуранинь хүрэшэбэ.

- Дамба, орой намай
 мэдэнэгүйт! - гэжэ Оюуна
 эсэстээ толгойгоо үргэбэ.
 - Би бурахаа ябахам.
 - Эмшэнэй дээдэ хургуулида
 шалгалта баряа бэлэй гүт?

- Бишье бурахаа ябахам.
 - Ямар хургуулида
 бурахантай?

- Баһал эмшэнэй дээдэ
 хургуулида.
 - Хаана бураха юмта, Дамба?
 - Энэ институтта! - гэжэ
 хармаанаа уудалжа саарһа
 гаргажа басаганда харбайба.

- Хамта бурахамнай гэжэ гү?
 (Үргэлжэлэлын хожом
 гараха).

Мэри Хамгушкеева

УЧИТЕЛЬНИЦА

(рассказ)

Передо мной старая
 авторучка с надписью: "Это
 простая авторучка способна
 творить чудеса, если умело
 владеть ею".

Будучи ученицей четвертого
 класса я получила этот подарок
 за лучшее сочинение: "Кем
 быть?" от своей учительницы
 Раисы Васильевны.

Я хорошо помню этот день,
 она зашла в наш класс оглядела
 всех внимательным взглядом и
 сказала:

- Дети, мы сегодня напишем
 сочинение "Кем быть?"

Подумайте хорошо, напишите...

Я очень долго думала "кем
 же стану, когда я буду
 большой". Мне правилась
 профессия учителя и портнихи,
 которая шьет красивые платья.

Может быть потому, что маму
 заставляла за любимым занятием
 шитьем. То сошьет красивое
 платье обрадует меня, то сошьет
 рубашку обрадует отца. А я
 сяду где-то в углу из маминых
 лоскутков сошью кукле
 платьице и все завидую маме,
 как она красиво шьет, вот бы
 мне так научиться...

Приду в школу, наша
 учительница так много знает и
 интересно рассказывает. Она,
 словно вглядываясь в наши
 души, искала то сокровенное
 нужное, что содействовало бы
 нашему росту. И каждый день
 все шире раздвигая перед нами
 горизонты в мир прекрасного
 лепила нас как скульптор.

Темноволосая, высокая
 женщина со смуглым приятным
 лицом, с доброй улыбочкой,
 честная, справедливая во всем -
 была нашим лучшим другом,
 советчиком, судьей в наших
 спорах. Мы все хотели быть
 похожими на нее. И написала
 об этом в сочинении. Она
 вернула мою тетрадь, и
 подарила вот эту авторучку с
 надписью и сказала:

- Трудись, до седьмого пота
 и она твоя мечта исполнится. Я
 верю в силу доброго сердца и в
 силу твоего стального пера и
 они пригвозденные вместе
 должны создать, открывать и
 творить чудеса.

Ваши слова окрылили меня и
 все годы моей юности ушли на
 осуществление ее.

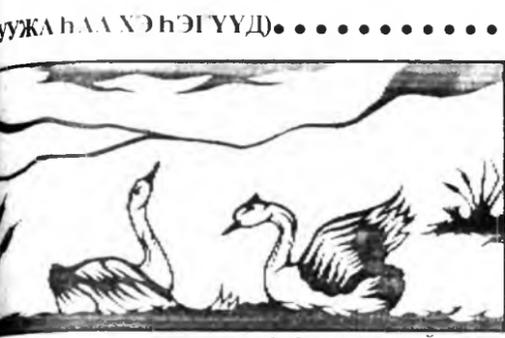
Я переписывалась с ней,
 иногда приезжала к ней во время
 каникул и мы подолгу
 разговаривали с ней о нашем
 будущем.

С тех пор прошло много лет.
 Недавно навестила родную
 школу, но вас Раиса Васильевна
 не застала. Опоздавала я,
 опоздала...

Постояла над могильным
 холмиком недалеко от школы,
 все никак не верилось, что
 больше не увижу Вас, ведь вы
 были так близки и родны мне:
 Ваш жест остался во мне, ваши
 мысли остались во мне, буду
 жить и трудиться за двоих, вы
 слышите меня, но вы молчали, и
 вместе с вами молчала земля, и
 вместе с вами молчала по своей
 орбите. И тяжелое перо мое,
 вами подаренное бороздит по
 Земле, выводя иероглифы Века.

А я тихо стою у могильного
 холмика. Весенний ветер
 приносит запах талого снега,
 пробуждается земля и вместе с
 ней Вы. Слышу теплое дыхание
 земли и вместе с ней тихо
 вздыхаете Вы, беспокоясь за
 судьбу детей, оставленных на
 Земле, понимаю. Но пока я живу
 на Земле ваше доброе дело со
 мной, вы живете во мне, и мы
 сильнее вдвойне, будем сеять
 разумное, доброе на Земле.

Бадма ШОЙДОКОВ ОЮУЧА

бэшэ ондоо
 болошоот! -
 гэжэ
 басаганай
 сэсэглэнгэ
 үндэр аад,
 гүлд агар
 тэгшэ бэе
 гоёшоон,
 Дамба аалин
 байдал

Уулзахаа, Хөөрэдэхөө!
 Дамба, ондоо тээшээ
 олохо ябаһан аад, дэмы бү
 тарыг даа
 Зүб рууны хэлээб, Оюуна.
 Дамба үсөөн үгэтэй хэбэртэй.
 Энэ хүнхингэһэн бүдүүн
 юуны Уран-Дүшын хормойе
 үгэлжэ байхадал болоно.
 Оюунын зүрхэн доро орожо,
 туйдонь Дамбын нурасалай
 шүүдхэ хэһэгүүд
 гдаадхина юһэдэхи класста

таһаддуулба.
 - Нээрээ ондоо болошоо гүб?
 - Нээрээ
 - Тиихэдэ ташье гад ондоо
 болошоот. Тад ондоо!
 - Нээрээ гү?
 - Нээрээ ааб даа.
 - Оюуна, бэшэгтэм юундэ
 харюусаагүйбта?
 - Хэзээ бэшэһэн юмта?
 - Нёдондо.

байхадань, Вэй ороод, аягүйрхэн
 нүхэртөө ойгуулба:

- Би шоглоһон хүм даа,
 харюудань һамгамни бэшээ.
 Бидэ хоёрой зугаа иимэ.

- Ингэжэ зугаалдаг юм аал?
 - гэжэ айлшаниинь гайхан
 гаража ошоо бэлэй.

Тэрэ залуунь хэлээ
 баридаггүй шашаг хүн байшоо.
 Шалгалта тушааха гэжэ ниислэл
 хото ерһэн хүбүүдтэ
 тэрэниень хөөрбэ. Аташа зон
 тэндэнь олодоо юм бэээ,
 залуушыё һаа, шалгалта
 найнаар тушааһан Вэйдэ мууе
 һанаһан зариман хаанай
 ордондо дуулгахадаа,
 бултанда мэдээжэ хотын
 зугаа шэнгээр хөөрбэ.

Вэй гээшэ хүнгэн, тогтууриггүй
 абаритай хүн ха, залуудана
 ёһотой, тэрэнэй эзэлдэг
 тушаалда үндэр бодолтой,
 томоотой хүн хэрэгтэй. Харин
 Вэй ниислэдэ бэшэ, холын
 хотодо багашаг тушаал эзэлхэ
 ёһотой гэжэ нэмэдэг байба.

Вэй зэрэб үгэдэ дураа
 гутаашье һаа, эсэргүүсэжэ
 шадабагүй. Туһа дэмжэлгэ
 абаагүй дээрэһээ албан
 тушаалынь урагшагүй боложо
 дүүрээ бэлэй. Тиигэжэ бираггүй
 юумэнһээ хайхан торгон шэнги
 ерээдүйнгөө амжалтыё гутааһан
 гэхэ.

Юртэмсэдэ харгинууд орёо
 даа
 Шэбшэхэнь заримдаа
 гунигтай.
 Уйдхарты дарагдан
 байхадаш
 Уйгарлажа байха юм
 тэрэниеш.
 Тэсэбэртэй намдуухан
 үүлэнүүдыё
 Туужа абаашадаг һалхин
 зүндөө.

Ниислэл хотодо Лю Гуй гэжэ
 нэгэ хүн нуудаг бэлэй. Анхан
 сагта түрэлхидынь яһала
 шадалтай зон байгаа, харин
 зөөрин тэрэнэй гарта
 ороходонь, заяанайнь
 урагшатай бэшэ элирбэ. Түрүүн
 бураха гэжэ оролдоо, бүтэжэ
 үгэхэгүйдэнь, мэргэжэлээ
 орхижо, наймаанда оробо.

Наһатай боложо, санаартанай
 замда ороһон хүн хайн лама
 боложо шадахагүй гэдэгтэл,
 наймаа хэхэдээ, Лю Гуй
 бирабагүй. Баялигынь нэмээ
 бэшэ, байһан зөөринь
 алдагаба. Һүүлэй Һүүлдэ томо
 гэрээ орхижо, гурбан
 таһалгатай багахан гэртэ
 хүлхэлжэ оробо. Энэ хүн бүри
 залуудаа Ван гэжэ фамилитай
 һамга абаһан гэхэ. Теэд
 хүүгэдтэй болодоггүй хэн
 хойноо нэгэ наймаашанай
 басагыё хоёрдохи һамган
 болгожо Лю Гуй абаба. Энэ
 хадаа эзэнэй үгырэлгэһөө урид
 болоһон хэрэг бэлэй. Тиибэ
 яабашье тэдэ гурбан дура
 хүсэлөө нилүүлэн, эбтэй
 нуудаг, гэр соонь ондоо хүнүүд
 муртэй ородогшьегүй хэн. Лю
 Гуй гэгшэ хорогүй номгон хүн
 бэлэй. Айл зонинь тэрэниень
 хайрлан хүндэдэг, һанааень
 хаа-яхан тэгшэдэг хэн: "Лю-
 ахай, хуби заяаншини урагшагүй
 мүнөөдөө, гэбшье саг хэлгэхэ
 даа, жаргалтай үдэрнүүд
 шамдашыё ерэхэ".

Хатан мүрэн - Хуанхэ мүрэн.

(Ородоо М.Ж.ОЧИРОВ
 буулгаба.)
 (Үргэлжэлэлын хожом
 гараха).

АЛТАН БАГСА

(XII) ҮЕЫН ЗОХЁОЛНУУДАА

шоглоно хэбэртэй, - гэжэ
 зарасань харюусаба. -
 һанаагаа бү зобогты, ниислэл
 оноходоо харахат.

- Тиибэл үнэн гэжэ
 тоолохогүй болоноб, - гэжэ
 һамганинь хэлэбэ.

Тэрэ үедэ таарамжатай
 онгосын тудалдаагүй дээрэһээ
 зөөлгэнь нэгэ бага удаарха
 болобо. Нүхэрни һанаагаа бү
 зобог гэжэ сэдхэхэд, бэшг
 түргөөр ябуулба. Тэрэ
 бэшгэнь ниислэл асарһан
 хүн Вэй гэжэ һаяхан шалгалта
 бариһан залуу хүн хаанб
 гэжэ бурагшалан, түргэһэн
 олоод үгэбэ. Бэшгэнь

задалжа уншахадань, гансал
 ингэжэ бэшээтэй байба: "Ши
 дэрээ нилүүлхэ эхэнэрыё
 абааш, бишье шэнэ эрэ нүхэртэй
 болонхойб. Удангүй сугтаа
 ниислэл хото ерэхэбди".

Һамгамни шоглоно гэжэ Вэй
 ойлгобо. Бэшгэнь нюужа
 үрдегүй байтарнь, сугтаа
 шалгалта бариһан нэгэ залуу хүн
 тэрэндэ ербэ ха. Шалгалта
 тушаадаг зоной байрладаг
 газарта Вэй нэгэл багахан
 таһалга эзэлдэг, зоной хүлээхэ
 тусхай таһалга тэндэнь үгы хэн.

Тэрэ залуу хүн хайн танилай
 эрхээр таһалга рууны сэхэ
 оробо. Энэ тэрэ тухай хэдэн үгэ
 андалдаа, Вэй таһалгаһаа гараба.
 Айлшаниинь шэрээ дээрэхи
 саарһануудыё хараба юм бэээ,
 үнөөхи бэшгэ нюдэндэнь
 торлодобо. Ямар энеэдэтэй юм
 бэ гэжэ һанан шангаар уншажа

захяад табиба.
 Алхалтагай хургуулиа
 түргэһэн тухай, харюусалга
 тэсэ тушаал абаһан тухайгаа
 турагаада, түгэхэлдэнь
 үгэлдэшьёб нэмэбэ: "Ниислэл
 нам тухай һанаагаа
 олохо хүн үгы, дэрээ
 нилүүлхэ эхэнэрыё даб дээрээ
 байһанам. Шинингээ ерэхыё
 тэсэжэ ядан хүлээнэб. Зохёомол
 гоё байдал, зол жаргал сугтаа
 эрхэлдэбди даа".

Зарасань ошожо һамгантайнь
 тулаада, үбгэнэинь амжалтаар
 амаршалан, тэрэ бэшгэнь
 барюулба. Залуу хатан
 бэшгэинь һүүл уншаад хэлэбэ:

- Аша харюу гэжэ мэдэхэгүй
 хатан ха даа. Албанда
 заримсоороо хоёрдохи эхэнэрыё
 ашаһан юунгэб?

- Би тииһыень, хараагүйлби;
 ашаһан ханаһада, эрэ нүхэртнай

эрэндэ захяад табиба.
 Алхалтагай хургуулиа
 түргэһэн тухай, харюусалга
 тэсэ тушаал абаһан тухайгаа
 турагаада, түгэхэлдэнь
 үгэлдэшьёб нэмэбэ: "Ниислэл
 нам тухай һанаагаа
 олохо хүн үгы, дэрээ
 нилүүлхэ эхэнэрыё даб дээрээ
 байһанам. Шинингээ ерэхыё
 тэсэжэ ядан хүлээнэб. Зохёомол
 гоё байдал, зол жаргал сугтаа
 эрхэлдэбди даа".
 Зарасань ошожо һамгантайнь
 тулаада, үбгэнэинь амжалтаар
 амаршалан, тэрэ бэшгэнь
 барюулба. Залуу хатан
 бэшгэинь һүүл уншаад хэлэбэ:
 - Аша харюу гэжэ мэдэхэгүй
 хатан ха даа. Албанда
 заримсоороо хоёрдохи эхэнэрыё
 ашаһан юунгэб?
 - Би тииһыень, хараагүйлби;
 ашаһан ханаһада, эрэ нүхэртнай

ЯНВАРИЙН 25 - ОЮУТАДАЙ ҮДЭР

Залуу наһан - залитай үдэр

На Татьянин день - специально из Иркутска: БУДЬ СЧАСТЛИВ, СТУДЕНТ!

(Размышления по поводу и без повода студентки 5 курса БФРО ИТЦ Лени Инхиреевой)

АБИТУРА

Понаехали мы сконом, именно "понаехали", потому что каждое лето Иркутск подвергается нашествию абитуриентов. И так, понаехали мы из разных сел и деревушек, разные во всем - высокие и маленькие, длинноволосые и без косичек, красивые и просто с данными, худые и не очень, умные и не совсем, с большими чемоданами, амбициями и надеждами... Но самое главное - всем было интересно увидеть большой город, надругих посмотреть, да и себя показать. И хоть была у всех надежда, что поступит, не у всех это получилось...

Ну а те, которые в долгожданный день ищут и находят свою фамилию в списке зачисленных, чувствуют неопишумый восторг и... неверие. И долго ходит бывший абитуриент, теперь уже студент, во власти этого смешанного чувства.

Если описывать студенческую жизнь в течении 5 лет, то каждый курс - отдельный этап. Потому что ни один год учебы не похож на другой, все они - разные. И в свою очередь каждый курс делится на времена года, потому что настроение и настрой студента зависит от погоды, от того, есть ли солнышко или идет дождик; от того, холодно ли так, что не хочется выходить на мороз, или кружатся и тихо падают на землю пушистые и мягкие снежинки; от того, все ли хорошо с учебой и как поживают домашние.

НАЧАЛО...

Осень... Говорят, она приходит в душу любого человека в любое время, и каждый переживает ее по-своему. Но только первокурсник должен любить осень, должен быть благодарен осени, так как осень для него -

это начало его новой жизни в среде студентов.

Первые дни учебы - это встречи с уже знакомыми людьми, новые знакомства. Как здесь помогает человеку умение находить общий язык с людьми, но если всего этого нет, жизнь научит.

и больно. Мучительно, потому что расставаться неохота, а больно, потому что больше никак нельзя. Студенческая жизнь дает очень многое: много друзей, знакомство, хобби, увлечения, развивается вкус, происходит переоценка ценностей. И все-таки человек должен находиться в гармонии с самим собой.

ПУСТЬ ОН БУДЕТ ВЕЧНО

Мы были "неоперившимися птенцами", когда мы приехали в этот большой город Иркутск. В первые дни он вызывал у нас противоречивые чувства, но незаметно, с течением времени мы привыкли к этому городу, преданно в него влюбилась, в его улочки, площади, парки.

Иркутск - это старинный город, и ему есть о чем тебе рассказать и что показать. И как бывает приятно прогуливаться, идти по городу с друзьями и рассказывать о нем, о своих любимых местах и говорить: "Это мой город. Я его люблю! Пусть он будет вечно".

ОБЩЕЖИТИЕ

Это отдельная история. Это своего рода муравейник, в котором жизнь никогда не останавливается: кто-то здравствует днем, а у кого-то ночью начинается настоящая жизнь - занимается, стирается, танцует. Здесь все друг друга знают, потому что это обще - житие.

ПОСЛЕСЛОВИЕ

Наступили нелегкие времена, но студенты были, есть и будут, это же самый живучий народ. Мы же как тараканы, каким голодом нас ни мори, какие бы гроши нам не давали, мы же живем, да еще так весело! Первокурсник, у тебя будет все: опоздания, недосыпания, засыпания на парах, прогуливания и погуливания.

Будь счастлив этим, студент!

Первая поездка в колхоз, где студенты по-настоящему сплываются, вот место, где

человек проверяется на жизнестойчивость.

ПЕРВАЯ СЕССИЯ

- О-о-о! Ах! Эх! (Даже не знаю, каким междометием это выделить!) Первая сессия, которая дает тебе понять, кто ты есть на самом деле - стоит тебя учить или не обязательно, нужно ли тратить время на тебя. Это трудные времена для всякого студента.

СТИПЕНДИЯ

- праздник, радость. Раз в месяц студент получает "зарплату" за учебу, куда он ее потратит, это полностью остается на его совести. Но он должен пограть ее мучительно

СЛЕЗЫ ЕЙ К ЛИЦУ

Радайтесь (или готовьтесь плакать)! Б наш город со своей сольной программой "Мое русское сердце" приезжает главная планка страны Татьяна Буланова. Плакать она будет 31 января в кинотеатре "Дружба". Наверное, многие не

согласны с тем, что с выходом ее новой программы "Мое русское сердце" изменился сценический образ, имидж этой эстрадной дивы.

Со своими душе-раздирающими песнями Татьяна Буланова стала "лучшей подругой" многих одиноких и не совсем

одиноких женщин. И большинство из них не приняли ее "измену" - танцевальный шлягер "Мое русское сердце". Да и мужчинам она больше понравилась плачущей. Слезы ей к лицу.

А.ПЕРГЕНОВ.

Шог зугаа

"ПРИБАЛТИКА" ПИВЭ

Нэгтэ хүдөө нотагай хоёр залуушуул алаабхи ороод, пивэ абаба. Пивээ уужа байгаад, нэгэнийн ншгэжэ "буудажархнба".

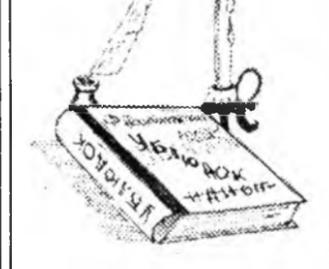
- Энэ "Прибалтика" гэжэ пивэшни ехэл амгатай байнал даа.

ШОЛОХОВ ГҮ, АЛИ ШАГДУРОВ ГҮ?

Ород литератураар шамалтын үедэ Баясхаланше багшаны дуулаад: "хэн "Поднятая целина" бэшээ?" - гэжэ асууба.

- Мартаад байна. Тэрэ уран зохиолын фамилин "Ш" үзэгөөр эхлэдэг даа. Тэд хэн бэлэй гэжэ хананагүйб, - гээд, Баясхалан аалиханаар дуугарба.

"УБЛЮДОК"

Ород литературы багша Достоевскин бэшээн зохёолнуудыг нэрлэхэ даабари Раднада үгэбэ.

- "Преступление и наказание" - гэжэ дуугараад, тэрэ зогсонобо.

- Зай, ганса энээнине бэшээ гү? - гээд, багшаны шангарна.

- Угы, үшөө "Ублюдок" бэшээн байна, - гэжэ мэгдэнгэр хэлээд, Радна "зүб хэлэбэ гүб?" гэхэдээ, багшана шарайшална...

ГАРМА ЮУ ХЭНЭБ?

Буряад литератураар шалгалта болоно.

- "Брынзын санха" гэхэн туужа соо Гарма ямар үйлэ хэрэг бүтээнэб? - гэжэ багша Эрдэмхээ хурана.

- Тэрэ Гарматнай үхэнгэнэл даа, - гэжэ Эрдэм харюусаба. Б.БААДАНОВ бэлдэбэ. А.ПЕРГЕНОВЭЙ зураг.

Хитад хошон яриан

ҮРИТЭЙ ХҮН

Үридэ баригдahan нэгэ абалтай хүнэй ерэжэ, үри нэхэхэдэнь, хөөргэдэхэ гээ бодоод, хэлэбэ:

- Би урга наһандаа үритэй байгааб. Тиигээд үхэбэб гэжэ зүүдэлээб.

- Үхөө гэжэ зүүдэлбэл, үри наһа наһалдаг юм, - гэжэ нүгөөдэнь.

- Би бага ондоо нэгэ хайхан зүүдэ зүүдэлээб, - гэжэ үритэй хүн.

- Ямар зүүдэ бэ? - гэжэ асуухадань:

- Таниие үхэшөө гэжэ зүүдэлээби даа, - гэжэрхиба.

- Болоо, болоо даа! Шинэ намда үритэй бэшэб, - гэжэ юм гэжэ хэлсэдэг.

ЮУ ЯАРАХАБ?

Айлда оробол, гаража ябахая мэгдэггүй, гэрээ эздые залхууруулдаг нэгэ хүн байгаа юм. Нэгэ танилайдаа ороод, далан хэлэ дэлгэжэ яаралгүйхэн хоол барижэ тууба ха. Дахажа ердэн зарасань залхуураад, эзэндэ хэлэбэ:

- Бороо орохонь, яба даа! - Зай, бороо үнгэргөөд ябуужабди, - гэбэ.

Уганшьегүй бороо тогтожо, зараса дахин хэлэбэ ха:

- Бороо болёо, яба! Харин эзэниинь:

- Бороогой тогтоо хадга, одоо юу яарахаб? - гэхэн гэлсэдэг.

"ШИННИ АМИ АБАРААБ"

Харсагада намнуулань булжамуур амия абархын тула шабгансын хамсыда хоргодобо. Шабган булжамуурые шангаханаар баряа:

- Ум маани баг мээ хум. Мүнөөдэр нэгэ үмхэ мяхатай болобо, - гэбэ.

Энэ үгьень дуулахан булжамуурхан нюдөө аяада үхэхэн мэтэ, хүдэлэнгүй хэбтэбэ. Тиихэдэнь үхэбэ гэжэ үнэншөөд, шабганса альга дээрээ табижа, хараха гэбэ.

Бороон булжамуур "гүргэ" гэжэ, ницгэшээн юм. Шабганса мэгдэнгэдэ:

- Ум маани баг мээ хум. Би шини ами абараа ха юмби, - гэхэн юм гэдэг.

МЯНГАН НАҺА НАҺАЛБА

Нэгэ билдагууша хүн эзэнийдээ үлөөгүүр эртлэн орожо эрээд:

- Би энэ хүни Таниие мянган наһа наһалба гэжэ ехэ хайхан зүүдэ зүүдэлээб! Харин эзэниинь:

- Ута наһа наһалаа гэжэ зүүдэлхэдэ, муу юм. Үхэбэ гэжэ зүүдэлбэл, үлэстэй байдаг даа, - гэжэ харюусаба.

Билдагуушан хэлээн үгээд тэрэ дары хубилган:

- Би баярлангандаа бургу хэлэбэ. Таниие үхөөд, мянган жэл болобо гэжэ зүүдэлэб даа, юу хэлэжэ байнабиб эгэ, - гэхэн юм ха.

А.ДАРИЖАЛОВА

Шиний нюдөөр шэртэнэм энэ дэлхэй

“БУЛАГ БУРЬЯЛАА ДОСООМНИ...”

Хүндэтэ уншагшад! Буряадай арадай поэт Цырен-Дулма Дондоковагай хүүгэдтэ зорюулан шүлэгүүдэй нэгэн сооһоо иимэ мүнүүдые хануулаябди:

Шиний нюдөөр, Шарлуухай,
Шэртэнэм энэ дэлхэй,
Шиний зүрхөөр, Шарлуухай,
Шагнанам энэ дэлхэй.

Эдэ мүнүүдһээ һабагшалан, эдир залуу үетэнэй мүнөөнэй байра байдалда ямар хандасатай, элдэб ороо асуудалнуудаар ямар ханамжатай байдагыень хөөрэхэ зорилгоор “Шиний нюдөөр шэртэнэм энэ дэлхэй” гэхэн шэнэ нийтэ гаршаг “Үүрэй солбон” хуудаһандаа бии болгободди. Тиихэдээ энэ гаршаг доро гансал залуу хүрэгэй ханамжа бэшэ, мүн урдаа хараха хүндэтэй ахатанай туһатай хургаал болон сэсэн бодолнуудые толилуулха хүсэлтэйбди.

Үнгэрһэн жэлэй хүүл багаар Буряадай телевидениин залуушуулай буряад редакци

“Буряадууд, 1997 он” гэхэн хоёр часай дамжуулга түрүүшынхиеэ дурадхаа һэн. Энэ дамжуулгын хүүлээр манай редакция олон харагшад хонходоһон, мүн хэдэн бэшэгшые ерэнэн байна. Эдэ бэшэгүүдэй авторнууд залуу үетэндэ хандажа, мүнөө үеын ороо асуудалнууд дээрэ тогтоходоо, өөр өөрынгөө ханамжа тодорхойлно. Тиимэһээ эдэ бэшэгүүдые “Үүрэй солбон” шэнэ нийтэ гаршаг доро толилхо гэжэ шийдэбэбди.

... Ульгэрэй баатар - үбсүүндэмни.

Үншэрһэн зон - зүрхэндэмни...

Булаг бурьялаа досоомни.

Байдал хубилаа газамни!

Гээд түүрээһэн Матвей Чойбоновой шүлэгые дабтан, иигэжэ үреэе: ерээдүйн араднай - мүнөө үеын үри хүүгэднай золтой ябаг, одон ехэ бэлигээ, ошон ехэ ажалаа зорюулаг лэ Буряад хайхан орондоо!

Т.САМБЯЛОВА.

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА

ЗАЛУУ ҮЕДӨӨ НАЙДАХААР БАЙНА

Эдэ үхибүүд хуби заяагаа һаял эхилжэ байгаад, тэрэн дээрэ хара бэхэ адхажархина. Энэ хара толбонь наһан соо аришагдаха хюһагдахагүй гэжэ архиа балгажа һуудаг эхэ эсэгэнь үбдэхэ зүрхэгүй болоһонхунүүд гэшигү? Энэ хүндэ сагые бидэ бэеэрээ түйжэ, амиды гаралсаха болоһондигэжэ бодожо үзэхөө яадаг юм! Үхибүүгээ хүн бэшэ болгожо байхадаа, халаһан хэрэг гэе. Эсэгэ ороной дайнай үедэ 4-5 жэл соо баһал хатуу байгдаа, гэбэшые хулгайшан боложо ябагдаагүй ха юм даа. Хоолос суглуулжа, үл залгаад, амиды бүтэн гаралсаад лэ байгдаа ха юм.

Архида оролгон дан үнгэрөө. Энээнэ татаагүй һаа, могойн хорондо хосорһон хэрэг гэжэ мэдэлтэй. Юунэй дасан дуган бодхооно гэшигэбиди? Бурханай ман тэшиэ хараха бүри юундэ бурханаингаа зарлиг абанагүй гэшигэбиди? Өөдөл-хын тула, амидархын тула хэгдэжэ байһан ябуулгатууднай модондихэлэ, хүндэши хэлэ, адли болоһоно гэшиг гү? Иихэдээ бэеынгээ муугаар буряадаа үгы хэхэ байна гэшиг гүбди?! Буряадаингаа дэлхэй дээрэ оришон байхын түлөө ами наһааш үгэһэн хүнүүдэйнгээ урдаһишхэлүнгөө гэгэһэн зонууд болоно гэшиг гүбди. Энэ дамжуулга хараад байхадаа, шодаргаа зангидаад, алхаман

шангадхаад, “одооли ой ухаандам оробо” гэхэн бодол досоомнай хүрөөд лэ ерэхэ байгаал даа.

Гэхэтэй хамта энэ дамжуулгын һайтай муутайень хараад үзэхэдэ, һайниинь дилээдлэ байналдаа. Байдалаа һайжаруулха тухай хөөрэлдөөндэ хабаадаһан Буряадайннай гүрэнэй универси-тетдэй оюутан басагад, хүбүүд, аха заха профессор Шираб Бодиевич Чимитдоржиев, Арадай Хуралай депутат, дээдын засагта ажалтай Дамба Чимитович Боросгоев, “Үнэн” газетын журналист Туяна Владимировна Самбялова, ВАРК-ын вице-президент Бато Дугаржапович Баяртуев - эдэ нүхэднай өөһэдынгөө ханамжа хэлэжэ гараа. Бүхы манай хуби заяан тухай ехэ гэгэшынь хэлсэн сэнхир экранда хай, түрүүшынхиеэ гаража байна хэбэртэй. Мүн өөрөөшые энээн руу бүхы һанал бодолоороо шунгашиоод

һуухадаа, гэнтэнэгэмэдэхэдээ, һайн гаража байхада, бахаа ханажа муушаг юумэнэй болоходо, шугшыхадаад лэ һуугаа хаб.

Яаба хэбэшые, энэ дамжуулга һайн лэ үнгэрөө. Хүндэ ехэл туһатай хэлсэн болобо гэжэ тэмдэглэхээр. Бато Баяртуевшые нилээн шанга-ханаар хэлээ, харин Шираб Бодиевич түрүүшээр халаагүй һуужа байтараа, һүүшээ тээ шангараадабаи. Зүгөөр оюутан соо тэрэ урдуур һуһан һахалтайхан хүбүүнхэднудаа хэлэхэ зуураа баһал юу хээ мэдэхэтэйл хүн ха гэжэ харагдаад лэ байгаа. Ходо хэлсэндэ орожо байдаг Чубайс тухай хэлээд абана бэлэй. Юрэнхыдөө иимэ олон залуушуулай энэ хэлсэндэ бүгэдэ ехэл шуналтайнууд байхыень харахада, “энэ үедөө яһалашые найдахаар байна” гэхэн бодол досоо халуу бусалуулна.

“Телевиденииндэмнай буряад хэлэн дээрэ дамжуулганууд үсөөдэнэ” гэжэ буряадаингаа соёлдо сэхэ хамаатай Бато Дугаржапович Баяртуевай шангаханаар хэлэһэниинь ехэл зүб. Тус асуудал үнинһөө хойшо хүнүүдэймнай зүрхэ яшиуулан байдаг. Жэишээ хэлэбэл, олон Энэ асуудал үни холоһоо хойшо Балдан-Доржо Рыбдыловэй ухаан бодолһоо гарадаггүй, Арадай Хуралай депуташые

ябаха үедөө, Буряад арадай Конгресстшые үгэ хэлэһэн, ехэ-ехэ статья шүүмжэлэл оло дахин хэблүүлһэн аад, “ондоо болоһон юумэн үгы” гэжэ сүхэрөөд, мүнөө абяагүй болоод байнхай.

Зүгөөр мүнөө Телевидениин буряад хэлэн дээрэ ялас гэмэ дамжуулга хараад, баярлаад байха зуураа соёлой талаар ханаашархалаа табидаг оло-ниитэмнай хаража баярлаба гэшигү гэжэ һанагдана. Гадна энэ дамжуулгая дабтажа, Лидия Чимитовна Нимаевада харуулбал, баһа удхатай гэжэ һанаха байнаб.

Дабтан хэлэхэдэ, тон ехэ гүнзэгы удхатай “Буряадууд” гэхэн 1997 онойнгоо асуудал тухай Телевиденииннай залуу бүлэг хэлэжэ гараба ха юм даа. Иигээд лэ ехэл зүб эхин табигдаба гэшиг. Саашадаа энэ бүлэгнай манай дэмжэлгэ-тэйгээр һонирхолтой дамжуулгая үргэлжэлүүлхэл байха. Эдэ бүгэдэе эмхидхэжэ байхадаа, арад зонийнгоо туһада юуш хэхэбди гэжэ һанабал, үүдхэһэн юумэ бүтэжэл байха даа “Велик тот человек, который владел временем” - гэхэн Шолоховой үгөөр доторойнгоо шадал эришлэхэл даа, Россин уран зохёолиодой съезддэ мэдээжэ, хүндэтэй зохёолиынгоо яаха аргагүй шангахан лэ үгэ хэлэхыень соб дуһаангүй шагнажа, дээдын ехэ хургаал болгон абаа бэлэйб. Ажабайдал тухайгаа хүн бүхэн өөрынгөө ухаан бодолоо үгэлсөөд лэ байбал, үлүүдэ болохогүй, шэнэдхэлгэхэдэжэл байхадаа, далайда дуһал нэмэри ха юм. “Главное - это родиться, дальше все устроится” гэжэ Марина Цветаева тон зүб хэлэһэн. Үнэхөөрөөл, түрээжэл абабал, саашаа хүн болохо - бологдоод лэ байха.

(Үргэлжэлэшынь удаадахи дугаарта гараха).

эрхэдү мүнөөшье болотор, хэдэн зуулаа жээнүүдэн үшэрбшье, архасогууд нидэ тэндэ дарханан хэбэн дунд үлдэе эхэжэ, тэгжэжэ бэшхэе мэдэнэди.

Дүргэмөөрөө хуваахдан, ямар мэдэ ажамжа банди Тингэдэ хүдэгтэ уншагдаага хандога хүдэгтэ, Дархан уг, дарханай соло, дархан гүхэн үлгэр, домог, түүхэ гэхэ мэтэе "Буряад үнэн" сониндо бэшэдэ элэгээжэ байхыгтайн эхэтэ гүниа гээшэди. Тингэдэ сэжэгтэ

ДАРХАНАЙ СОГО

- Морин хүлэг амалхан, Мохин бэшэ - түмэр лэ, Түмэр буладые
- ахалхан, Түрэл ехэтэй дархан лэ, Елэн хүхэ тэнгэрийн, Ерэн юһэн бэрхшүүд, Үлгэн түбинэ нэргэһэн Үндэр эхэ дархашуул, Дүүлһэн мори
- хурдадхан Дүрөө тахаар
- дэмжэһэн, Хүнэй шэди урьтадхан Хуяг зэмсэгээр
- шэмэглэһэн, Галта мүнхэ тэнгэрийн Толотуулан
- бэрхшүүд, Балта дүшын
- хүгжэмые Ханхинуулан
- дархашуул Хара булад хайлуулажа, Халуун шулуу
- долбоһон, Түби даран уймуулажа, Түмэр гэнжээр
- орёһон,

- Шэрээхэдэ шэдигэй
- Шэрүүн хатуу дархашуул,
- Һарын хорин юһэндэ
- Һангышын бадарган,
- Сог дүлөөр амилхан
- Сольешин дуудай

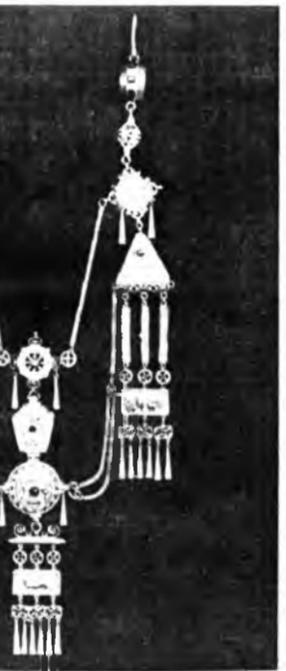
утананһаа һабагшалан, дарханай нодоор харагдажа байдаг, уянгата шүлэгээр дүүргэхэ хүсэлтэйб.

УРАН ДУШЫН ХАНХИНААН

Хэб соо мүнгэ хайлуулан байхаданин, Харагага гэнтэ шининини шаран, Хүхнэндөө, хооргоо шангалан дарахаданин, Хүгжэбэ дүлэн - халуун дурманай, Уран дүшээ ханхинуулан һуухаданин, Урихан энгэдэниини шөхөлдэмн дуудана, Иншүүрээ барин уталза татахаданин.

гэһэн Шагдар Дашевич Байминовай зохоһон "Дарханай соло" уншаад банхада, хүнэй доосо ямар нэгэ хүсэ, тэнхээ ороһондо болон бэшэ гү? Энэнише зүбтэй Уран бэлэгтэй, дууша, хүгжэмтэй аргагүй дархан унтай байдаг. Заал һаа мүнгэшэ, алташа бэшэһье һаа, модоор һинлэхэ гү, али шарга тэргэ гэхэһээ абан ээрэ зэмсэгүүдые урданайнай угсаатан хэжэл, дархаала байгаа да. Нээрэһине, хара хахан гэр соо "хан-хан" гэһэн хүгжэмэй оркестртэл наадажа байһан абяе дуулахадаа, ямар нэгэ урданай бандал эзлүүдгүй һанагдаад лэ орхихо.

дугангуудта нэгэтэ бэшэ хаража, сэдхэл зурхоо хүдэлгэнэ бэшэ аалди. 20-дохи зуун жэлэй 20-30-аад онуудта хара хашалганда орожо, хэды олон дархашуул, уран бэлэгтэйшүүд, ламанар сүлдэгэндэ гараа гээшэб. Энэһиндэ боложо мүнгэшэ, алташа дархашуул үсөөржэ, зарим нута ногагуудаар үгыш тооной болоо бэлэн.

Арадаа алха дүшээ үргэлһөөр, Хормойдоо хоортэ хабшагаа хэхээр Хада газарта һуудалтай, Хүхэ тэнгэрийн дархан бууһан, гэлсэдэг. Захаачинда "Уран дүшэ" гэжэ хада бини ха юм даа. Энэ мүннэ нэрлэгдэггүй гэжэ һанахаар.

Мянга юһэн зуун далаад оной эхин багаар манай Буряадтамын сууда гараһан дархашуул үсөөхэн лэ үлэһэн бангаа. Нэрлэбэл Эдэһээ Мүнгэн Сосор (Санжнев Сосор), Захаачинһаа Тубчиновтэй, Даша-Нима Цыденов, Долгор Логинова, Радна Нохоров, Гүнхлиһөө Гатаб Базаров, Дагба Ангархаев гэхэ мэтэ болоно.

Һайхан түһөөһини ойндоо ороно. Дураараа мүнүн сагаан сэдхэлдэһини Дурнай гагнаа бүхэлэн дүйлгөө һаа, Орлодожо, уран аргага Оюун хабаяа урданин дэлгэхэ нэм. Лаблада мүнгээ боржойлон тошоходоо, Лаблажа уянгыш ойлгожо яданаб. Лаб шамаяа тэбэрин һуухадаа, Лундэн уншаха дуран хүрэншэ, Мүнгэн шэнги уял, дүрлэхэн, Мүнгэһинөө үгүү сөбэр сагахан, Уулзаха бүрдэм үнгэ орожо хоорхэн, Улаалзан сэгсгэл бадаржа яһани да.

Элбэг МАНЗАРОВ, мүнгэшэ дархан.

Батшын булан

ОНТОХОНУУДАЙ ОРОНДО

5-дахн класста түрэлхи литературын хэһээмүүдтэ, мүн эхин һургуулида болон класстаа гадуур уншанан онтохонуудай удхаар "Алтанай хумхаа" гэхэн теле-дамжуулга дууряһан наадан юм.

Нааданай гурим нимэрхүү байха.

1-дэхи наадан (тур).

1-дэхи даабари: Уншанан онтохонуудайнгаа нэрэнүүдые хэлэхэ. Жэшээхэдэ, "Сэсэн хүүхэн", "Тоти шубуун", "Үнэгэн шоно хоёр", Б.Абидуевай "Тэхэ бабанын түүх", Ш.Нимбуевай "Тархайн хүбүүн Зархай", "Хүбүүн зүгы хоёр", "Ажалша тоншуул", "Гулабхаа ба хараастай", "Һайрхуу нохой", "Муу нүхэсэл", "Могой ба шоргоолзон", "Хулгана ба тэмээн", "Шандаган", "Хэрмэн ба хулгана", "Ангуушан", "Тохорюун", "Шаазгай ба баабгай" г.м.

2-дохи даабари: Онтохонууд

соохи хүнүүдые нэрлэхэ. Жэшээхэдэ, Сэсэн хүүхэн, Сэсэн хүүхэнэй баабай, хаан, хаанай тэнгэ хүбүүн, харини хаан, Согго сууга хаан, хаанай арбан хоёртой басаган, ангууша үбгэн, хаанай хатан, заһаа шэрэһэн үбгэн, үбгэнэй хүгшэн, Тархайн хүбүүн Зархай, Харлай хаан, гурбан нодэтэй хүнүүд, хабсагай шулуу һүүшээр түгдэлжэ һууһан хүн, булад түмэр шубуунай үдөөр шударжа һууһан хүн, хүхэ бариһан дээрмэшэд, залуу ангуушан, үбгэн малшан, малшан хүбүүн, үтэлһэн үбгэн, мори уншан ангуушан г.м.

3-дахн даабари: Онтохонууд

соохи амитад, шубууд г.м. нэрлэхэ. Жэшээхэдэ, зурагдаагүй "газарай гахай", басаганай унаад яһаһан сагаан ошоходоо уншан тэхэ, "һаагдаагүй эрэ үхэр", сэсэн ухаатай, хүдэй хэлээр хэлэдэг, далан хоёр хэлэ нэдэдэг тотн, хоёр хирээ, хулгананууд, үнэгэн, хүрэнхэй заһаад, шоно, тэхэ бабана, боро шандаган, бартахи худа, шоно, Зархайн морин, алдагданан буура тэмээн, галай хажууһаа ниндэшэһэн торхируунууд, буура тэмээнэй ботогон, хоёр тархингай хонин, үнэгэн, һүүлтэй үхэр, хандагай шэнги хабтагар эбэртэй гахай, борбилоогой шэнээн боргоһон, халбагар ехэ амитан, тархи ехэтэй амитан, дарбагар халбагар даантай морин, Зархайе абажа ниндэһэн галуун, толгой дээрэ түрэн баха ба зүгы, шэхэн соо түрэн баха ба зүгы, ажалша тоншуул, хүхы, һойр, онголи, түүтүү шубуун, бодон гахай, тэрэнтэй тулалдаһан баабгай, гулабхаа, хараастай, хүндэ ашаа шэрэһэн хүгшэн морин, һайрхуу нохой, арсалан, тохорюун, бэгсэргэ, турлааг г.м.

Ажаглалта. Даабари бүхэндэ

илаһан 3 хүндэ "мүнгэн медаль" зүүлгэгдэхэ ("4" тоотой түхэрэн саарһан, нааданай дүүрэхэдэ, сэгнэлтэ болохо).

2-дохи наадан (тур).

1-дэхи нааданда илаһан 3 хүндэ даабари (эхин классуудта уншанан онтохонуудай удхаар зурагуудые хаража, ямар

онтохон бэ гэжэ хэлэхэ).

Зурагууд олоороо хату саарһан дээрэ нялгалтай байха.

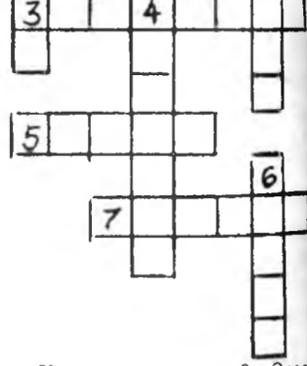
Ажаглалта. Илаһан хүн

"Бага алтан медаль" шагнагдаха ("5" тоотой хатуу түхэрэн саарһан нааданай дүүрэхэдэ, сэгнэлтэ болохо).

Түгсэхэлэй наадан (финал)

Хоёрдохи нааданда илажа

"бага алтан медаль" шагнагдаһан хурагша эхин классуудта уншанан онтохонуудай удхаар зохёогдохон багахан кроссворда тааха.

Хажуу тээшээ: 3. Оодон хилар шандаган айһандаа юу соо хоргодооб? 5. Хулганануу. Муура багшадаа юу зүүлгээ? 7. һайрхуу шандаган бумбага шэнгээр оодон һүрөөд, шоньэ юун дээрэ унааб?

Дээрэһээ доошоо:

1. Тэнгэ шонин Моринной үзэг бэшэ уншахам гээд үдхэлүүһан газар. 2. Оодон хилар шандаганай һайржажа байхада, соогуур өөрингөө хэрэгээр юу ябажа ябааб? 4. Тэнгэ шонин Нохойн бэлэг эдихэ гэжэ ябатараа, хаб байса хабшадаһан юумэн. 6. Батаганаанай хамаг амитадта адан дуртай юумэн.

Ажаглалта. Кроссворда

буур таһан хурагша "томо алтан медаль" шагнагдаха ("3" тоотон, томоор хэгдэйһэн түхэрэн хатуу саарһан).

2-дохи нааданда илаһан

хурагшын кроссворда таажа байха үедэ бусад хурагшадтай яһажа хурагшын класстаа уншанан литературын онтохонуудай удхаар "Хэн Юун?" гэхэн наада үнгэргэжэ болохо.

Кроссвордын харюу:

Хажуу тээшээ: 3. Хонхосон. 5. Хонхо. 7. Магнай. Дээрэһээ доошоо: 1. Духа. 2. Шоно. 4. Хабхаан. 6. Наран.

Б. ГОМБОЕВ

Мэлын дунда һургуули

УЯН, УРИН ГАРНУУДТНАЙ

Зөөлөн архатай гарнууд хэдыг... ходо угаагдажа, хуртгадэжэ байдаг...

БҮДЭНТЭЙ ГҮ, АЛИ ГАРНУУДТАЙ ҺАА...

Сэбэрлэгдэ бананай мадыень нэрээгээр...

КОТӨӨ ГИМНАГТЫ

Эдээ болбосорууддаг хотын шүүхэ гамнаха гэбэл...

НОГООН САЙ - ЭМ ДОМ

Зүүн зүгэй арадуудай дуратай ундан - ногоон сай гансал унда харяадаг бэшэ...

ШҮҮХЭ ШЭМЬЕНЬ ХҮРТЭЖЭ...

Алоэ гээшэмнай аргалха шэдитэй ургамал гэжэ хүн бүхэн мэдэдэг ааб даа...

ЗАДАРАН ЗАЛААЛНАН ТАРЯНАЙ ТУНА

Ургажа захалхан таряанай туна угаа ехэ.

Гурбан үдэрэй туршада нойтон соо байлгагдахан ороон задарха тээшээ забдадаг...

Организмнаа муу юумэ гаргадаг, бүхы бээдэ, үһэндэ, шүүдэндэ...

ХЭМНЭЭ ХЭТЭРЭНГҮЙ

Нэгэн-хоёр рюмкэ хайн шанартай улаан архи үдэр бүхэндэ уудаг байбал...

БОЛГОМЖОТӨЙГӨӨР ХЭРЭГЛЭГТЫ

Сидит болон бусад сэбэрлэдэг бодосууде айхбатар болгоомжотойгоор хэрэглэхэ шухала...

ҮЛҮҮ ДАБНАННАА ЯНАНДА ЯНШААТАЙ

Дабнатай эдээндэ дуратай бол, яная муудхаажа, шаа-занда алд хэбрэг болгонобди гэжэ мэдэхэ хэрэгтэй...

КУПОН БЕСПЛАТНОГО ОБЪЯВЛЕНИЯ

Form with fields for name, address, and phone number for an advertisement.

МЕНИЯЮ индивидуальный бревенч. дом в п. Онохой, (10 соток, постройки) на 1-2-комн. благоустр. кв. в г.Улан-Удэ или продам.

Квалифицированный ремонт импортных, отечественных телевизоров, видеокамер, видеоманитофонов, автомагнитол, муз. центров, декодеров. Подключение - настройка.

Врач-психотерапевт ДИЛЬ АНДРЕЙ АЛЕКСАНДРОВИЧ приглашает каждое воскресенье на лечение АЛКОГОЛЬНОЙ и ТАБАЧНОЙ зависимости по методу А.Р.Довженко и антиалкогольным фито-чаем "НАРКОДЕЛ" - в 10 часов;

ОТДЫХ И ЛЕЧЕНИЕ ПАНСИОНАТ "ВЕРХНЯЯ БЕРЕЗОВКА" Приглашает отдохнуть и поправить своё здоровье:

на 12 дней - 1.800.000 руб. "Мать и дитя" на 12 дней - 850.000 руб. "Дети" на 12 дней - 1.200.000 руб. "Взрослые" на 1 сутки - 50.000 руб. "Отдых"

Тус зүбшэлнүүдые Дарима ЭРДЫНИЕВА БЭЛДЭБЭ.

Знакомьтесь: СЕРГЕЙ МИШАНОВСКИЙ

Родился в 1957 г. в г. Улан-Удэ. В 1980 г. закончил театральное отделение ВСТИК. С 1980 г по 1983 г. работал режиссером народного театра в районном доме культуры п. Заиграево. Сейчас Сергей Викторович работает по рабочей специальности, отделочником в строительстве. Стихи начал писать со студенческих лет. В 1981 г. участвовал в городском конкурсе поэтов-любителей и занял первое место. Женат, растёт дочь Даша.

Памяти В.Высоцкого. Ему исполнилось бы в эти дни 60 лет.

Фотографии прошлого Не меняясь висят, Молодой и взъерошенный, А уже - 60! Но такой не припрятанной. Не придуманной нет. В 42 отпечатали Твой последний портрет. Сохрани его, Господи! Он не сладко прожил. Кровь сбегает на простыни Из надорванных жил! Сохрани после смерти Пусть хоть "Там" поживет, Если "райские черти" Не пинают в живот. Ты по райскому саду Не гуляешь один. За тобой - из засалы Ангелочек следит. Кабы что не надела,

Фрукт какой не сорвал, Ну, а если для дела - Чтоб прошение писал. Вот и здесь волокита, Да на кой этот рай! Винополка прикрыта - Хоть совсем помирай! В ад не пустят, конечно Там таких - пруд пруди. Эх, на Землю бы грешную... Да охранник следит.

Правды крик пробивает души, Отлагая с магнитных лент... Эх, живого б тебя послушать, Но такого тебя уже нет Все осталось - дела и песни, Другов - недругов - целый "букет". А с живым - то - куда интересней! Но такого тебя уж - нет. Как же глухо, и как же тихо, Что закат подгадал под рассвет! Стаю тихо в России, тихо Ведь другого такого нет...

Нет, не скончался Высоцкий! И не умер! Погиб в бою. За тебя, за меня, за строчки. Что стоят до сих пор в строю. Разметавшись, скривив зубами, Весь распахнутый, как и жил Он хрипел - я останусь с Вами! - И гитару свою просил. А когда подступили с косою, Отделилась душа - и в путь... Вот и бродит теперь босою И никак не даёт заснуть.

"ДУХЭРИГТЭ"

ДҮТЭЛЭЭ,

Т. А. БУДЭ

ЗООЭР

ТАНИЛСАЯ!

1934 оной (нохой жэлтэй) хүдөө нютагта байдаг, архи уудагтай тамхи татадаггүй тэнюун зантай эрэ хүн саашаадаа гэр бүл байгуулхаар зохид эхэнэртэй танилсаха байна. Өөрын гэр бүл байдалтай.

50 наһатай, зохидхон шарайтай, нэгэ басагатай (бүлэтэээ амьдрал ажаһуудаг), врач мэргэжэлтэй эхэнэр дүтэшэг наһанай түбшэн даруу эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Нэгэ басагатай, набтаршаг аад, урин зохид шарайтай, 1957 ондо түрэн эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

51 наһатай, багша мэргэжэлтэй, хүдөө нютагта ажаһуудаг, гурим намтартай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй гэр бүл байгуула зорилотойгоор танилсаха байна.

64 наһатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг, малай аргаша мэргэжэлтэй эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха хүсэнэ.

48 наһатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг, архи тамхинда дурагтай эрэ хүн дүтэрхы наһанай урин зохид эхэнэртэй танилсаха хүсэлтэй.

50 наһатай, бухгалтер мэргэжэлтэй, гурим журам үндэрээр сэгнэдэг, ямаршье ажалда ухамай шадамар, нэгэ басагатай (амьдрал ажаһуудаг) эхэнэр дүтэрхы наһанай аад, зохид зантай эрэ хүнтэй танилсаха байна.

Улаан-Удэ хотодо ажаһуудаг инженер мэргэжэлтэй, нэгэ хүүбүүтэй, 46 наһанай гомоотой түбшэн абари зантай, зохидхон шарайтай эхэнэр дүтэшэг наһанай зохид эрэ хүнтэй танилсаха хүсэнэ.

23 наһатай, дүрбэтэйхэн хүүбүүтэй, даруу зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр 23-һаа 30 хүрэтэр наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэнэ.

1928 ондо түрэн, 40-өөд жэлдэ багшалһан эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид зантай эхэнэртэй танилсаха байна.

35 наһатай, түбшэн даруу зантай, сэбэр шарайтай, нэгэ басагатай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха хүсэлэнтэй.

48 наһатай, гэр бүл болоһон үхибүүдгүй, хүдөө нютагта ажалтай, гэр байртай эхэнэр дүтэрхы наһанай эрэ хүнтэй танилсаха.

1957 ондо түрэн (тахяа жэлтэй), түбшэн даруу абари зантай, хүдөө нютагта ажаһуудаг эрэ хүн дүтэрхы наһанай зохид эхэнэртэй танилсаха байна.

1960 ондо түрэн (хулгана жэлтэй) ажалша бэрхэ, уран гартай эрэ хүн дүтэшэг наһанай даруу номгон эхэнэртэй танилсаха хүсэлэнтэй.

Независимая, привлекательная женщина (бурятка) 40 лет, хочет познакомиться с интеллигентным порядочным мужчиной. Возраст в пределах разумного. Сын служит в Армии, дочь в 7-ом классе. Предпочтение отдаю мужчинам постарше.

Һайшаагдаһан абонентүүдтэ бэшгүүдые эльгээхэ гэбэл, сэбэр, шэнэ конвертүүдые бэшэг соогоо хэхээс бү маргагтай Хүндэтэ уншагшадай анхаралда! Редакцияһаа адресүүдые хүлээжэ байнгүй, һайшаагдаһан номерто харюу сэхэ эльгээбэл, таарамжатай гэжэ һануула. Тиймэһээ саашаадаа нютаг нютагайһаа почтын талалта (номертой) а/я нэгээд, үгы гэбэл, наспортынгаа сери, номертаагаад, "до востребования" гэхэн тэмдэг хээд, бэшэг соогоо заагаа һаатнай, һани байгаа.

Амаршалга

ҮРЕЭЛЭЙ ҺАЙХАНИИЕ ХҮРГЭЭ!

Жаран наһанайһаа жаргал, баяр ёһолол эдэ үдэрүүдтэ уншажа байһан республикын мэдээжэ хүтэлбэрлэгшэ, хүдөө ажахын бэлэгтэй ударидагша, Яруунын аймагай урдаа хараха хүбүүдэй нэгэн болохо, Лениной орденго Константин Андаевич Албашевые түрэн үдэрөөрнө нютагтархидын, үетэн нүхэдын, түрэл гаралын хани халуунаар амаршалха зуураа ажалдаа амжалтатай, ажабайдалдаа жаргалтай, эдүүр энхэ ябахыень хүсөөд, һайхан үрээ үгэнүүдээ хүргэнэ:

Үдэр бүхэндэ жаргалай һайханиие үзэжэ, Үглөө бүхэндэ наранай һайханиие хаража, Үрээлэй һайханиие ходо шагнажа, Үндэр наһатай үбгэн аба боложо, Үелжэ ханиһан һайхан нүхэртээ, Үри хүүгэдтээ, аша зээнэртээ Үнэр баян һуухатнай болтогой! "Ярууна" эблэлэй гэшүүд.

ДУХЭРИГЭЙМНАЙ ЛИТЭ

(Түгэхэл. Эхинийн 9-дхи шuurта). 1808 он. Энэ жэлдэ Бурядай түрүүшын багшанарай нэгэн Яков Афанасьевич Болдонов түрэн юм. Тэрэ гэхээр 190 жэл үнгэрбэ. Я.А.Болдонов Эрхүүгэй областин Нүхэдэй районой Зүхэл нютагта түрөө юм. Сүлэлгэдэ байһан хүндэ ород хэлэ заалгажа, удаан Балаганска приходско училищи, Эрхүүгэй уезднэ училищи эрхимээр дүүргэбэ. 1836 ондо тэрэ Эрхүүгэй гимназиин соведэй урда шалгалта барижа, ябаган багша гэхэн үнэмлэгэлтэй болоо бэлэй. Тэрэ зуугаад һурагшадые һургаад байтараа, Алайрай училищида хүдэлхөөр ороо нэн. Багшалхаа гадна, арад зонингоо соёлой түлөө оролдодог, ород хэлэнһээ номуудые буряадшалдаг байгаа. Мүн түрэл арадайһаа аман зохиол олоор сугауудаг бэлэй. Хэрэг ажалайһаа орёл дээрэ, оройдоол 41 наһандаа наһа бараһан юм. 1818 он. 180 жэлэй саада тэрэ Галсан

Гомбоев түрэн намтартай. Тэрэ XIX зуун жэлэн түрүүшын хахадан үелн буряад сэхээтэн, Доржо Банзаровай багша болон нютагайһы хүн юм. 3-дахи Атаганай полкин гэсүл лама Галсан Гомбоев Казанин гимназиин надзиратель боложо, Галсан Никитуевай орондо 1841 ондо Казань хото мордохон байна. Тийхэдэ тэрэ гансал надзиратель байгаагүй, харин хажуугаарнь Казанин гимназида ярянай монгол хэлэ заадаг нэн. 1843 оной февральн 4-һөө эхилжэ, Г.Гомбоев Казанин университетэдэ монгол хэлэ заажа эхилэ нэн. Тийхэдэ оорөө университетэдэ һуралсажа, санскрит хэлэ шудалһан байна. 1850 онһоо Казанин духовно академидэ монгол, хальмаг хэлэнүүдые заагаа. Харин 1856 онһоо Санкт-Петербургийн университетэдэ монгол-хальмаг-гагар таһагта багшалжа эхилэ. Галсан Гомбоев багшалхаа гадуур, эрдэмэй өхө хүдэлмэри эрхилдэг байгаа. "Плано Карпинини зургаан бичгэн эртэ урдын монголшуудан ёһо

заншалнууд", "Алтан тобшо", "Ардж-Бурджи", "Убаши хаанай түүхэ", "Шэдитэ хүүр" гэхэ мэтые оршуулһан юм. Хорин ахалагша тайшаанууд: 1729-1732 - Шодо Болторгой 1732-1765 - Ринчин Шодойн 1765-1768 - Джанцан Ринчинэй 1768-1804 - Дамба-Дугар Ринчинэй 1804-1815 - Галсан Мардайн 1815-1822 - Дэмбил Галсанай 1824-1835 - Жигжид Дамба-Дугарай (Суванай) 1835-1838 - Бадма Павлай 1838-1849 - Ринчин-Доржо (Николай) Дэмбил 1851-1857 - Тарба Жигжидэй 1857-1874 - Бадма Ошорой 1875 - Цэдэб Бадмын 1658 он. Нэршүү хото баригдаа. 1728 он. Ород-монгол хилэ татагдаа. 1808 он. Хорин буряадуудай талын хуули баталгдаа. Д.БАЛЖИНИМАЕВ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Redactor A. A. ANGARXAEV. РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: Б.М. Ж. БАЛДАНОВ (редакторай орлогшо), Г. Х. ДАШЕЕВА (редакторай орлогшо), Б. В. ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ (харюусалгата секретарь), А.Г.ЛУБСАНОВ (Буряад Республикын Правительство), Д. Д. СУНДАРОН (Буряад Республикын Арадай Хурал), таһагуудые даагшад Ц. Ц. ДОНДОГОЙ, С. Д. ОЧИРОВ, Н. Д. НАМСАРАЕВ, Т. В. САМБЯЛОВА, В. И. ПИНТАЕВ (хэлбэлэй директор), М. Д. НАМЖИЛОВ. Манай адрес: 670000, Улаан-Удэ, Каландаривилийн үйлэс, 23, "Буряад үнэн" газтын редакци. Газет хэблэлэй 5 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877. Хэлэ 12700 (хамга 24.350). Хэблэлдэ тушаалдан саг 17.00. "Республиканска типограф" гэхэн АО-до газет хэблэлдэ. Директорийн телефон: 21-40-45. Б-0079-дхи номертойгоор бүрдэхид абтанхай Закал № 8263. Редакциин телефонууд: редакторай - 21-50-96, приёмный - 21-54-54, редакторай орлогшонорой - 21-68-08, 21-64-36, харюусалгата секретарийн - 21-50-52, секретарийн - 21-50-52, таһагууд: үндэртэй болон политическ асуудалнуудаар - 21-55-97 (даагшань), 21-61-35, 21-34-05, экономикай - 21-63-86, 21-61-35, соёлой болон түүхын - 21-60-21 (даагшань), 21-57-63, залуушуулай, оюутдай ажабайдалай болон олонингын хүдэлмэрини - 21-54-93 (даагшань), 21-69-58, мэдээлэй болон соёлохой - 21-62-62, 21-67-81, корректорүүдэй - 21-33-61, компьютерна түбэй - 21-66-76. "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 21-49-94, бухгалтери - 21-23-67, вахта - 21-60-91. Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүлги, нютагтай гэрнүүдэй бэшэлгые хазгайруулан ушарга авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторихитай адал бэшэ байжа магад.